

VALTIOVARAINMINISTERIÖ

Taloudellinen katsaus

Kevät 2014

13a/2014

Taloudelliset ja talouspoliittiset katsaukset

VALTIOVARAINMINISTERIÖ

Taloudellinen katsaus

Kevät 2014

Valtiovarainministeriön julkaisu

13a/2014

Taloudelliset ja talouspoliittiset katsaukset

VALTIOVARAINMINISTERIÖ
PL 28 (Snellmaninkatu 1 A) 00023 VALTIONEUVOSTO
Puhelin 0295 16001 (vaihde)
Internet: www.vm.fi
Taitto: Anitta Tärkkan /VM-julkaisutiimi

Juvenes Print - Suomen Yliopistopaino Oy, 2014

Kuvailulehti

Julkaisija ja julkaisu-aika	Valtiovarainministeriö, huhtikuu 2014	
Tekijät	Valtiovarainministeriö	
Julkaisun nimi	Taloudellinen katsaus, kevät 2014	
Julkaisun osat/ muut tuotetut versiot	Julkaisun kieliversiot: englanti: Economic Survey, Spring 2014 (13b /2014)	
Asiasanat		
Julkaisusarjan nimi ja numero	Valtiovarainministeriön julkaisuja 13a/2014	
Julkaisun myynti/jakaja	Julkaisu on saatavissa pdf-tiedostona osoitteesta www.vm.fi/julkaisut . Samassa osoitteessa on ohjeet julkaisun painetun version tilaamiseen.	
Painopaikka ja -aika	Juvenes Print - Suomen Yliopistopaino Oy, 2014	
ISBN 978-952-251-556-8 (nid.) ISSN 1459-3394 (nid.) ISBN 978-952-251-557-5 (PDF) ISSN 1797-9714 (PDF)	Sivuja 102	Kieli Suomi

Tiivistelmä

Kansainvälisestä taloudesta on viime aikoina saatu rohkaisevia signaaleja, joskin kasvu on vielä haurasta ja tilanne vaihtelee eri alueiden välillä melkoisesti. Kansainvälisen talouden tilanne on kuitenkin vielä herkkä ja se on tavanomaista alttiimpi negatiivisille shokeille. Tämä koskee eritoten euroaluetta, jossa talouskasvu on vielä hyvin vaatimatonta ja siten kohtalaisen pienetkin negatiiviset tekijät voivat yhä taittaa orastavan kasvun. Kansainvälisen talouden käänne parempaan johtaa ajan myötä myös kotimaisen talouden virkoamiseen.

Vuonna 2014 Suomen BKT:n ennustetaan kasvavan vain 0,5 %. Ennuste pitää sisällään suhdannekäänteen parempaan ja suurin yksittäinen tekijä talouskasvun takana on ulkomaankauppa. Yksityinen kulutus ei kasva tänä vuonna lainkaan johtuen reaalisen ostovoiman heikosta kehitymisestä, vaisuista tulevaisuudennäkyistä ja työmarkkinoiden tilanteesta. Yksityiset investoinnit laskevat edelleen ja niiden BKT-osuus alenee jo 15,4 prosenttiin. Työttömyysaste nousee edelleen ja tämän vuoden keskimääräiseksi työttömyysasteeksi ennustetaan 8,4 %. Myös työllisyys heikkenee 0,3 prosentilla edellisestä vuodesta. Työtunneissa mitattuna tuottavuus kehittyi varsin vaimeasti.

Vuoden 2015 kasvuksi muodostuu 1,4 %. Kasvu muuttuu laajapohjaisemmaksi ja kysyntäeristä vain julkiset investoinnit supistavat kasvua. Yksityinen kulutus lisääntyy vajaalla puolella prosentilla johtuen vahvistuvista tulevaisuuden odotuksista. Tämä näkyy myös kotitalouksien säästämisasteen laskuna. Kotitalouksien velkaantumisasteen nousu on taittumassa. Yksityisten investointien ennustetaan kääntyvän selvään 4,6 prosentin nousuun eritoten kone- ja laiteinvestointien ja rakennusinvestointien vetämänä. Julkiset investoinnit alenevat edelleen. Työmarkkinoilla tilanne pysyy edelleen heikkona ja työttömyysasteen ennustetaan pysyvän likimain tämän vuoden tasolla huolimatta kokonaistaloudellisen aktiviteetin piristymisestä.

Vuoden 2016 talouskasvuksi ennustetaan 1,8 %. BKT:n kasvuvauhti ylittää talouden potentiaalisen tuotannon kasvun huolimatta historiallisesti alhaisesta talouden kasvuvauhdista. Talouden resurssien vajaakäytön vuoksi kokonaistuotannon taso on tuolloin edelleen potentiaalista tuotantoa pienempi. Talouden kasvupotentiaalini alhaisuuteen vaikuttavat demografiset tekijät, investointien vaimeus sekä tuotantorakenteessa tapahtuneet muutokset.

Huolimatta viimeaikaisesta positiivisesta kehityksestä kansainvälisessä taloudesta ja parantuneista kotimaisen talouden näkymistä, ennusteeseen liittyvät riskit painottuvat edelleen negatiiviseen suuntaan.

Julkisyhteisöjen rahoitusasema on ollut alijäämäinen jo viisi vuotta ja myös vuosina 2014-2016 julkinen talous pysyy alijäämäisenä. Kahden koetun taantumavuoden jälkeen verrattain hidas talouskasvu ennustejaksolla ei yksin riitä kääntämään julkista taloutta ylijäämäiseksi. Julkista taloutta rasittaa lisäksi ikärakenteen muutos, mikä vähentää työikäisten määrää ja samalla kasvattaa ikäsidonnaisia menoja. Julkisen talouden velka suhteessa kokonaistuotantoon jatkaa kasvuaan ja velkasuhde on jo kohoamassa yli 60 prosentin rajan.

Presentationsblad

Utgivare och datum	Finansministeriet, april 2014	
Författare	Finansministeriet	
Publikationens titel	Taloudellinen katsaus, kevät 2014	
Publikationens andra versioner	Publikationens språkversioner: engelska: Economic Survey, Spring (13b/2014)	
Publikationsserie och nummer	Finansministeriets publikationer 13a/2014	
Beställningar/distribution	Publikationen finns i PDF-format på www.vm.fi/julkaisut . Anvisningar för beställning av en tryckt version finns på samma adress.	
Tryckeri/tryckningsort och -år	Suomen Yliopistopaino Oy - Juvenes Print, 2014	
ISBN 978-952-251-556-8 (hft.) ISSN 1459-3394 (hft.) ISBN 978-952-251-557-5 (PDF) ISSN 1797-9714 (PDF)	Sidor 102	Språk Finska

Sammandrag

Den internationella ekonomin har sänt uppmuntrande signaler på sistone trots att tillväxten fortfarande är skör och läget varierar stort mellan olika områden. Den internationella ekonomin är fortfarande känslig och utsattheten för negativa chocker är större än normalt. Detta gäller framför allt för euroområdet där tillväxten fortfarande är mycket blygsam och kan kvävas av tämligen små negativa faktorer. Den tilltagande internationella ekonomin leder med tiden även till att den inhemska ekonomin återhämtar sig.

I Finland beräknas BNP växa endast med 0,5 % år 2014. Prognosen bygger på ett antagande om en positiv konjunkturväändning med utrikeshandeln som den viktigaste tillväxtfrämjande faktorn. Den privata konsumtionen ökar inte alls i år på grund av den svagt växande reella köpkraften, de dystra framtidsutsikterna och arbetsmarknadsläget. De privata investeringarna minskar ytterligare och deras BNP-andel sjunker redan till 15,4 procent. Arbetslöshetsgraden stiger ytterligare och 2014 års genomsnittliga arbetslöshetsgrad beräknas bli 8,4 %. Sysselsättningen minskar också med 0,3 procent jämfört med året innan. Produktivitetens utvecklingen förblir tämligen svag mätt med antalet arbetstimmar.

2015 års tillväxt kommer att bli 1,4 %. Tillväxten vilar på ett bredare underlag och de offentliga investeringarna är den enda efterfrågepost som drar ner på tillväxten. Den privata konsumtionen ökar med knappt en halv procent tack vare en positivare utveckling av de förstärkta framtidsförväntningar. Detta återspeglar sig även som minskad spargrad hos hushållen. Hushållens skuldsatthet ökar inte längre. De privata investeringarna beräknas börja växa klart med 4,6 procent, främst tack vare maskin- och anordningsinvesteringar samt bygginvesteringar. De offentliga investeringarna minskar ytterligare. Arbetsmarknadsläget förblir fortfarande svagt och arbetslöshetsgraden förutspås ligga på innevarande års nivå trots att den helhetsekonomiska aktiviteten återhämtar sig.

2016 års ekonomiska tillväxt beräknas bli 1,8 %. BNP-tillväxten kommer att överskrida den potentiella produktionsökningen inom ekonomin trots den historiskt svaga tillväxten. Nivån för totalproduktionen kommer fortfarande på grund av det bristfälliga utnyttjandet av de ekonomiska resurserna att vara mindre än den potentiella produktionen vid den ovan nämnda tidpunkten. Den låga ekonomiska tillväxtpotentialen påverkas av demografiska faktorer, låga investeringar samt förändringarna i produktionsstrukturen.

Riskerna inom euroområdet pekar trots den senaste tidens positiva utveckling inom den internationella ekonomin och de förbättrade inhemska utsikterna fortfarande åt det negativa hållet.

De offentliga samfundens dragits med underskott redan i fem års tid, och trenden fortsätter även under åren 2014-2016. Den jämförelsevis långsamma tillväxten under prognosperioden räcker inte till för att skapa ett överskott inom den offentliga ekonomin efter två med recession. Den offentliga ekonomin belastas ytterligare av ändringen i åldersstrukturen som minskar på antalet arbetsföra och samtidigt ökar på de åldersrelaterade utgifterna. Skulden inom den offentliga ekonomin fortsätter att växa och skuldkvoten håller redan på att överskrida 60 procent.

Description page

Publisher and date	Ministry of Finance, April 2014	
Author(s)	Ministry of Finance	
Title of publication	Taloudellinen katsaus, kevät 2014	
Parts of publication/ other versions released	The publication 's language versions: English: Economic Survey, Spring 2014 (13b/2014)	
Publication series and number	Ministry of Finance publications 13a/2014	
Distribution and sale	The publication can be accessed in pdf-format at www.vm.fi/julkaisut . There are also instructions for ordering a printed version of the publication.	
Printed by	Juvenes Print - Suomen Yliopistopaino Oy, 2014	
ISBN 978-952-251-556-8 (print.) ISSN 1459-3394 (print.) ISBN 978-952-251-557-5 (PDF) ISSN 1797-9714 (PDF)	No. of pages 102	Language Finnish
<p>Abstract</p> <p>The world economy has shown some encouraging signs of late, although growth is still fragile and the situation varies quite considerably for different regions. However the world economic situation remains precarious and more sensitive than usual to negative shocks. This applies most particularly to the euro area, where economic growth is still very modest and where even relatively minor negative factors can easily cut down the incipient growth. Over time the turnaround of the world economy will also lead to a rebounding of the domestic economy.</p> <p>Finnish GDP is expected to post growth of no more than 0.5% in 2014. The forecast includes the assumption of an economic turnaround, and the single biggest driver of economic growth is foreign trade. Private consumption will show no growth in 2014 because of the slow growth of real purchasing power, the subdued future outlook and the situation in the labour market. Private investment will continue to fall, and the rate of private investment to GDP will fall back to 15.4%. The unemployment rate will continue to edge up and the forecast for the average unemployment rate in 2014 is 8.4%. Employment will also be down by 0.3% from the year before. Productivity, measured in the number of hours worked, will develop quite slowly.</p> <p>In 2015 GDP growth will pick up to 1.4%. This growth will be increasingly broadly-based, with public investment being the only demand item having a negative growth effect. Private consumption will rise by close to ½% as a result of improving future expectations. This will also have the effect of reducing the household savings rate. It is noteworthy that the household debt ratio will no longer increase. It is forecast that private investment will turn around to show growth of 4.6%: this trend will mainly be driven by investment in machinery and equipment and investment in construction. Public investment will continue to fall. The situation in the labour market will continue to remain weak, and despite the slight improvement in economic activity the unemployment rate is expected to remain roughly unchanged at this year's level.</p> <p>In 2016 economic growth is expected to reach 1.8%. The GDP growth rate will exceed potential output growth, despite the historically sluggish rate of economic growth. The level of total output will remain lower than potential output because of the underuse of economic resources. The economy's growth potential is low due to demographic factors, sluggish investment and changes in the production structure.</p> <p>Despite the recent positive trend in the global economy and the improved outlook in the domestic economy, the risks in the outlook are still predominantly to the downside.</p> <p>The general government budgetary position has been in deficit for five years now, and the same situation will continue in years 2014-2016. Following the past two years of recession, the relatively sluggish rate of economic growth will not be enough to turn public finances into a surplus. Population ageing is also putting a major strain on public finances, reducing the number of people of working age and at once driving up age-related public expenditure. Public debt to GDP will continue to rise and is set to breach the 60% limit.</p>		

Esipuhe

Kevään Taloudellinen katsaus ilmestyy nyt kahdeksannen kerran samanmuotoisena hallituksen kehyspäätöksen taustamateriaalina. Katsauksessa esitetään vuosien 2014 – 2016 taloudellista kehitystä koskeva ennuste. Lyhyen ajan talousennusteen ohella se sisältää myös vuoteen 2018 ulottuvan talouden keskipitkän ajan kehitysarvion.

Katsauksessa esitetyt ennuste ja kehitysarvio on laadittu kansantalousosastolla riippumattomasti, ilman osaston ulkopuolista vaikutusta, perustuen viimeisimpään käytävissä olevaan tietoon. Katsauksen tarkastelujen pohjana ovat Tilastokeskuksen maaliskuussa 2014 julkaisemat, vuotta 2013 koskevat kansantalouden tilinpidon ennakkotiedot sekä muut julkiset tilastot, jotka on saatu käyttöön 7.3.2014 mennessä. Lyhyen ajan ennusteessa ja keskipitkän ajan ennusteessa on otettu huomioon myös hallituksen kehysneuvottelussa 25.3.2014 tehdyt päätökset.

Helsingissä huhtikuussa 2014

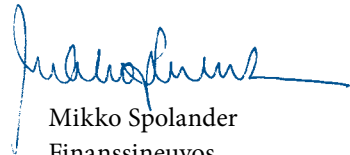
Valtiovarainministeriön kansantalousosasto

Markus Sovala
Osastopäällikkö, ylijohaja

Mika Kuismanen
Finanssineuvos,
suhdanneuyksikön päällikkö

Mikko Spolander
Finanssineuvos,
vakaussyksikön päällikkö
(julkisen talouden osalta)

Toteutunutta kehitystä koskevien tietojen lähde: Tilastokeskus ellei muuta mainittu.

TAULUKOISSA KÄYTETYT SYMBOLIT JA LYHENTEET

-	Ei mitään ilmoitettavana
0	Suure pienempi kuin puolet käytetystä yksiköstä
..	Tietoa ei ole saatu
.	Loogisesti mahdoton esitettäväksi
*	Ennakkotieto
**	Ennuste
CPB	CPB Netherlands Bureau for Economic Policy Analysis
HWWI	Hamburgisches WeltWirtschafts Institut
IMF	Kansainvälinen valuuttarahasto
STM	Sosiaali- ja terveysministeriö
VM	Valtiovarainministeriö

Kukin taulukoiden luvuista on pyöristetty erikseen.

Sisältö

Yhteenveto	13
Talouden suhdannenäkymät 2014-2016	13
Keskipitkän aikavälin näkymät	19
Finanssipolitiikan linja	22
1 Talousnäkymät	25
1.1 Kansainvälinen talous – käänne parempaan tulossa	25
1.2 Ulkomaankauppa	36
1.3 Kotimainen kysyntä	39
1.3.1 Yksityinen kulutus	39
1.3.2 Julkinen kulutus	43
1.3.3 Yksityiset investoinnit	45
1.3.4 Julkiset investoinnit	49
1.4 Kotimainen tuotanto	50
1.4.1 BKT	50
1.4.2 Jalostus	52
1.4.3 Palvelut	55
1.5 Työvoima	57
1.6 Tulot, kustannukset ja hinnat	59
1.6.1 Kansantulo	59
1.6.2 Palkat	60
1.6.3 Kuluttajahinnat	61
2 Talouspolitiikka ja julkinen talous	65
2.1 Julkisyhteisöt yhteensä	65
2.1.1 Arvioita finanssipolitiikan vaikutuksista	70
2.1.2 Julkisyhteisöjen velka	71
2.2 Valtiontalous	73
2.2.1 Valtiontalouden menot	75
2.2.2 Valtiontalouden tulot	78

2.2.3	Budjettitalous ja kansantalouden tilinpito.....	83
2.3	Paikallishallinto.....	84
2.4	Sosiaaliturvarahastot.....	88
2.4.1	Työeläkerahastot.....	88
2.4.2	Muut sosiaaliturvarahastot.....	90
2.5	Julkisen talouden kestävyys pitkällä aikavälillä.....	92

Liite 1: Ennustemuutokset.....	95
---------------------------------------	-----------

Liite 2: Taloudellisia tapahtumia.....	97
---	-----------

Kehikot:

Laskelmia julkisen talouden sopeuttamisesta kansantalousosaston KOOMA-mallilla.....	17
Pankkiunioni - mistä on kysymys?.....	31
Entä jos kysyntä Saksassa olisi ollut vahvempaa.....	33
Kansantalouden tilinpito uudistuu heinäkuussa 2014.....	49
Julkisen talouden suunnitelma.....	67
Valtiontalouden kehykset 2015-2018.....	75

Yhteenveto

Talouden suhdannenäkymät 2014-2016

Ennakkotiedon valossa Suomen BKT laski viime vuonna 1,4 %. Tämä oli jo toinen peräkkäinen alenevan kokonaistuotannon vuosi. Viime vuosi oli kokonaisuudessaan talouskehityksen valossa heikko, sillä yhdelläkään neljänneksellä ei kertynyt kasvua. Vuoden 2013 viimeisellä neljänneksellä BKT väheni 0,3 % edellisestä neljänneksestä. Tämän seurauksena kuluvalle vuodelle siirtyy merkittävä negatiivinen kasvuperimä. Yksittäisistä kysyntäeristä viennin lisäksi vain julkiset investoinnit ja julkinen kulutus kehittyivät positiivisesti.

Kansainvälisestä taloudesta on viime aikoina saatu rohkaisevia signaaleja, joskin kasvu on vielä haurasta ja tilanne vaihtelee eri alueiden välillä melkoisesti. Viime vuoden viimeisen neljänneksen talouskasvu euroalueella oli kuitenkin 0,3 % edellisestä neljänneksestä ja 0,5 % vuoden takaisesta. EU-28 alueella vastaavat kasvuluvut olivat 0,4 % ja 1,1 %. Myös Yhdysvalloissa kasvu on jatkunut kohtuullisena. Kuluvalle vuodelle kasvua kertyy 2,5 % ja v. 2016 päästään jo yli 3 prosentin kasvuun. Kiinassa kasvu vaimenee ja seuraavat lähivuodet kerryttävät kansantuotetta noin 7 prosentin vuosivauhdilla. Vahvoista elvyttävistä toimista huolimatta Japanin kasvu ei nouse paljoakaan yli prosentin vauhtiin ennustejakson aikana. Venäjän kasvunäkymät ovat heikot ja kasvu pohjautuu varsin yksipuolisesti raaka-aineiden hyödyntämiseen. Lisäksi poliittisen tilanteen epävarmuus saattaa Venäjällä edelleen kasvaa, millä olisi vaikutusta myös Suomen talouteen.

Kansainvälisen talouden tilanne on kuitenkin vielä herkkä ja tavanomaista alttiimpi negatiivisille shokeille. Tämä koskee eritoten euroaluetta, jossa talouskasvu on vielä hyvin vaatimatonta ja siten kohtalaisen pienetkin negatiiviset tekijät voivat yhä taittaa orastavan kasvun. Kokonaiskuvan muodostaminen euroalueen rahoituslaitosten tilanteesta on haasteellista, eikä vielä voida sulkea pois rahoitusmarkkinoilla äkillisesti ilmenevien epätasapainottomuuksien mahdollisuutta. Ennuste perustuu kuitenkin näkemykseen siitä, että euroalueella rahoitusmarkkinoiden tilanne jatkuu rauhallisena ja sekä luontotarjonnassa että -kysynnässä tapahtuu vahvistumista.

Sekä lyhyissä että pitkissä koroissa oletetaan hyvin maltillista nousua tänä ja ensi vuonna. Ennustehorisontin viimeisenä vuonna 2016 kolmen kuukauden euriborin vuosikeskiarvoksi ennustetaan 1,3 % ja kymmenen vuoden koroksi 3,5 %. Euro-dollarin -valuuttakurssiin ennustetaan loivaa heikkenemistä. Samoin raaka-aineiden hintojen, ml. öljy, arvioidaan alenevan hieman.

Taloukasvun elpymisen ennustetaan olevan vientivetoista. Kansainvälisen talouden käänne parempaan johtaa ajan myötä myös kotimaisen talouden virkoamiseen. Ennuste pitää sisällään oletuksen maailmankaupan viriämisestä maailmantaloutta nopeammin. Tämän seurauksena vientiteollisuuden näkymät parantuvat. Kotimainen kysyntä laskee kuluvana vuonna, mutta vuosina 2015-2016 sen rooli taloukasvun vauhdittajana voimistuu. Ennuste ei pidä sisällään mitään oletuksia mahdollisesti tulevaisuudessa tehtävistä talouspolitiikkatoimenpiteistä.

Vuonna 2014 Suomen BKT:n ennustetaan kasvavan vain 0,5 %. Jos kokonaistuotanto jäisi viime vuoden lopun tasolle, BKT supistuisi tänä vuonna 0,2 %. Ennuste pitää kuitenkin sisällään suhdannekäänteen, minkä vuoksi tämän vuoden sisäinen kasvu muodostuu selvästi positiiviseksi. Tuonnin ennustetaan kasvavan noin 2 %, kun taas vienti lisääntyy 3,5 %. Nettoviennin kontribuutio on siis selvästi positiivinen ja suurin yksittäinen tekijä taloukasvun käynnistymisessä. Tuonnin kasvun nopeutumista rajoittaa heikko kotimainen kysyntä. Reaalisen ostovoiman heikosta kehityksestä, vaisuista tulevaisuudennäkymistä ja työmarkkinoiden tilanteesta johtuen yksityinen kulutus ei kasva tänä vuonna lainkaan. Yksityiset investoinnit laskevat edelleen ja niiden BKT-osuus alenee jo 15,5 prosenttiin. Investoinneista eniten laskevat kone- ja laiteinvestoinnit sekä asuinrakennusinvestoinnit. Teollisuustuotannon alamäki taittuu ja tänä vuonna päästään 1,4 prosentin kasvuun. Palveluiden kohdalla tilanne jatkuu edelleen heikkona ja kasvua kertyy vain 0,2 %. Työttömyysaste nousee edelleen ja tämän vuoden keskimääräiseksi työttömyysasteeksi ennustetaan 8,4 %. Myös työllisyys heikkenee 0,3 prosentilla edellisestä vuodesta. Työtunneissa mitattuna tuottavuus kehittyy varsin vaimeasti. Hintapaineet ovat maltilliset ja kuluvana vuonna inflaatio jää 1,5 prosenttiin.

Vuoden 2015 kasvuksi muodostuu 1,4 %. Kasvu muuttuu laajapohjaisemmaksi ja kysyntäeristä vain julkiset investoinnit supistavat kasvua. Maailmankaupan selkeän virkoamisen vanavedessä vienti kasvaa yli 4 %. Kotimaisen kysynnän piristymisen seurauksena myös tuonti lisääntyy yli 3 %. Vahvistuvista tulevaisuuden odotuksista johtuen yksityinen kulutus lisääntyy vajaalla puolella prosentilla. Tämä näkyy myös kotitalouksien säästämisasteen laskuna. Merkittävää on, että kotitalouksien velkaantumisasteen nousu on taittumassa. Yksityisten investointien ennustetaan kääntyvän selvään 4,6 prosentin nousuun eritoten kone- ja laiteinvestointien ja rakennusinvestointien vetämänä. Julkiset investoinnit alenevat edelleen. Tarjonnan puolella teollisuuden tuotanto lisääntyy yli kahdella prosentilla. Parantuvan kotimaisen kysynnän seurauksena myös palveluiden tuotanto kääntyy selkeämmin kasvu-uralle lisääntyen noin puoleltoista prosentilla. Työmarkkinoilla tilanne pysyy edelleen heikkona. Työttömyysasteen ennustetaan pysyvän likimain tämän vuoden tasolla siitä huolimatta, että kokonaistaloudellinen aktiviteetti piristyy. Työmarkkinoiden yhteensopivuusongelmat ovat edelleen suuret. Inflaation ennustetaan edelleen pysyvän reilusti alle kahdessa prosentissa.

Vuoden 2016 taloukasvuksi ennustetaan 1,8 %. BKT:n kasvuvauhti ylittää talouden potentiaalisen tuotannon kasvun huolimatta historiallisesti alhaisesta talouden kasvuvauhdista. Talouden resurssien vajaakäytön vuoksi kokonaistuotannon taso on tuolloin edelleen potentiaalista tuotantoa pienempi. Talouden kasvupotentiaalin alhaisuuteen vaikuttavat demografiset tekijät, investointien vaimeus sekä tuotantorakenteessa tapahtuneet muutokset.

Julkisyhteisöjen rahoitusasema on ollut alijäämäinen jo viisi vuotta ja myös vuosina 2014-2016 julkinen talous pysyy edelleen alijäämäisenä. Kahden koetun taantumavuoden jälkeen verrattain hidaskasvu ennusteperiodilla ei yksinään riitä kääntämään julkista taloutta ylijäämäiseksi. Julkista taloutta rasittaa lisäksi ikärakenteen muutos, mikä vähentää työikäisten määrää ja samalla kasvattaa ikäsidonnaisia menoja. Julkisen talouden velka suhteessa kokonaistuotantoon jatkaa kasvuaan ja velkasuhde on jo kohoamassa yli 60 prosentin rajan. Välittömien, julkisen talouden tuloihin tai menoihin suoraan kohdistuvien sopeutustoimien avulla julkisen talouden ongelmia ei voida yksin ratkaista. Niiden lisäksi tarvitaan rakenteellisia toimia, joilla vahvistetaan talouden kasvuedellytyksiä, kohotetaan työllisyysastetta ja lisätään julkisen talouden tehokkuutta.

Huolimatta viimeaikaisesta positiivisesta kehityksestä kansainvälisessä taloudessa ja parantuneista kotimaisen talouden näkymistä, ennusteeseen liittyvät riskit painottuvat edelleen negatiiviseen suuntaan. Euroalueella talouksien toipuminen velka- ja finanssikriisistä saattaa olla ennustettuaakin hitaampaa, koska kilpailukykyä tukevia rakenneuudistuksia ei ole toimeenpantu riittävästi ja riittävän ajoissa. Myös pankkisektorin tilaan liittyy epävarmuutta ja se voi olla aiemmin arvioitua heikompi. Yhdysvalloissa epävarmuutta kohottaa poliittinen vastakkainasettelu. Mahdolliset häiriöt Yhdysvalloissa heijastuvat maailmantalouteen laajalti maan suuren kysyntäosuuden voimalla. Toisaalta yksityisen sektorin parantunut reaali- nettovarallisuus voi kääntää kysynnän ennustettua jyrkempään nousuun. Pitkittyessään tai laajetessaan Ukrainan kriisi lisää epävarmuutta ja saattaa kasvattaa pääomavirtoja Venäjältä, alentaa investointeja, heikentää ruplaa ja kääntää Venäjän talouden taantumaan. Tällä olisi negatiivisia vaikutuksia Suomenkin talouteen. Kansainvälisessä taloudessa positiiviseksi riskiksi saattaa muodostua ennustettua nopeampi kehittyvien maiden kasvun uudelleen kiihtyminen.

Kotimaan riskit kohdistuvat siihen, kuinka nopeasti ja voimakkaasti reaalityö reagoi kansainvälisen tilanteen paranemiseen. Tällä hetkellä näyttää siltä, että Suomen talouskasvu jää ainakin lyhyellä aikavälillä kilpailijamaita alhaisemmaksi. Rakennepoliittiset toimet eivät vaikuta kasvuun vielä lyhyellä ja keskipitkällä aikavälillä. Talouspoliittisen uskottavuuden menettäminen jo ennestään heikon talouskasvun vaiheessa voisi johtaa negatiivisen kierteen vahvistumiseen. Reaalityödestä lähtevän markkinavetoisen kasvun käynnistyminen on avain myös siihen, kuinka julkisen talouden tilanne saadaan kestävästi parempaan tilaan. Avoimen sektorin kilpailukykyyn kannalta olennaisia tekijöitä ovat tuotantopanosten kilpailukykyiset hinnat ja niiden mahdollisimman kitkaton saatavuus. Osa näistä tekijöistä ei kotimaisella talouspolitiikalla pystytä vaikuttamaan. Osa taas vaatisi muutoksia tekijöihin, jotka aidosti vaikuttavat taloudellisten toimijoiden, sekä kuluttajien että yritysten, kannustimiin.

Yksi merkittävimmistä kotimaisista haasteista on työmarkkinoiden toiminnan tehostaminen. Ikääntyvä väestö yhdistettynä työmarkkinoiden yhteensopivuusongelmaan voi muodostua aidoksi kasvun esteeksi. Merkittävä osa kotimaisesta teollisuudesta kilpailee ulkomaisten toimijoiden kanssa samoista markkinoista. Tällöin työvoiman saatavuus ja kaikkiin tuotantopanoksiin liittyvät kustannustekijät nousevat merkittävään rooliin markkinaosuuksista kilpailtaessa. Kyse ei ole pelkästään työvoimakustannuksista, vaan myös muista panoshinnoista. Pitkällä aikavälillä tulisi kiinnittää huomiota myös kustannustekijöiden tasoon, eikä vain niiden muutoksiin suhteessa kilpailijamaihin. Kustannustason sopeuttaminen kilpailukykyiseksi vaatii aikaa ja ennen kaikkea määrätietoisia toimia.

Keskeiset ennusteluvut

	2013 mrd. euroa	2011	2012	2013	2014**	2015**	2016**
		määrän muutos, prosenttia					
Bruttokansantuote markkinahintaan	193	2,8	-1,0	-1,4	0,5	1,4	1,8
Tavaroiden ja palvelujen tuonti	78	6,2	-0,7	-1,8	2,1	3,3	3,9
Kokonaistarjonta	271	3,8	-0,9	-1,5	0,9	1,9	2,4
Tavaroiden ja palvelujen vienti	78	2,8	-0,2	0,3	3,5	4,1	4,8
Kulutus	159	1,9	0,4	-0,3	0,1	0,3	1,0
Yksityinen	109	2,5	0,3	-0,8	0,0	0,3	1,1
Julkinen	50	0,5	0,5	0,8	0,3	0,4	0,7
Investoinnit	37	5,8	-0,8	-4,6	-3,1	3,6	3,1
Yksityiset	31	6,3	-1,2	-6,4	-3,5	4,6	4,2
Julkiset	5	2,6	1,7	6,8	-0,9	-1,9	-3,6
Kokonaiskysyntä	273	3,8	-0,6	-0,9	0,3	1,9	2,4
Kotimainen kysyntä	195	4,2	-0,8	-1,4	-1,0	1,0	1,4
		2011	2012	2013	2014**	2015**	2016**
Palvelut, määrän muutos, %		3,1	0,7	-1,2	0,2	1,3	1,8
Koko teollisuus, määrän muutos, %		-0,6	-5,3	-2,6	1,4	2,2	2,5
Työn tuottavuus, muutos, %		1,0	-1,4	0,4	0,1	0,7	0,7
Työlliset, muutos, %		1,1	0,4	-1,1	-0,3	0,4	0,7
Työllisyysaste, %		68,6	69,0	68,5	68,5	68,9	69,5
Työttömyysaste, %		7,8	7,7	8,2	8,4	8,3	8,1
Kuluttajahintaindeksi, muutos, %		3,4	2,8	1,5	1,5	1,7	1,9
Ansiotasoindeksi, muutos, %		2,7	3,2	2,0	1,3	1,2	1,5
Vaihtotase, mrd. euroa		-2,7	-2,8	-1,6	-0,7	-0,3	0,5
Vaihtotase, % BKT:sta		-1,5	-1,4	-0,8	-0,4	-0,1	0,2
Lyhyet korot (euribor 3 kk), %		1,4	0,6	0,2	0,3	0,5	1,3
Pitkät korot (valtion obligaatiot, 10 v), %		3,0	1,9	1,9	2,3	2,9	3,5
Julkisyhteisöjen menot, % BKT:sta		55,1	56,7	58,4	58,8	58,2	57,9
Veroaste, % BKT:sta		43,6	44,0	45,5	45,7	46,0	46,1
Julkisyhteisöjen rahoitusjäämä, % BKT:sta		-1,0	-2,2	-2,4	-2,4	-1,4	-0,9
Valtion rahoitusjäämä, % BKT:sta		-3,4	-3,8	-3,7	-3,5	-2,4	-2,0
Julkisyhteisöjen bruttovelka, % BKT:sta		49,3	53,6	56,9	59,8	61,0	61,4
Valtionvelka, % BKT:sta		42,2	43,6	46,4	48,7	49,3	49,2

Laskelmia julkisen talouden sopeuttamisesta kansantalousosaston KOOMA-mallilla

Valtiovarainministeriön kansantalousosaston KOOMA-mallia ja sillä tehtyjä simuloitteja on esitelty aikaisemmissa taloudellisissa katsauksissa. Malli kuvaa Suomen taloutta hyödyntäen neljännesvuositilinpitoa ja se kuuluu nk. uuskeynesiläiseen makromalliperheeseen. Mallista on nyt valmistunut uusi versio, jonka erityispiirre on työmarkkinoiden sisällyttäminen mallikehikkoon. Tämä on erityisen tärkeää, jotta eri politiikkatoimenpiteiden välittymismekanismit saadaan asianmukaisesti kuvattua. KOOMA-mallissa (poiketen useimmista muista malleista) työttömyys on aidosti mallinnettu ja työmarkkinoiden käyttäytyminen (esim. palkanmuodostus, työmarkkinoiden kireys, tunnit, työn kysyntä jne.) kuvataan johdonmukaisella tavalla. Tästä seuraa, että työmarkkinoiden vuorovaikutus reaalityalouden sekä nimellisten suureiden välillä voidaan kuvata realistisella tavalla. Työmarkkinoilla palkat sovitaan työnantajan ja työntekijän välillä. Mallissa oletetaan, etteivät palkat sopeudu saman tien taloudessa tapahtuviin muutoksiin. Aikaisemmin julkaistuista taloudellisista katsauksista löytyy kattavampi kuvaus mallin muusta rakenteesta.

Kiristävä finanssipolitiikka

Finanssipolitiikkalaskelmissa on tarkasteltu kolmea eri tapaa parantaa julkisen talouden tasapainoa: julkisten menojen supistaminen, kulutusverojen kiristäminen ja työn verotuksen kiristäminen. Jotta eri skenaarioiden tulokset olisivat vertailukelpoisia, ne on toteutettu samansuuruisina siten, että kaikki ovat 1 %/BKT ajanjakson alussa. Tarkasteluajanjakso ulottuu vuodesta 2014 vuoteen 2020. Tulokset on raportoitu suhteessa talouden tasapainouraan, joka voisi olla esimerkiksi VM:n tuorein suhdanne-ennuste.

Päätulos on se, että julkisen talouden velka alenee nopeimmin julkisia menoja vähentämällä. Veronkorotukset leikkaavat tuotannon kasvua menoleikkauksia enemmän, joten niiden julkisen talouden rahoitusasemaa parantava vaikutus jää selvästi pienemmäksi. Yhteensä seitsemän vuoden tarkastelujaksolla julkisten menojen vähentäminen pienentää julkisen talouden velkaa suhteessa bruttokansantuotteeseen 4,8 % -yksikköä, kun veronkorotuksilla aikaansaatu julkisen talouden rahoitusaseman paraneminen on vain puolet tästä, 2,2 tai 2,3 %-yksikköä.

Julkisten menojen vähentäminen pienentää suoraan kansantalouden kokonaiskysyntää ja BKT supistuu ensimmäisenä vuonna 0,3 % suhteessa perusuraan. Ensimmäisellä vuosineljänneksellä tuotanto supistuu 0,7 %, mikä tulkitaan lyhyen aikavälin finanssipolitiikan kertoimeksi. Julkinen kulutus syrjäyttää jonkin verran yksityistä kulutusta, joten julkisten menojen pienentyessä yksityinen kulutus hieman kasvaa ja puskuroi menoleikkausten kasvua hidastavaa vaikutusta. Koska julkisten menojen pienentämisellä on kokonaiskysyntää supistava vaikutus, kotimaan hinnat lähtevät laskuun. Tämän seurauksena suomalaisten tuotteiden kysyntä maailmanmarkkinoilla piristyy ja nettoviennin kasvaa. Yksityisen kulutuksen ja nettoviennin kasvun myötä tuotannon kasvukin kääntyy positiiviseksi kolmantena vuonna menoleikkausten jälkeen.

Julkisten menojen leikkaaminen vaikuttaa työmarkkinoille kahta kautta. Kokonaiskysynnän muutokset heijastuvat yritysten odotettuihin voittoihin, jotka aluksi hieman pienenevät, mutta alkavat sitten kasvaa yksityisen kulutuksen ja viennin kasvun vanavedessä. Näin ollen yritykset aluksi vähentävät avoimien työpaikkojen määrää ja työttömyys hieman lisääntyy, mutta kasvunäkymien parantuessa vakansseja aletaan tarjota enemmän ja työttömyys pienenee. Seitsemän vuoden tarkastelujaksolla työttömyys alenee 4 prosenttia, eli esimerkiksi vm:n vuoden 2014 työttömyysennusteeseen nähden työttömyysaste aleni 8,4 %:sta 8,1 %:iin. Julkisten menojen leikkaaminen vaikuttaa kuluttajatyöntekijöiden käyttäytymiseen myös varallisuusvaikutuksen kautta. Yli ajan optimoivat kuluttajat näkevät menoleikkaukset tulevana verohelpotuksina, joten ne lisäävät kulutustaan. Kulutus näyttäytyy nyt houkuttelevampana kuin työnteko, joten työtunnit per nappi alenevat. Työn kysynnän lisääntymisen myötä työllisten määrä kuitenkin kasvaa. Nettovaikutus taloudessa tehtyihin työtunteihin jääkin tarkasteluajanjaksolla lähelle nollaa.

Kulutusverojen nosto leikkaa yksityistä kulutusta kolmesta sopeutusvaihtoehdosta eniten. Tuotanto ei kuitenkaan juuri laske, koska samalla kotimaan tuottajahintojen laskiessa nettovienti ja investoinnit alkavat kasvaa. Työmarkkinoihin kulutusverolla ei ole suurta vaikutusta, koska erisuuntaiset vaikutukset kompensoivat toisensa. Toisaalta työntekijät pyrkivät ulosmittaamaan kulutusveron nousun palkankorotuksina, mutta toisaalta veronkorotus alentaa työnteosta saatavaa ylijäämää alentaen näin työn tarjontaa. Kun työn kysyntäkin samalla hieman supistuu negatiivisen kokonaiskysyntävaikutuksen alentaessa yritysten odotettuja voittoja, palkkaneuvotteluissa sovittava palkka asettuu hieman perusuraa alemmalle tasolle skenaarion ensimmäisinä vuosina.

Julkisen talouden sopeuttaminen työn verotusta kiristämällä on tarkastelluista vaihtoehdoista taloudelle haitallisin. Palkansaajat pyrkivät kompensoimaan nettotulojensa supistumista vaatimalla korkeampaa palkkaa. Palkkojen vähitellen kohotessa työn kysyntä vähenee ja työttömyys kasvaa. Seitsemän vuoden aikana työttömyys kasvaa 6 %, eli vm:n vuoden 2014 työttömyysennusteeseen nähden työttömyysaste nousisi 8,4 %:sta 8,9 %:iin. Palkkojen nousu nostaa myös kotimaista hintatasoa, joten nettovienti supistuu ja investoinnit vähenevät, kun niiden reaalin tuotto alenee. Aluksi, ennen kuin palkat nousevat, kotitalouksien nettotulosten supistuminen vähentää kulutusta. Kaikkien pääkulutuserien reagoidessa negatiivisesti työn verotuksen kiristymiseen myös BKT kasvaa hitaammin kuin perusuralla. BKT:n kasvu jää keskimäärin 0,1 % perusuraa hitaammaksi.

	BKT	Yksityinen kulutus	Yksityiset investoinnit	Nettovienti	Työttömyys	Työllisyys	Palkka	Julkisen talouden rahoitusasema	Julkinen velka %/ BKT
Simulointi: Julkisen kulutuksen vähentäminen -1% BKT:sta									
2014	-0,3	0,0	0,5	1,1	-0,4	-0,2	-1,3	1,3	-1,3
2015	0,0	0,2	0,9	0,9	-1,5	0,1	-0,7	1,2	-2,5
2016	0,1	0,2	0,9	0,4	-0,9	0,0	-0,3	0,9	-3,4
2017	0,1	0,2	0,7	0,2	-0,5	0,0	-0,1	0,6	-3,9
2018	0,1	0,2	0,5	0,1	-0,3	0,0	-0,1	0,4	-4,3
2019	0,1	0,2	0,3	0,1	-0,2	0,0	0,0	0,3	-4,6
2020	0,1	0,1	0,1	0,1	-0,2	0,0	0,0	0,2	-4,8
Simulointi: Palkkaverojen kiristäminen +1% BKT:sta									
2014	-0,1	-0,1	-0,1	-0,1	1,0	-0,2	0,3	0,8	-0,8
2015	-0,2	-0,1	-0,2	-0,2	1,7	-0,2	0,3	0,6	-1,4
2016	-0,1	-0,1	-0,3	-0,1	1,3	-0,2	0,2	0,4	-1,7
2017	-0,1	-0,1	-0,2	-0,1	0,9	-0,1	0,1	0,2	-2,0
2018	-0,1	0,0	-0,2	-0,1	0,6	-0,1	0,1	0,2	-2,2
2019	-0,1	0,0	-0,1	-0,1	0,4	0,0	0,1	0,1	-2,3
2020	0,0	0,0	0,0	-0,1	0,2	0,0	0,0	0,1	-2,3
Simulointi: Kulutusverotuksen kiristäminen +1% BKT:sta									
2014	0,0	-0,2	0,1	0,1	0,0	0,0	-0,1	0,8	-0,8
2015	0,0	-0,2	0,1	0,2	-0,1	0,0	-0,1	0,6	-1,4
2016	0,0	-0,1	0,1	0,1	-0,1	0,0	0,0	0,4	-1,7
2017	0,0	-0,1	0,1	0,0	-0,1	0,0	0,0	0,2	-2,0
2018	0,0	0,0	0,1	0,0	0,0	0,0	0,0	0,2	-2,2
2019	0,0	0,0	0,1	0,0	0,0	0,0	0,0	0,1	-2,3
2020	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0	0,1	-2,3

Keskipitkän aikavälin näkymät

Suomen talous on supistunut kaksi vuotta peräkkäin. Samanaikaisesti on jatkunut teollisuuden ja koko talouden rakennemuutos, mitkä ovat vaikuttaneet myös talouden pidemmän ajan kasvunäkymiin. Talouden ennakoidaan kääntyvän hienoiseen kasvuun tänä vuonna, mutta kasvun odotetaan olevan historiaan nähden hidasta myös keskipitkällä aikavälillä.

Keskipitkän aikavälin talousnäkyviä voidaan tarkastella jakamalla tuotanto suhdannevaihteluihin ja potentiaaliseen tuotantoon. Potentiaalisen tuotannon nähdään määräävän talouden kasvuedellytykset keskipitkällä aikavälillä. Valtiovarainministeriö käyttää potentiaalisen tuotannon arvioinnissa EU:n komission ja jäsenmaiden yhdessä kehittämää tuotantofunktiomenetelmää, jossa potentiaalisen tuotannon kasvu jaetaan arvioihin työpanoksen sekä pääoman ja kokonaistuottavuuden kehityksestä¹. Potentiaalinen tuotanto on havaitsematon muuttuja ja sen arviointi voimakkaan suhdannesyklin sekä tuotantorakenteen nopean muutoksen aikana on haasteellista.

Työpanoksen kontribuution potentiaalisen tuotannon kasvuun ennakoidaan pysyttelevän nollan tuntumassa keskipitkällä aikavälillä. Parhaassa työiässä oleva väestö on alkanut supistua, mutta ikääntyneiden työvoimaosuuksien nousun odotetaan jatkossakin kompensoivan tätä kehitystä ja pitävän työvoiman tarjonnan lähes ennallaan. Rakenteellinen työttömyys on pysynyt heikosta suhdannetilanteesta huolimatta 7,3 prosentin tuntumassa. Rakenteellinen työttömyys on estimoitu ns. Phillips-käyrästä. Sen avulla määritellään työttömyyden taso, jonka alapuolella työmarkkinat alkavat kiristyä niin, että palkkojen nousu ylittää tuottavuuden kasvun ja sitä kautta nimelliset yksikkötyökustannukset kohoavat.

Pääomakannan kehitys on muihin tuotantotekijöihin nähden vakaa muuttuja ja sen kontribuutio työn tuottavuuden kasvuun on 0,4 % tuntumassa keskipitkällä aikavälillä. Heikon investointikehityksen pitkittyminen kuitenkin alentaisi talouden kasvupotentiaalia.

Kokonaistuottavuuden kasvu on ollut erityisen heikkoa viime vuosina, kun työllisyys on supistunut kokonaistuotannon kehitykseen nähden suhteellisen hitaasti. Tuottavuuden heikkenemiseen ovat vaikuttaneet erityisesti korkean tuottavuuden alojen, kuten sähkö- ja elektroniikkateollisuuden sekä metsäteollisuuden vaikeudet, mutta myös koko talouden painopisteen siirtyminen yhä palveluvaltaisempaan tuotantoon. Nopean rakennemuutoksen vuoksi kokonaistuottavuuden potentiaalisen kasvun arvioiminen keskipitkällä aikavälillä on erityisen hankalaa.

Kokonaistuottavuuden potentiaalisen kasvun erottamisessa suhdanteista käytetään hyväksi talouden suhdanneindikaattoreita². Teollisuuden heikosta kehityksestä huolimatta kapasiteetin käyttöaste ei v. 2013 poikennut merkittävästi pidemmän aikavälin keskiarvostaan, minkä perusteella näyttäisi siltä, että suurin osa kokonaistuottavuuden heikkenemistä on ollut rakenteellista. Historiassa kokonaistuottavuuden kasvu on yleensä palautunut nopeasti taantuman jälkeen. Tuottavuuden kasvun edellytykset, kuten korkea koulutustaso

¹ Tarkempi menetelmäkuvaus: The production function methodology for calculating potential growth rates and output gaps European Economy. Economic Papers. 420. July 2010

² Käytetyt suhdanneindikaattorit ovat teollisuuden kapasiteetin käyttöaste sekä palveluiden ja rakentamisen suhdanneindikaattorit.

ja laaja innovaatiotoiminta, ovat edelleen olemassa. Hitaan tuottavuuden kasvun puolesta puhuvat korkean tuottavuuden teollisuudenalojen tuotannon siirtyminen pois maasta ja talouden palveluvaltaistuminen. Tässä laskelmassa on päädytty oletamaan, että kokonaistuottavuuden kasvun uudelleen viriäminen tapahtuu hitaasti.

Potentiaalisen ja havaitun tuotannon eron eli tuotantokuilun arvioidaan olevan 2,7 % v. 2014. Talouden ennustetaan kasvavan potentiaalista kasvua nopeammin vuosina 2014-2018 kasvun jäädessä kuitenkin keskimäärin 1,3 prosenttiin vuodessa. Tuotantokuilun ennakoitaan umpeutuvan v. 2018. Hidas kasvu merkitsee sitä, että kokonaistuotannon volyyymi ylittää vuoden 2008 tasolle vasta v. 2018. Tämä tarkoittaa talouskasvun osalta menetettyä vuosikymmentä.

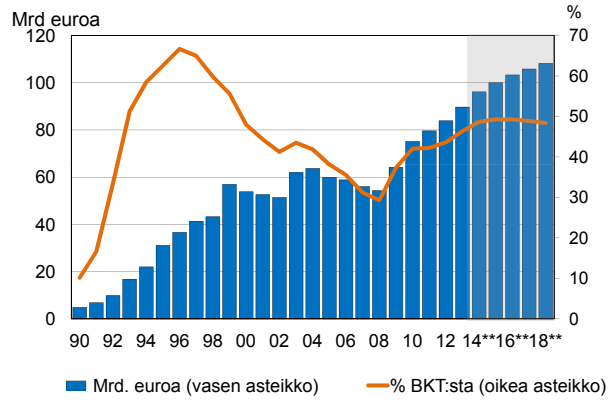
Julkinen talous kohentuu hitaasti kohti tasapainoa keskipitkällä aikavälillä. Julkinen velka nousee yli 60 prosenttiin BKT:sta, mutta lähtee loivaan laskuun vuoden 2016 jälkeen. Valtion nettoluotonannon arvioidaan olevan 1,0 % alijäämäinen ja valtionvelan 48,4 % suhteessa kokonaistuotantoon v. 2018. Myös kunnat pysyvät alijäämäisinä ja niiden velka kasvaa ennustejaksolla. Julkista taloutta kannattelee edelleen työeläkerahastojen ylijäämä.

Heikko talouskehitys sekä väestön ikääntymisen tuomat kustannukset ovat kääntäneet julkisen talouden rakenteellisesti alijäämäiseksi. Rakenteellisen alijäämän arvioidaan olevan -0,8 % BKT:sta v. 2013. Rakenteellinen rahoitusasema kohenee kuitenkin keskipitkällä aikavälillä valtion ja kuntien sopeutustoimien sekä eläkemaksujen nousun ansiosta. Rakenteellinen rahoitusasema on tasapainossa v. 2018.

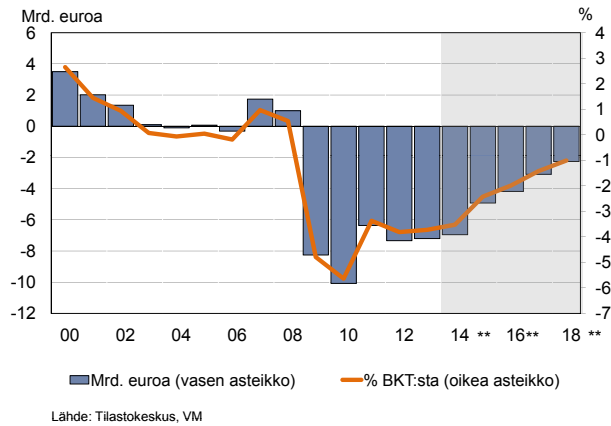
Keskeisiä lukuja keskipitkällä aikavälillä

	2012*	2013*	2014**	2015**	2016**	2017**	2018**
BKT markkinahintaan, määrän muutos,%	-1,0	-1,4	0,5	1,4	1,8	1,5	1,4
Kuluttajahintaindeksi, muutos, %	2,8	1,5	1,5	1,7	1,9	1,8	1,8
Työttömyysaste, %	7,7	8,2	8,4	8,3	8,1	7,8	7,5
Työllisyysaste, %	69,0	68,5	68,5	68,9	69,5	69,6	70,0
Julkisyhteisöjen rahoitusjäämä, % BKT:sta	-2,2	-2,4	-2,4	-1,4	-0,9	-0,3	0,0
Valtio	-3,8	-3,7	-3,5	-2,4	-2,0	-1,4	-1,0
Kunnat	-1,1	-0,8	-0,9	-1,1	-1,1	-1,1	-1,1
Sosiaaliturvarahastot	2,7	2,1	2,0	2,1	2,3	2,2	2,1
Rakenteellinen jäämä, % BKT:sta	-1,4	-0,8	-0,9	-0,4	-0,4	-0,2	0,0
Julkisyhteisöjen bruttovelka, % BKT:sta	53,6	56,9	59,8	61,0	61,4	61,3	61,2
Valtionvelka, % BKT:sta	43,6	46,4	48,7	49,3	49,2	48,8	48,3

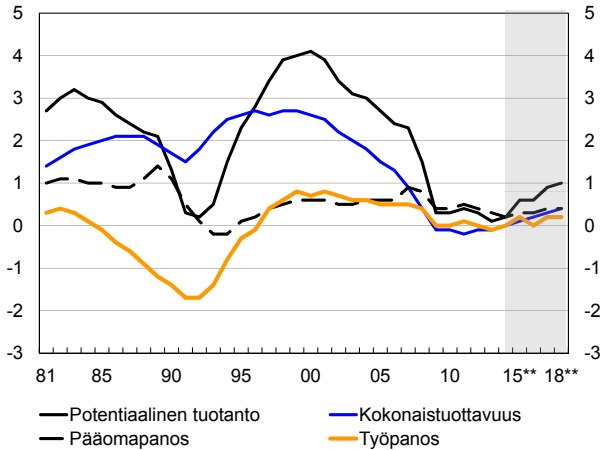
Valtionvelka

Valtion rahoitusjäämä

Potentiaalisen tuotannon kasvu ja sen osatekijät prosenttia

Lähde: VM

Finanssipolitiikan linja

Julkisen talouden tila ja näkymät sekä hallituksen asettamat kansalliset tavoitteet ja EU:n talouspolitiikan koordinaatiosta juontuvat sitoumukset määrittävät, missä puitteissa finanssipolitiikkaa harjoitetaan Suomessa.

Pääministeri Jyrki Kataisen hallituksen finanssi- ja talouspolitiikan tavoitteena on talouden kasvun edellytysten vahvistaminen ja hyvinvointiyhteiskunnan rahoitus pohjan vahvistaminen siten, että julkinen talous on kestäväällä pohjalla.

Tavoitteet on täsmennetty hallitusohjelmassa. Niiden mukaan hallitus on pyrkinyt pienentämään valtiontalouden alijäämän korkeintaan 1 prosenttiin ja kääntämään valtionvelan selkeään laskuun suhteessa kokonaistuotantoon vaalikauden loppuun mennessä. Tavoitteisiin pääsemiseksi hallitus on sitoutunut toteuttamaan valtion tuloihin ja menoihin kohdistuvia sopeutustoimia sekä uudistamaan talouden rakenteita niin, että edellytykset talouden ennusteita vahvemmalle kasvulle vahvistuvat.

Tämän ohella Suomen julkisen talouden tavoitteenasettelua määrittävät EU:n säännökset: perussopimuksessa määritetyt julkisen talouden alijäämän ja velan enimmäisviitearvot sekä vakaus- ja kasvusopimuksen mukaisesti asetettava keskipitkän aikavälin tavoite. Vakausohjelmassa keväällä 2013 tavoite asetettiin -0,5 prosenttiin BKT:sta, mikä täyttää sekä vakaus- ja kasvusopimuksen että kansallisen lain vähimmäisvaatimukset.

Finanssi- ja talouspolitiikan avulla pyritään täyttämään julkisen talouden kestävyysvaje. Ikärakenteen muutos vähentää työikäisen väestön määrää ja kasvattaa ikäsidonnaista menoja. Tämä heikentää julkisen talouden rahoitusasemaa. Julkisen talouden tulot eivät riitä kattamaan julkisen talouden menoja talouden nähtävissä olevan normaalin kehityksen puitteissa.

Ohjelmassaan hallitus sitoutui aloittamaan koko kestävyysvajeen umpeen kuromiseksi tarvittavat toimet vuoteen 2015 mennessä. Hallitus päätti rakennepoliittisesta ohjelmasta talouden kasvuedellytysten vahvistamiseksi ja julkisen talouden kestävyysvajeen umpeen kuromiseksi 29.8.2013. Hallitus täsmensi talouden rakenteisiin kohdistuvat uudistukset päätöksessään rakennepoliittisen ohjelman toimeenpanosta 29.11.2013.

Ohjelmassa tavoite koko kestävyysvajeen umpeen kuromiseksi ositetaan valtiontaloutta, kuntien taloutta, julkisen palvelutuotannon tuottavuuden kasvua, työuria ja työn tarjontaa, rakenteellista työttömyyttä sekä koko talouden tuotantopotentiaalia ja kilpailukykyä koskeviksi konkreettisiksi osatavoitteiksi.

Ohjelma sisältää keskeiset elementit talouden rakenteiden uudistamiseksi talouden kasvua ja julkisen talouden kestävyyttä tukevalla tavalla: kuntatalouden tasapainottamisen käyttöön otettavan rahoituskehyksen ja valtion ja kuntien muiden yhteisten toimien avulla, palvelutuotannon tuottavuuden kohottamisen sosiaali- ja terveydenhuollon palvelu- ja rahoitusrakennemuutosten avulla sekä työurien pidentämisen eläkeuudistuksen ja muiden työuran alkuun ja katkoksiin kohdistuvien toimien avulla. Lisäksi muut rakennepoliittisessa ohjelmassa hahmotellut toimet luovat yhdessä kustannuskilpailukykyä kohentavan työmarkkinaratkaisun kanssa mahdollisuuden ennustettua nopeampaan kasvuun pitkällä aikavälillä. Hallituksen aiemmat rakennepoliittiset päätökset, kuten yhteisöverokannan alentaminen, osinkoverojärjestelmän uudistaminen ja nuorten työllistymistä edistävät toimet ovat linjassa rakennepoliittisen ohjelman tavoitteiden kanssa.

Talouden kasvu ja sitä tukevat rakenteelliset uudistukset ovat avain kestävään julkiseen taloudenpitoon. Talouden näköpiirissä oleva kasvu ja tuotantokuilun umpeutuminen eivät poista kestävyysvajetta. Tämä edellyttää rakennepoliittisen ohjelman toimeenpanon varmistamista hallituksen tavoitteeksi asettamalla tavalla. Uudistusten suotuisat vaikutukset kasvuun ja julkisen talouden kestävyteen realisoituvat kuitenkin pääsääntöisesti vasta pitkällä aikavälillä.

Suomen talouden tila on osoittautunut toistuvasti ennakoitua heikommaksi ja myös arviot näkymistä keskipitkällä aikavälillä ovat heikentyneet. Heikon kehityksen taustalla ovat olleet toisaalta maailmantalouden ja euroalueen ongelmat, toisaalta Suomen teollisuuden rakennemuutos ja heikko kilpailukyky.

Kun talouden kasvu ja työllisyys ovat jäämässä ennakoitua heikommaksi, hallituksen valtiontaloudelle asettamat tavoitteet ovat karanneet. Kun kasvunäkymät ovat vaimeat, valtiontalouden alijäämät säilyvät suurina ja valtion velka jatkaa nopeaa kasvuaan.

Riski siitä, että velkaantuminen kasvaa hallitsemattomasti, kun korkotasoa normalisoi-tuu, on kasvanut. Samalla lähtökohdat kestävyysvajeen korjaamiseen ovat muodostuneet aiempaa haastavammiksi. Kasvun edellytysten vahvistaminen rakennepoliittisen ohjelman avulla uhkaa osoittautua liian hitaaksi reitiksi.

Tässä tilanteessa on tärkeää tukea luottamusta Suomen kykyyn pitää huolta julkisesta taloudestaan ja vastata velvoitteistaan. Luottamus luo pelivaraa päättää itse velkaantumisen taittamiseksi ja julkisen talouden kestävyuden turvaamiseksi tarvittavista toimista. Valtion alijäämien pienentäminen uskottavalla tavalla on tärkeää luottamuksen säilyttämiseksi ja kiihtyvän velkaantumisen kierteen ehkäisemiseksi keskipitkällä aikavälillä, ennen kuin rakenteelliset uudistukset ehtivät kantaa hedelmää.

Sen varmistamiseksi, että valtion velkaantuminen taittuu uskottavalla tavalla ja realistisen aikataulun puitteissa, hallitus päätti neuvotteluissaan julkisen talouden suunnitelmasta 24.-25.3.2014 uusista toimista, jotka vähentävät valtion menoja ja lisäävät tuloja noin 2,3 mrd. euroa vuoden 2018 tasolla. Toimet toteutetaan pääsääntöisesti v. 2015. Samalla hallitus päätti, että se vie kaikki toimien edellyttämät lainsäädäntömuutokset eduskunnan päätettäväksi kuluvan vaalikauden aikana. Nämä toimet riittävät täyttämään julkisen talouden hoitoa koskevat EU-sopimusten asettamat velvoitteet.

Näiden lisäksi hallitus päätti toimista, jotka toteutuessaan vahvistaisivat valtiontaloutta, mutta joiden vaikutuksia ei vielä tässä vaiheessa voida ottaa huomioon valtiontalouden määrärahakehityksissä eikä kokonaistaloudellisessa ennusteessa. Näitä toimia ovat ne kuntien menoja vähentävät toimet, joiden toteutuminen edellyttää sote-uudistuslinjauksen mukaista vahvempaa ohjausta. Näiden toimien valtiontaloutta vahvistavaksi vaikutukseksi on arvioitu noin 130 milj. euroa vuoden 2017 tasolla. Tämän lisäksi ne rakenteellista työttömyyttä vähentävät toimet, joiden vaikutuksia on jo pystytty arvioimaan, voivat vahvistaa valtiontaloutta noin 230 milj. euroa vuoden 2017 tasolla.

Kautensa aikana hallitus on päättänyt eri yhteyksissä välittömistä valtion menoja vähentävistä ja tuloja lisäävistä toimista, jotka ovat vuoden 2018 tasolla nettomääräisesti noin 6,8 mrd. euroa eli noin 3,1 % suhteessa kokonaistuotantoon, kun vertailukohtana on edellisen vaalikauden viimeinen valtiontalouden kehyspäätös.

1 Talousnäkymät

1.1 Kansainvälinen talous – käänne parempaan tulossa

Maailman talouden kasvu on hitaasti palautumassa. Elpymisestä vastaavat ennen kaikkea Yhdysvallat ja Iso Britannia, joiden yksityiset sektorit ovat pääsemässä finanssikriisin pitkästä varjosta. Myös Saksa ja Ruotsi pääsevät kiihtyvään kasvuun.

Suhdanteita kohentaa teollisuusmaiden erittäin löysä rahapolitiikka sekä aiempaa kevyempi finanssipolitiikan sopeuttaminen. Toisaalta monissa teollisuusmaissa yksityinen kulutus ja varsinkin investoinnit edelleen matelevat tai jopa supistuvat. Korkeana jatkuva poliittinen epävarmuus jarruttaa investointeja, erityisesti Euroopassa. Monissa kehittyvissä talouksissa kasvu on ennustehorisontilla merkittävästi totuttua hitaampaa.

Maailmankauppa pysyy vielä vaimeana

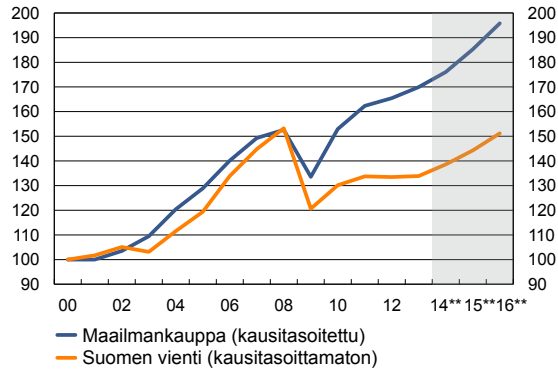
Maailmankauppa on kasvanut kriisin jälkeen hitaammin kuin tuotanto. Kaupan kasvu kiihtyy hitaasti ennustehorisontin loppua kohden investointikysynnän elyessä.

Suomen vienti on menestynyt erittäin huonosti finanssikriisissä ja sen jälkeen, ja huoltotaseen mukainen vienti on edelleen yli 10 % alemmalla tasolla kuin vuonna 2008. Myös ennusteperiodilla Suomen vienti kasvaa hitaammin kuin maailmankauppa, kun esimerkiksi Saksa ja Espanja ovat jo ylittäneet aikaisemmat vientihuippunsa. Ongelma ei ole vain eurokriisin alentamassa kysynnässä, vaan myös Suomen kilpailukyvyssä ja tarjonnan rakenteessa.

Euroalueella käänne hitaaseen kasvuun

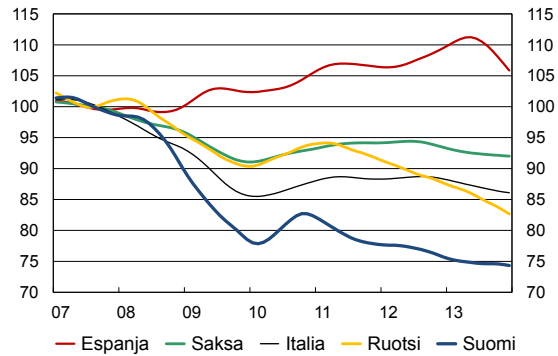
Euroalueen kuusi vuosineljänneestä kestänyt taantuma on päättynyt ja euroalue on kääntymässä hyvin hitaaseen kasvuun. Hauraan kasvun taustalla on toipuminen velka- ja finanssikriisin vaikutuksista. Kasvua vaimentavat useiden jäsenvaltioiden heikko kilpailukyky, joka vaimentaa tarjonnan mahdollisuuksia, sekä yksityisen sektorin taseiden sopeutus, joka jarruttaa kulutusta ja investointeja.

Maailmankauppa 2000=100

Lähde: CPB Netherlands Bureau for Economic Policy Analysis, Tilastokeskus, VM

Tavaraviennin markkinaosuus¹⁾ 2007=100, trendi (HP)

1) Tavaraviennin kasvu suhteessa maailmankaupan kasvuun

Lähde: Macrobond, VM

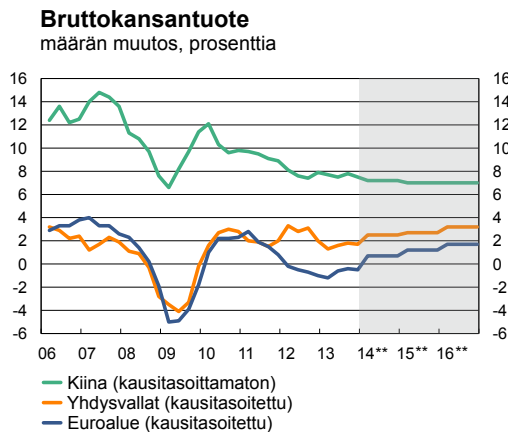
Muiden tärkeimpien talouksien kehitys on aiempaa hitaampaa

Myös Yhdysvaltain elpyminen on historiallisen hidasta. Kasvua rajoittavat vähäiset investoinnit ja kotitaloussektorin taseiden tervehdyttäminen. Vaikka investointien kasvu on palautunut, niiden taso saavuttaa edellisen suhdannehuipun vasta v. 2015. Maltillisen kysynnän vuoksi myös työllisyys kohenee hitaasti.

Japanin näkymät ovat kohentuneet hallituksen suunnitteleman mittavan elvytys- ja veropaketin sekä keskuspankin laajan määrällisen elvytyksen vuoksi. Poliittikkamuutosten vuoksi jeni on heikentynyt voimakkaasti, mikä on kääntänyt deflaation maltilliseksi inflaatioksi, ainakin tilapäisesti. Heikko jeni tukee vientisektorin tulonmuodostusta.

Venäjän kasvuvauhti puolittuu noin kahteen prosenttiin, jos Ukrainan kriisin vaikutukset jäävät hyvin vähäisiksi. Jatkossa korkeanakaan pysyttelevä öljyn hinta ei enää tuo viime vuosien kaltaista kasvua kapasiteettipulan ja vähäisten investointien vuoksi. Kasvua hidastaa maan talousjärjestelmän ja markkinoiden kankeus sekä innovointien ja kasvua tukevien rakenneuudistusten puuttuminen.

Kiinassa aktiviteettia vaimentaa teollisuusmaiden laimea kysyntä, jota sen kotimainen ja muiden kehittyvien talouksien kysyntä ei kykene täysin kompensoimaan. Kasvu pysyttelee kuitenkin 7 prosentin tuntumassa koko ennusteperiodin, jos maan elvytyspolitiikka onnistuu.

Lähde: Kansalliset tilastoviranomaiset, VM

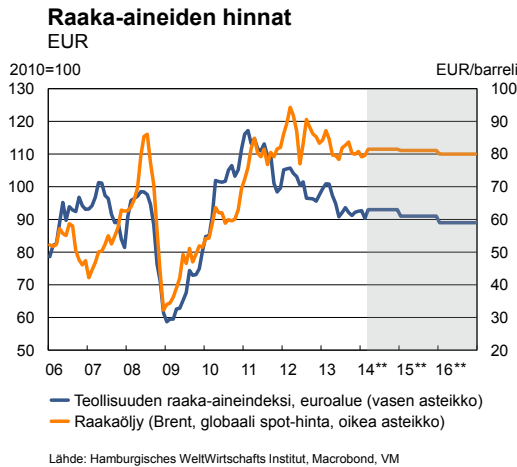
Inflaatiopaineiden puuttuminen sallii epätavallisen rahapolitiikan jatkamisen

Rahoitusmarkkinoilla näkyvät inflaatio-odotukset ovat maltilliset, mikä tarjoaa keskuspankeille mahdollisuuden epätavallisen rahapolitiikan jatkamiseen.

Euroalueella sekä korot että rahoitusmarkkinat ovat edelleen eriytyneet voimakkaasti. Epäluottamuksen vuoksi rajat ylittävä rahoitus on vähentynyt euroalueella eikä rahapolitiikka ei välity yhdenmukaisesti. Kriisimaissa pankkilainojen korot ovat merkittävästi korkeammat kuin parhaan luottoluokituksen maissa. Euroopan keskuspankin pitkän aikavälin rahoitusoperaatiot ovat tarjonneet rahoitusmarkkinoille runsaasti likviditeettiä, rauhoittaneet finanssikriisiä ja osaltaan luoneet edellytyksiä kriisin talttumiseksi.

Teollisuusmaissa sekä lyhyet että pitkät korot pysyvät poikkeuksellisen matalina, paitsi kriisimaissa. Ennusteperiodilla korot nousevat, osaltaan paranevan luottamuksen vuoksi, mutta ennen kaikkea koska epätavallisen keskuspankkipolitiikan odotetaan loppuvan.

Raakaöljyn ja muiden raaka-aineiden hinnat laskevat maltillisesti ennustejaksolla, kun kehittyvien talouksien kasvu on aiempaa hitaampaa. Euron odotetaan heikentyvän, kun kasvu USA:ssa ja Britanniassa on vakaammalla pohjalla.

Riskit aiempaa tasapainoisempia

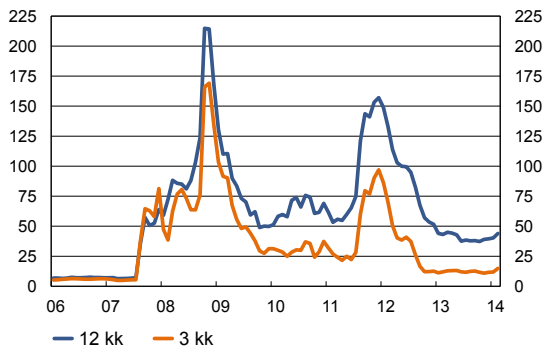
Euroalueella vallitsevat edelleen alasuuntaan painottuvat riskit, kun talouksien toipuminen velka- ja finanssikriisistä saattaa olla ennustettukin hitaampaa, kun kilpailukykyä tukevia rakenneuudistuksia ei ole toimeenpantu riittävästi, ja kun pankkisektorin tila voi olla aiemmin arvioitua heikompi. Yksityisen sektorin vähäinen luottojen kysyntä saattaa kääntää kulutuksen tai investoinnit uudelleen laskuun, ja hauras kasvu saattaa jopa johtaa kriisiin uudelleen leimahtamiseen.

Pitkittyessään Ukrainan kriisi lisää epävarmuutta ja saattaa kasvattaa pääomavirtoja Venäjältä, alentaa investointeja, heikentää ruplaa ja kääntää Venäjän talouden taantumaan.

Yhdysvalloissa epävarmuutta kohottaa poliittinen vastakkainasettelu. Mahdolliset häiriöt Yhdysvalloissa heijastuvat maailmantalouteen laajalti maan suuren kysyntäosuuden voimalla. Toisaalta yksityisen sektorin parantunut reaalin nettovarallisuus voi kääntää kysynnän ennustettua jyrkempään nousuun. Myös suhteellisen edullisena pysyvä energia antaa Yhdysvalloille mahdollisuuksia kohentaa teollisuuden pohjaa ja hintakilpailukykyä. Sekä Japanin politiikkakokeilujen onnistuminen ylittää että vaikutusten laajuus ja ajoitus ovat epävarmoja. Esimerkiksi rakenneuudistukset saattavat vaimentavat kysyntää ennen kuin niiden tuottavuutta ja työllisyyttä edistävät vaikutukset alkavat piristää taloutta. Ei ole myöskään varmaa, että Japani kykenee jatkuvasti hankkimaan lisävelkaa nykyisen kaltaisella hyvin alhaisella korkotasolla.

Riskit pankkijärjestelmässä

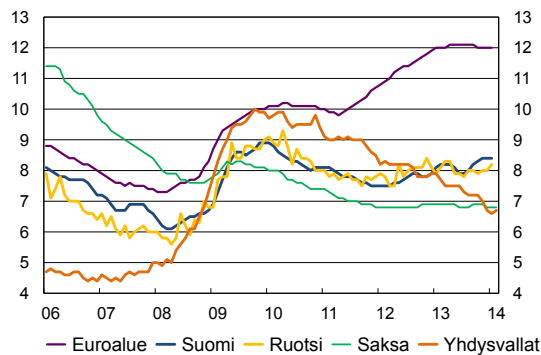
vakuudellisen Euriborin ja vakuudettoman Eonia-koronvaihtosopimuksen tuottoero, peruspistettä

Lähde: Macrobond

Työttömyysaste

kaunitasoitettu, prosenttia

Lähde: Macrobond, kansalliset tilastoviranomaiset

Alhaiset korot teollisuusmaissa ovat ohjanneet sijoitusvirtoja muun muassa kehittyviin talouksiin ja turvasatamiin, joiden asunto- ja muiden varallisuusesineiden markkinat ovat saattaneet ylikuumentua. Tätä riskiä lisäävät monien kehittyvien maiden investointeihin ja luottojen tarjonnan kasvuun painottuvat elvytystoimet. Epätavallisen rahapolitiikan loppuminen häämöttää ennustehorisontissa, ja siihen sopeutuminen tulee aiheuttamaan turbulensseja finanssimarkkinoille.

Kehittyvien maiden kasvun uudelleen kiihtyminen saattaa olla ennustettua aiempaa ja johtaa maailmankaupan nopeampaan pirstymiseen.

Bruttokansantuote

	2011	2012	2013	2014**	2015**	2016**
	määrän muutos, prosenttia					
Maailma (PPP)	3,9	3,2	3,2	3,6	3,9	4,0
Euroalue	1,5	-0,5	-0,5	0,7	1,2	1,7
EU	1,7	-0,4	0,1	1,0	1,5	2,0
Saksa	3,3	0,7	0,4	1,8	2,5	1,5
Ranska	2,0	0,0	0,3	1,0	1,2	1,5
Ruotsi	2,9	0,9	1,5	2,5	2,5	2,7
Iso-Britannia	1,1	0,3	1,9	2,5	2,5	2,2
Yhdysvallat	1,8	2,8	1,9	2,5	2,7	3,2
Japani	-0,4	1,4	1,6	1,7	1,2	1,2
Kiina	9,6	7,8	7,6	7,2	7,0	7,0
Venäjä	4,3	3,4	1,5	2,0	2,5	2,5

Lähde: Eurostat, kansalliset tilastoviranomaiset, IMF, VM

Taustaoletukset

	2011	2012	2013	2014**	2015**	2016**
Maailmankaupan kasvu, %	6,2	1,9	2,7	3,6	5,2	5,7
EUR/USD	1,39	1,29	1,33	1,30	1,27	1,25
Teollisuuden raaka-ainehinnat, € (2010=100)	112,4	99,0	100,0	93	91	89
Raakaöljy (Brent), €/barreli	79,7	87,1	82,0	81,5	81	80
3 kk euribor, %	1,4	0,6	0,2	0,3	0,5	1,3
Valtion obligaatiot (10 v), %	3,0	1,9	1,9	2,3	2,9	3,5
Viennin markkinaosuus (2000=100) ¹⁾	82	81	79	79	78	78
Tuontihinnat, %	6,2	2,5	-1,0	0,7	0,7	0,6

¹⁾ Viennin kasvun suhde maailmankaupan kasvuun.

Lähde: Kansalliset tilastoviranomaiset, CPB, HWWI, Reuters, VM

Pankkiunioni - mistä on kysymys?

Pankkiunioni on yksi EMU:n kehittämisen nopeimmin etenevistä osa-alueista. Pankkiunionin tavoitteena on lyhyellä tähtämellä vakauttaa rahoitusmarkkinoita ja pidemmällä tähtämellä edesauttaa markkinoiden tervettä toimintaa. Pankkiunionin myötä pyritään myös purkamaan pankkien ja niiden kotivaltioiden välistä kohtalonyhteyttä euroalueella.

Pankkiunionin pääelementteihin kuuluvat:

1. yhteinen sääntökirja (single rule book),
2. yhteinen valvontamekanismi (Single Supervisory Mechanism, SSM),
3. yhteinen kriisintarkaisumekanismi (Single Resolution Mechanism, SRM) ja yhteinen kriisintarkaisurahasto (Single Resolution Fund, SRF)

Yhteinen sääntökirja

Yhteinen sääntökirja sisältää mm. pankkien vakavaraisuusvaatimukset (CRD4), kattavat elvytys- ja kriisintarkaisuvälineet (BRRD) ml. sijoittajavastuusäädökset sekä harmonisoidun talletussuoja-järjestelmän (DGS). Pankkien vakavaraisuussäätelyn uudistamista koskevat säädökset annettiin kesällä 2013 ja ne tulivat voimaan vuoden 2014 alusta lukien. Elvytys- ja kriisintarkaisuvälineistä ja talletussuojadirektiivistä päästiin sopuun Euroopan Parlamentin kanssa joulukuussa 2013. Ne astuvat voimaan vuosien 2015–2016 aikana.

EKP:n kattava arvio ja transitio yhteiseen valvontaan

Myös yhteistä pankkivalvontaa koskevat neuvottelut on saatu päätökseen. Yhteistä pankkivalvontaa koskevat asetukset astuivat voimaan marraskuussa 2013 ja kuluvan vuoden marraskuussa 128 suurta pankkia 18 jäsenvaltiossa siirtyy EKP:n suoran valvonnan alle.

Ennen suurten pankkien siirtymistä yhteisen valvonnan alle EKP laatii kyseisille pankeille ns. kattavan arvioinnin. Kattava arviointi sisältää kolme osaa:

- i. Pankkien riskien kokonaisarvio (ml. likviditeetti, varainhankinta ja erityiset riskialtistumat);
- ii. Pankkien omaisuuden arviointi (jossa pankkien omaisuuden mahdolliset yliarvostukset taseessa poistetaan); sekä
- iii. Stressitesti yhdessä Euroopan pankkiviraston EBA:n kanssa.

Arvioinnin odotetaan valmistuvan kuluvan vuoden loka-marraskuussa. Arvioinnin tuloksia on tässä vaiheessa mahdoton ennakoida. On kuitenkin hyvä muistaa, että eurooppalaisia pankkeja on kriisin aikana pääomitettu julkisin ja yksityisin varoin jo noin 500 mrd. eurolla. Suurten eurooppalaisten pankkien ydinvakavaraisuuden mediaani on nyt noin 12 % riskipainotetusta taseesta, mikä ylittää reilusti arvioinnin tavoitteena olevan 8 prosentin minimivakavaraisuuden. Puskuria on siis mahdollisten alaskirjausten varalta.

Kattavan arvon seurauksena mahdollisesti ilmenevien pääomatarpeiden täyttämiseen liittyen Ecofin-neuvosto sopi marraskuussa 2013 seuraavasta marssijärjestyksestä:

1. Lähtökohta on, että pääomatarpeet täytetään ensisijaisesti yksityisen sektorin ratkaisuilla, joko omistajien lisäpääoman tai uuden markkinoilta hankittavan pääoman muodossa;
2. Jos tämä ei ole riittävää, seuraavana mukaan tulevat mahdolliset kansalliset varautumisjärjestelyt;
3. Jos nämäkään eivät ole riittäviä, voivat euroalueen/EU-tason varautumisjärjestelyt tulla kyseeseen. Euroalueen osalta kyseeseen voi tulla

- a. EVM:n lainamuotoinen tuki jäsenvaltiolle pankkien pääomittamiseksi
- b. EVM:n suora pääomitusväline, sen jälkeen kun uudesta välineestä on päätetty euroalueen ja kansallisissa päätöksentekomenettelyissä.

Julkisia varoja käytettäessä on aina noudatettava vähintään valtioneuvoston sääntöjen vaatimuksia. Ja EVM:n rahoituksesta päätetään aina EVM:n päätöksentekokomiteassa ja niissä sovitujen sääntöjen mukaan.

Yhteinen kriisinratkaisumekanismi ja -rahasto

Ecofin-neuvosto saavutti joulukuussa myös yleisnäkemyksen yhteisestä kriisinratkaisumekanismista (SRM) ja sovun neuvotteluohjeista yhteisen kriisinratkaisurahaston (SRF) valtiosopimusneuvotteluita varten. SRM trilogineuvottelut Euroopan Parlamentin kanssa ja SRF-sopimusneuvottelut pyritään saamaan päätökseen maaliskuussa ennen nykyisen Parlamentin toimikauden päättymistä.

Vuoden 2015 alusta valtaosa elvytys- ja kriisinratkaisulainsäädännöstä astuu jäsenmaissa voimaan ja yhteinen kriisinratkaisumekanismi aloittaa toimintansa. Sijoittajavastuusäännökset astuvat voimaan viimeistään vuoden 2016 alusta, samaan aikaan kun varsinaiset kriisinratkaisuvuodet siirtyvät yhteiselle kriisinratkaisuneuvostolle.

Yhteisen kriisinratkaisumekanismiin myötä luodaan siis myös yhteinen kriisinratkaisurahasto (SRF). Pankkiunioniin osallistuvat jäsenmaat siirtyvät yhteiseen rahastoon asteittain näkymin noin 8 vuoden siirtymäajan kuluessa vuoden 2016 alusta lukien. Siirtymäajan ensimmäisenä vuonna kansallinen rahasto-osuus olisi ensisijaisessa vastuussa kriisinratkaisun kustannuksista koko rahastoidulla määrällä. Sopimusluonnoksen mukaan kansallisen rahasto-osuuden ensisijainen vastuu kustannuksista laskee vuosittain ja yhteisen rahaston vastuuosuus kasvaa vastaavasti. Lopulta siirtymäajan päätyttyä kansallisista rahasto-osuuksista luovutaan kokonaan ja yhteinen rahasto vastaa kustannuksista täysin yhteisvastuullisesti. Yhteisen rahaston koon arvioidaan nousevan noin 55 mrd. euroon.

Nyt nähtävillä olevan aikataulun mukaan pankkiunionin keskeiset instituutiot olisivat siis perustettu ja toiminnassa vuoden 2016 alusta lähtien. Sen sijaan yhteiseen kriisinratkaisurahastoon siirryttäisiin siirtymäajan puitteissa.

Yhteinen varautumisjärjestely

Eri yhteyksissä on katsottu, että yhteisen kriisinratkaisumekanismiin taustalla on myös oltava asianmukainen varautumisjärjestely, jolla taataan kriisinratkaisurahoituksen riittävyys myös poikkeustilanteissa. Yhteisen kriisinratkaisurahaston siirtymävaiheessa varautumisjärjestely pysyy kuitenkin edelleen kansallisella vastuulla. Siirtymäajan jälkeen kansalliset rahasto-osuudet sulautuvat täysimääräisesti yhteiseen rahastoon. Tässä vaiheessa myös kansallinen vastuu rahasto-osuuksien siltarahoituksesta lakkaa ja esiin nousee kysymys mahdollisesta pankkiunioniin osallistuvien maiden yhteisestä varautumisjärjestelystä yhteiselle rahastolle. Yhteisen varautumisjärjestelyn toteuttamismuodosta ei vielä ole sovittu, vaan se neuvotellaan siirtymäajan aikana.

Entä jos kysyntä Saksassa olisi ollut vahvempaa?

Saksan vaihtotaseen vaje oli 1990-luvulla keskimäärin 0,6 % BKT:sta, mutta kääntyi vuodesta 2002 alkaen ylijäämäiseksi. Ylijäämä kasvoi nopeasti ja oli vuosien 2007 ja 2013 välillä keskimäärin 6,8 % BKT:sta. Saksan kansantalouden kokonaisuutena säästi kasvavan osan tuloistaan.

Saksassa kotitalouksien kulutus on 2000-luvulla kehittynyt hitaasti. Kulutuksen osuus käytettävissä olevista tuloista oli v. 2000 vielä yli 81 prosenttia, mutta laski vuoteen 2013 mennessä noin 66 prosenttiin. Myös muut kuin asuinrakennusinvestoinnit kehittivät hitaasti vuodesta 2009 alkaen. Osaltaan kotitalouksien kulutuksen vaimeuteen vaikuttivat heikon kilpailukyyn parantamistoimet kuten Harz-reformit. Yritysinvestointien laimeus selittyy mm. heikolla talouskehityksellä ja odotuksilla.

Entä jos Saksassa kysyntä olisi ollut vahvempaa? Suuri vaihtotaseen ylijäämä ja siihen liittyvä resurssien vajaakäyttö ei ole optimaalista. Toisaalta useat ehdotetut toimet, jotka lisäisivät resurssien käyttöä, kuten palkkojen nosto tai elvyttävä politiikka, kiihdyttäisivät myös inflaatiota ja heikentäisivät siten Saksan kilpailukykyä. Saksa toimii kuitenkin globaalisti, jolloin politiikkatoimet, jotka heikentävät kilpailukykyä, vaikuttaisivat pidemmällä aikavälillä negatiivisesti myös sen kauppakumppaneihin, esimerkiksi nostamalla korkoja ja heikentämällä vientikysyntää myös kriisimaissa (Espanja, Portugali, Italia, Irlanti, Kreikka).

Tarkastelemme vaihtoehtoista "entä jos" -tilannetta, jossa Saksan yksityinen kysynnän kehitys ei heikkenisi 2000-luvulla. Vaihtoehtoinen talouskehitys simuloitiin brittiläisen National Instituten kehittämällä NiGEM-mallilla.¹ Se on maailmantalouden uuskeynesiläinen, estimoitu ekonometrisen rakennemalli. Mallissa tuotanto määräytyy kysynnän perusteella, taloudenpitäjien odotuksia voidaan muunnella ja nimellissuureiden kuten palkkojen jäykkyys hidastaa talouden sopeutumista shokkeihin. NiGEM:ssä on mallinnettu useimpien OECD-maiden, Kiinan ja Venäjän kansantaloudet, joista suurimpien mallit on rakennettu yksityiskohtaisimmin. Muu maailman on otettu huomioon alueellisia blokkeina. Kaikki mallit sisältävät kotimaisen kysynnän, voinnin ja tuonnin hinnat ja määrät, vaihtotaseen ja ulkoisen nettovarallisuuden.

Simuloinneissa pakotimme Saksan kotitalouksien kulutuksen ja yritysten investointien pysymään vuosien 1996–2002 lineaarisilla trendeillä myös vuosina 2003–2013, katso kuviot 1 ja 2. Skenaariossa vuotuinen kulutus on vuosina 2010–2013 keskimäärin noin 93 ja investoinnit keskimäärin noin 33 mrd. euroa toteutunutta suuremmat; vaikutukset ovat noin 3,8 ja 1,3 % BKT:sta. Lisäksi oletimme, että taloudenpitäjien odotukset ovat taaksepäin katsovat. Euroalueen korot eksogenisoitiin, jolloin euroalueen inflaation kiihtyi runsaat 0,5 prosenttiyksikköä toteutunutta nopeammaksi.² Julkisen sektorin jäämien annettiin määräytyä vapaasti. Kaikki muut maailmantalouden päätössäännöt, kuten kysyntäyhtälöt ja rahapolitiikan päätössäännöt, pysyvät ennallaan.

Tulosten mukaan Saksan BKT olisi vuosina 2002–2013 ollut 2,0–3,9 prosenttiyksikköä toteutunutta korkeampi. Vahvempi kysyntä olisi läikkynyt myös muihin maihin. Kriisimaiden painotettu BKT olisi ollut 0,2–0,6 ja Suomen 0,4–0,9 prosenttiyksikköä toteutunutta korkeampi, katso kuvio 3. Saksan vaihtotaseen ylijäämä olisi supistunut, mutta se olisi pysynyt ylijäämäisenä koko ajanjakson, katso kuvio 4. Vahvempi kysyntä olisi kohentanut voimakkaasti Saksan (3,0–3,2 prosenttiyksikköä vuosina 2010–2013) ja tuntuvasti myös kriisimaiden (0,4–0,5 prosenttiyksikköä) julkisen talouden asemaa, katso kuvio 5. Vaikutus tulee suuremman BKT:n lisäämästä verokertymästä.

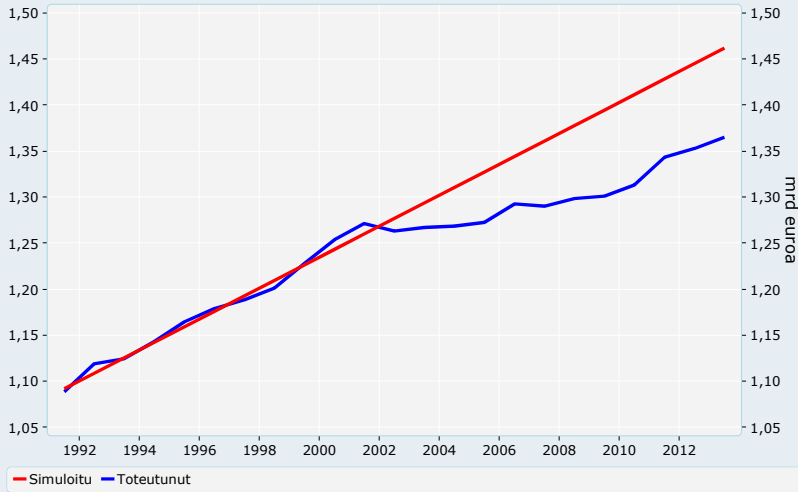
Esitellyn simuloinnin suotuisat tulokset edellyttävät joko keskuspankin inflaatiotavoitteen selvästi väljempää tulkintaa, esimerkiksi eurokriisistä koituneen suuren tuotantokuilun ja kasvavan työttömyyden vuoksi, taikka tavanomaisesta poikkeavaa hinnan määräytymistä.

Tuloksista tullaan raportoimaan tarkemmin julkaisussa Stenborg, M. ja Suni, P. (2014), *Saituri Saksa?*, ETLA.

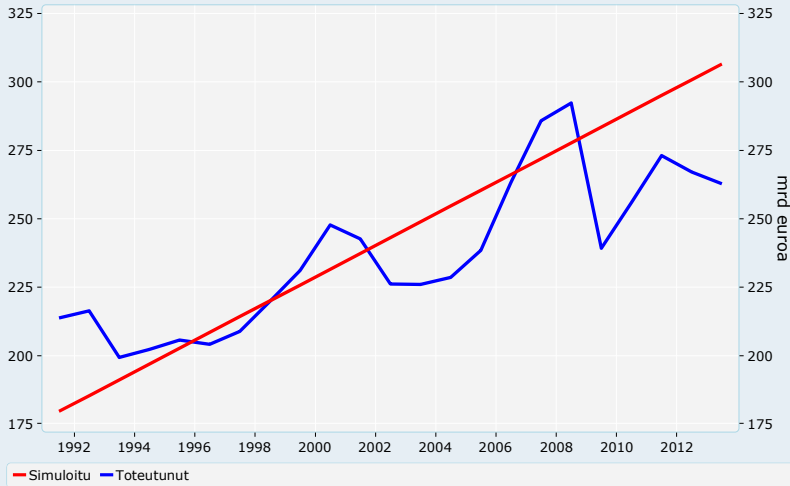
¹ <http://nimodel.niesr.ac.uk/>

² Rahapolitiikan kiristäminen vaikuttaisi tuloksiin selvästi. Ks. Stenborg, M. ja Suni, P. (2014).

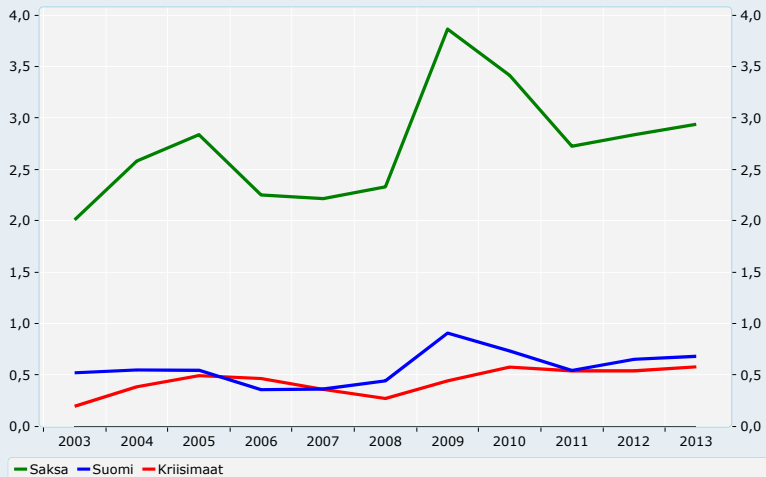
Kuvio 1. Saksan kotitalouksien kiinteähintainen kulutus

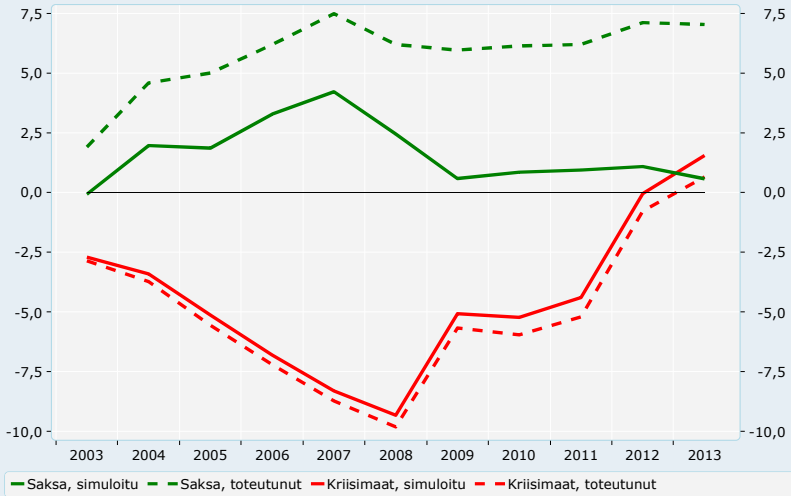
Kuvio 2. Saksan yrityssektorin kiinteähintaiset investoinnit

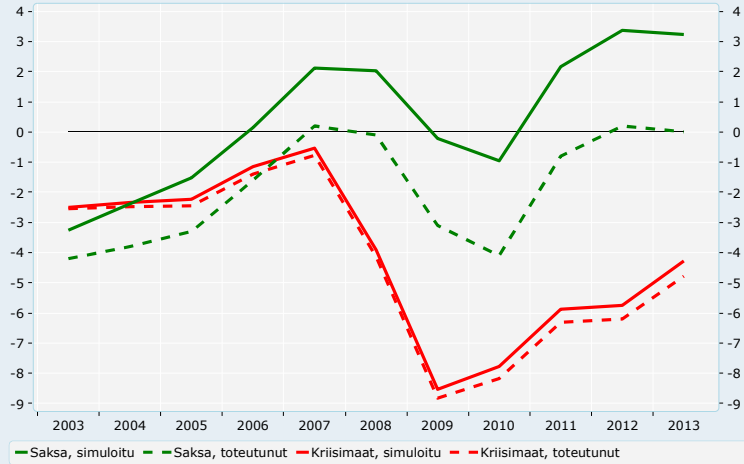
Kuvio 3. BKT:n poikkeama toteutuneesta, %-yksikköä

Kuvio 4. Vaihtotase, % BKT:sta

Kuvio 5. Julkisen sektorin jäämä, % BKT

1.2 Ulkomaankauppa

Vienti kasvaa hitaasti, vaisu kotimainen kysyntä hidastaa tuonnin kasvua

Suomen vienti palasi takaisin kasvu-uralle viime vuonna. Vaikka viennin kasvu oli hyvin niukkaa, tuonnin jatkaessa laskuaan myös viime vuonna nettoviennin kontribuutio bkt:n kasvuun oli 0,9 prosenttiyksikköä.

Kuluvana vuonna vienti jatkaa hidasta kasvua ja viennin volyymin vuosikasvu nopeutuu viime vuoden 0,3 prosentista 3,5 prosenttiin. Kasvun taustalla on Suomen tärkeimpien vientimaiden talouskasvun vahvistuminen ja maailmankaupan vauhdittuminen vähitellen muutaman hiljaisemmän vuoden jälkeen. Vuonna 2015 Euroopan talouskasvu kiihtyy ja investoinnit lisääntyvät maailmalla, mikä näkyy suomalaisten tavaroiden ja palvelujen kasvavana kysyntänä. Viennin kasvuvauhti kiihtyy runsaaseen neljään prosenttiin. Seuraavana vuonna viennin kasvu kiihtyy lähes viiteen prosenttiin maailmankaupan kasvun nopeutuessa. Viennin kasvu on kuitenkin vaatimatonta finanssikriisiä edeltäneeseen aikaan verrattuna. Viennin volyymi ei myöskään saavuta finanssikriisiä edeltänyttä tasoaan vielä vuoteen 2016 mennessä. Viennin kasvuvauhti jää myös jälkeen maailmankaupan kasvusta.

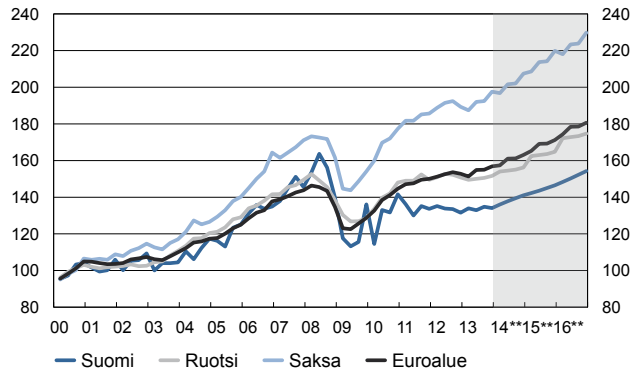
Viennin kasvun odotetaan olevan laajapohjaista, mutta suurimmat kasvuodotukset kohdistuvat lyhyellä aikavälillä erityisesti kemianteollisuuteen ja erilaisten palvelujen vientiin. Euroalueen talouskasvun jatkuessa hitaana vientikysynnän suurin kasvu tulee Euroopan ulkopuolelta. Mikäli suomalaiset yritykset onnistuvat pääsemään kehittyvien maiden markkinoille aiempaa merkittävästi paremmin, voi viennin kasvu olla ennustettua suurempaa ja vastaavasti myös tuonti kasvaisi ennustettua enemmän.

Ulkomaankauppa

	2011	2012	2013	2014**	2015**	2016**
	määrän muutos, prosenttia					
Tavaroiden ja palvelujen vienti	2,8	-0,2	0,3	3,5	4,1	4,8
Tavaroiden ja palvelujen tuonti	6,2	-0,7	-1,8	2,1	3,3	3,9
	hinnan muutos, prosenttia					
Tavaroiden ja palvelujen vienti	4,3	1,2	-0,9	0,2	0,4	0,5
Tavaroiden ja palvelujen tuonti	6,2	2,5	-1,0	0,7	0,7	0,6

Tavaroiden ja palvelujen vienti

volyymi 2000=100, kausitasoitettu

Lähde: Eurostat, VM

Tuonti kasvaa kuluvana vuonna runsaat kaksi prosenttia viennin vetämänä, vaikka kotimainen kysyntä on heikkoa. Investointien kääntymisen kasvuun ja viennin vauhdittuminen kiihdyttävät tuonnin kasvun 3,3 prosenttiin v. 2015. Kun seuraavana vuonna myös kulutus lisääntyy, tuonnin kasvuvauhti kiihtyy noin neljään prosenttiin v. 2016. Nettoviennin kontribuutio bkt:n kasvuun on tänä vuonna noin puoli prosenttiyksikköä ja vaikutus heikkenee tulevana vuosina tuonnin kasvun lähestyessä viennin kasvulukuja.

Vienti- ja tuontihinnat nousevat hyvin maltillisesti ennustejaksolla, sillä öljyn ja muiden raaka-aineiden hinnat alentuvat kansainvälisillä markkinoilla. Suomen vaihtosuhteen merkittävä heikentyminen on päättynyt, sillä laskevien hintojen elektroniikkatuotteiden osuus Suomen viennistä on alentunut selvästi 2000-luvun alkuun verrattuna.

Vaihtotaseen alijäämä jatkaa supistumistaan

Kansantalouden tilinpidon mukainen kauppataase palasi ylijäämäiseksi viime vuonna kahden alijäämävuoden jälkeen. Käännöksen taustalla on tavaratuonnin laskun jatkuminen viime vuonna heikon kotimaisen kysynnän seurauksena. Tavarakaupan taseen ylijäämä kasvaa ennustevuosina viennin kasvaessa tuontia nopeammin. Vuonna 2016 kauppataaseen ylijäämä on runsaat miljardi euroa. Ylijäämä on kuitenkin selvästi pienempi kuin 2000-luvun alun yli 10 mrd. euron ylijäämät.

Myös palvelukaupan taseen alijäämä supistui viime vuonna palvelutuonnin laskun myötä. Vuoden 2012 lähes kahden miljardin alijäämä kutistui runsaaseen puoleen miljardiin euroon viime vuonna. Palvelukaupan tase pääsee lievästi ylijäämäiseksi ennustejakson loppua kohden. Ajan kuluessa palvelukaupasta tullee toinen pilari vaihtotaseen vahvistumisessa. Tavaroiden ja palvelujen tase on 1,5 mrd. euroa ylijäämäinen ennustejakson lopussa.

Tuotannontekijäkorvausten ja tulonsiirtojen taseen viime vuoden noin 1,4 miljardin euron alijäämä supistuu ennustevuosina. Tämä johtuu pääomakorvausten taseen vahvistumisesta. Suomalaiset saavat ulkomailta enemmän pääomatuloja kuin Suomesta maksetaan maailmalle, kun muualla maailmassa talouskasvu pääsee vauhtiin ja ulkomaisten yritysten voitot kasvavat vähitellen. Pääomakorvausten tase on ollut positiivinen jo vuodesta 2008 lähtien. Pääomakorvausten tase onkin vaihtotaseen vahvistumisen kolmas pilari tavara-kaupan ja palvelukaupan rinnalla.

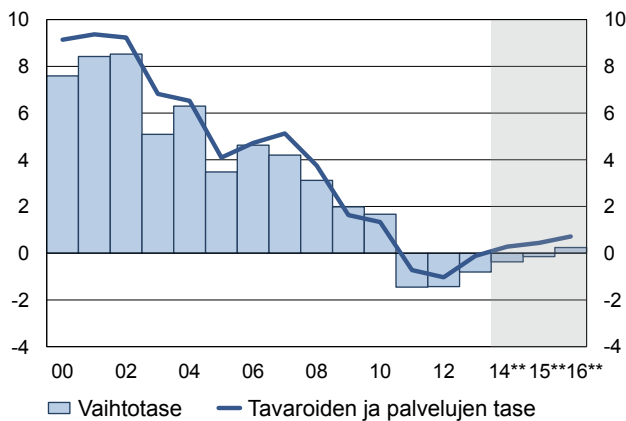
Uusimpien kansantalouden tilinpidon lukujen mukaan vaihtotaseen alijäämä oli suurimmillaan 2,8 mrd. euroa v. 2012 ja alijäämä kutistui 1,6 mrd. euroon viime vuonna. Alijäämä supistuu ennustevuosina tavara- ja palvelukaupan taseiden vahvistuessa, samoin kuin pääomakorvausten taseen ylijäämän kasvaessa. Vaihtotase kääntyy lievästi ylijäämäiseksi ennusteperiodin lopussa, v. 2016 vaihtotaseen ylijäämä on 0,2 % bruttokansantuotteesta.

Vaihtotase

	2011	2012	2013	2014**	2015**	2016**
	miljardia euroa					
Tavaroiden ja palvelujen tase	-1,4	-2,0	-0,2	0,6	0,9	1,5
Tuotannontekijäkorvaukset ja tulonsiirrot, netto	-1,4	-0,8	-1,3	-1,3	-1,2	-1,0
Vaihtotase	-2,7	-2,8	-1,6	-0,7	-0,3	0,5
Vaihtotase, % bruttokansantuotteesta	-1,5	-1,4	-0,8	-0,4	-0,1	0,2

Vaihtotase

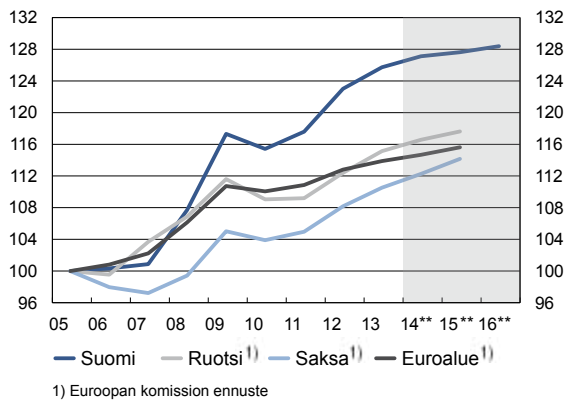
suhteessa bruttokansantuotteeseen, prosenttia

Lähde: Tilastokeskus, VM

Suomen vientimenestys maailmalla riippuu suomalaisten tavaroiden ja palvelujen ominaisuuksien lisäksi tuotteiden hinnasta. Suomen yksikkötyökustannukset nousivat selvästi kilpailijamaita nopeammin finanssikriisin aikana tuottavuuden kasvuun nähden korkeiden palkankorotusten myötä. Viime syksynä saavutettu työmarkkinajärjestöjen palkkaratkaisu hidastaa yksikkötyökustannusten nousua tulevina vuosina merkittävästi verrattuna viime vuosiin, mutta yksikkötyökustannukset eivät vielä lähde laskuun. Suomen yksikkötyökustannukset näyttävät kasvavan lähivuosina suurimpia kilpailijamaita Ruotsia ja Saksaa hitaammin. Tämä kustannuskilpailukyvyyn pieni paraneminen on askel oikeaan suuntaan, mutta kustannusmalti on tarpeen myös tulevina vuosina.

Yksikkötyökustannukset
2005=100, nimelliset

Lähde: Euroopan komissio, Tilastokeskus, VM

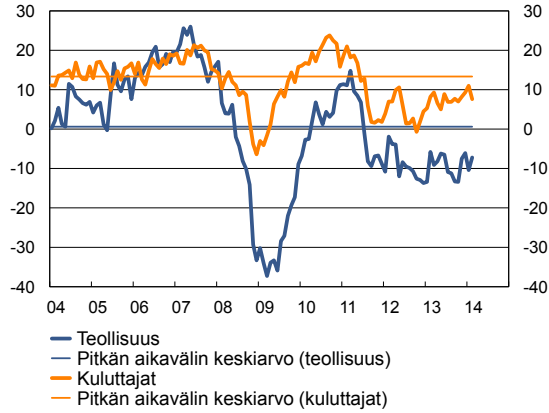
1.3 Kotimainen kysyntä

1.3.1 Yksityinen kulutus

Varovaisuus ja heikko reaalitulokehitys supistivat kulutusta

Viime vuosina kotimaisen kysynnän merkitys on ollut tavanomaista suurempi taloudelliselle aktiviteetille. Yksityisen kulutuksen osuus kotimaisesta kysynnästä on yli puolet. Kotitalouksien käytettävissä olevien reaalitulojen kehitys on jäänyt vaatimattomaksi viime vuosien aikana. Vuonna 2013 reaalitulot olivat lähes samalla tasolla kuin kolme vuotta aiemmin. Akuutin finanssikriisin jälkeen yksityistä kulutusta on kasvattanut se, että kotitaloudet ovat vähentäneet säästämistään. Tämä suuntaus jatkui viime vuoteen saakka, jolloin yksityinen kulutus supistui 0,8 %. Edellisen kerran yksityinen kulutus aleni vuoden 2009 finanssikriisin yhteydessä. Vuonna 2013 yksityinen kulutus supistui heikon reaalitulokehityksen ja kuluttajien lisääntyneen varovaisuuden myötä. Kotitalouksien säästämisaste kääntyi tuolloin nousuun työllisyystilanteen heikentyessä ja yleisen taloudellisen epävarmuuden lisääntyessä.

Teollisuuden ja kuluttajien luottamus saldo, kausitasoitettu

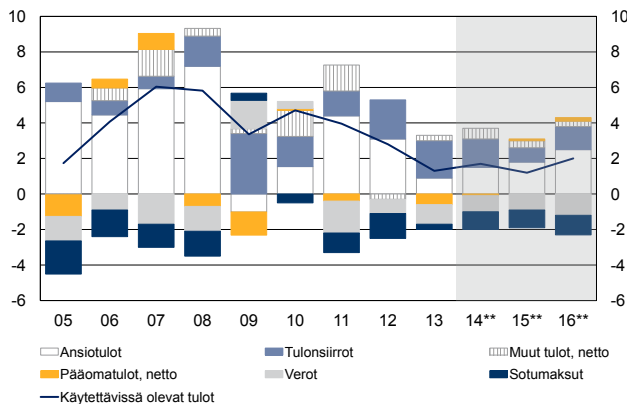

Lähde: Euroopan komissio

Kuluttajien odotukset oman taloudellisen tilanteen osalta ovat viime kuukausina osoittaneet kohenemisen merkkejä vaikka luottamus onkin kuluttajabarometrin mukaan edelleen pitkän aikavälin keskimääräistä tasoa heikompi. Myös vähittäiskaupan odotukset ovat vahvistuneet poikkeuksellisen alhaiselta tasoltaan. Tammikuun ennakkotiedon perusteella vähittäiskaupan myynnin määrä oli 1,2 % suurempi vuodentakaiseen verrattuna. Vähittäiskaupan pikaennakko on kuitenkin tyypillisesti antanut hieman lopullista tietoa myönteisemmän kuvan kaupan kehityksestä.

Palkkatulot muodostavat kotitalouksien merkittävimmän tuloerän. Tänä vuonna työllisten lukumäärän ennakkoidaan edelleen hieman supistuvan, joskin selvästi viimevuotista vähemmän. Kotitalouksien käytettävissä olevat reaalitytulot heikkenevät tänä vuonna hieman. Kansainvälisen talouden toipuminen vaikuttaa viiveellä kuluttajien ilmapiiriin ja kulutushalukkuuteen. Ennuste perustuu siihen oletukseen, että kotitalouksien luottamus jatkaisi vahvistumistaan ennusteajanjakson loppua kohden. Vuonna 2014 yksityinen kulutus jää viimevuotiselle tasolle.

Kotitalouksien käytettävissä olevat nimellistulot muutos ja kasvuvaikutukset, prosenttia

Lähde: Tilastokeskus, VM

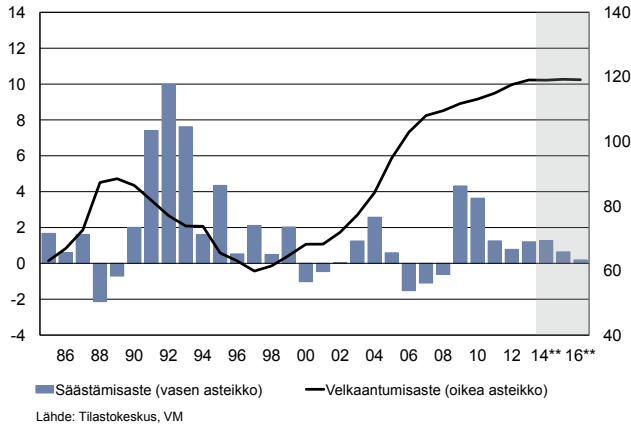
Vähitellen vahvistuva työllisyys lisää kulutusta

Maltillisilla palkankorotuksilla vahvistetaan kansantalouden kilpailukykyä ja ulkoista tasapainoa. Palkkaratkaisujen myönteiset vaikutukset välittyvät viiveellä työllisyyteen ja sitä kautta kotitalouksien tuloihin. Vuonna 2015 työllisten lukumäärä kääntyy nousuun. Kotitalouksien reaalitytulot kuitenkin alenevat verotuksen kiristyessä ja tulonsiirtojen kasvun hidastuessa. Vuonna 2016 tuloveroasteikkoon tehdään ansiotulojen nousua vastaavat korjaukset siten, että verotus ei kiristy yleisen ansiotason nousun myötä. Sosiaalivaikutusmaksujen kohoaminen osaltaan kuitenkin nostaa veroastetta. Ennusteajanjakson loppua kohden kotitalouksien käytettävissä olevien tulojen kasvu nopeutuu ja yksityisen kulutuksen kasvu yltää 1,1 prosenttiin v. 2016.

Korot ovat olleet pitkään poikkeuksellisen alhaisella tasolla. Kansainvälisen talouden elpymässä ja Euroopan taloudellisen tilanteen kohentuessa korkotason odotetaan nousevan seuraavan kahden vuoden aikana. Korkojen nousu välittyy Suomessa verrattain nopeasti kotitalouksien korkomenoihin. Noin 95 % kotitalouksien asuntoluotoista on sidottu 12 kuukauden tai sitä lyhyempiin viitekorkoihin. Korkojen nousu lisää myös kotitalouksien saamia omaisuustuloja. Viime vuosina kotitalouksien saamat korkotulot ovat olleet hieman korkomenoja suurempia. Korkotulot ja –menot jakautuvat kuitenkin epätasaisesti kotitalouksien välillä. Vuoden 2011 tulonjakoaineiston perusteella ylin tulodesiili sai yli 40 % korkotuloista kun samanaikaisesti kyseisen desiilin osuus asuntoluottoihin liittyvistä korkomenoista oli alle 20 %. Lyhyellä aikavälillä korkotason nousu siten osaltaan heikentää myös yksityisen kulutuksen kasvunäkymiä, kun korkojen nousun negatiiviset vaikutukset kohdistuvat enemmän keskimääräistä pienituloisimpiin kotitalouksiin, joiden kulutusalttius on lyhyellä aikavälillä korkeampi verrattuna suurituloisimpiin kotitalouksiin.

Väestön ikärakenteen muutoksen vaikutukset näkyvät yhteiskunnan eri osa-alueilla. Talouskasvun ja julkisen talouden rahoitusaseman lisäksi sillä on vaikutusta myös yksityiseen kulutukseen ja kotitalouksien säästämiskäyttäytymiseen. Demografisen muutoksen seurauksena säästämisteeseen kohdistuu sitä suurempi laskupaine mitä enemmän kasvava eläkeläisten joukko rahoittaa kulutustaan aiemmin kertyneellä varallisuudellaan. Esimerkiksi Japanissa, jossa vanhusväestön osuus on kasvanut jo pitkään, säästämiste on samanaikaisesti alentunut tuntuvasti. Japanissa kehitys ei liity yksinomaan ikääntymiseen vaan sen taustalla arvioidaan olevan myös yleisempi säästämiskäyttäytymisen muutos.

Kotitalouksien säästäminen ja velkaantuminen osuus käytettävissä olevista tuloista, prosenttia

Korkotason nousu kääntää velkaantumisasteen laskuun

Alhainen korkotaso on pitkään ylläpitänyt kotitalouksien velkaantumishalukkuutta. Kotitalouksien velkaantumisaste ei ole juuri osoittanut taittumisen merkkejä. Vaatimattomasta tulokehityksestä huolimatta velkaantumisaste nousi 119 prosenttiin v. 2013. Lähes ¼ kotitalouksien veloista on asuntoluottoja. Vuonna 2013 asuntokauppojen lukumäärän arvioidaan alentuneen noin 15 % kotitalouksien kokeman epävarmuuden seurauksena. Kuluvana vuonna kauppojen lukumäärä jää edelleen totuttua alhaisemmalle tasolle.

Asuntoluottoja voimakkaammin yleisen taloudellisen tilanteen heikkenemiseen on reagoinut kulutusluottojen kysyntä. Viime vuonna kulutusluottojen määrä supistui noin prosentin. Kansantalouden tasapainoisen kehityksen turvaamiseksi kotitalouksien velkaantumiskehitystä hillitään vähentämällä edelleen asteittain asuntolainakorkojen verovähennysoikeutta. Samanaikaisesti asuntoluottojen lainoituksen ehtoihin on kiinnitetty aiempaa enemmän huomiota julkisen vallan toimesta. Valmisteilla olevan lakiehdotuksen mukaan asuntolainoille asetettaisiin ns. lainakatto. Sen mukaan pankki saisi myöntää asunnon hankintaa varten lainaa enintään 90 % annettavien vakuuksien käyvästä arvosta. Lainakaton ehdotetaan tulevan voimaan vuoden 2016 heinäkuun alusta lukien.

1.3.2 Julkinen kulutus

Julkisen kulutuksen määrä lisääntyi v. 2013 vajaan prosentin eli vähemmän kuin pitkän ajan keskiarvo. Lähivuosina vuosikasvu jää tätäkin pienemmäksi, noin puoleen prosenttiin.

Julkiset kulutusmenot olivat v. 2013 yhteensä 50 mrd. euroa, mikä on runsas neljännes kotimaisesta kysynnästä. Kaksi kolmasosaa julkisista kulutusmenoista suuntautuu hyvinvointipalveluihin eli terveydenhuoltoon, sosiaaliturvaan ja koulutukseen. Viidennes eli noin 10 mrd. euroa kohdistuu yleiseen hallintoon, maanpuolustukseen sekä järjestykseen ja turvallisuuteen.

Valtion kulutus lisääntyi viime vuonna tavanomaista enemmän siitä syystä, että Yle-
veron käyttöönnoton myötä Yle Oy luokitellaan valtio –sektoriin kuuluvaksi viime vuoden alusta lukien. Valtion kulutuksen lähivuosien näkymät ovat vaisut valtiontalouden alijäämän vuoksi ja kulutuksen määrän arvioidaan hieman supistuvan. Palkkojen oletetaan kohoavan hyvin maltillisesti, jonka vuoksi kulutuksen hinta kohoaa aiempaa vähemmän. Valtion kulutuksesta noin puolet on henkilöstömenoja ja puolet välituotekäyttöä eli ostopanoksia.

Kuntien kulutuksen määrän arvioidaan kasvavan lähivuosina keskimäärin vajaan prosentin vauhtia. Menopaineita tuo väestön ikärakenteen muutoksen myötä syntyvä peruspalvelujen kysynnän kasvu. Tämä lisää etenkin sosiaali- ja terveydenhuollon palvelutarvetta. Kuntien kulutuksen kasvua puolestaan hillitsee kireä taloustilanne, joka pakottaa kuntia kuluvana vuonna sopeutustoimiin. Tulevien vuosien sopeutustoimet eivät ole vielä selvillä ja siksi niitä ei ole sisällytetty ennusteeseen. Nimellisten kulutusmenojen ennakoidaan kasvavan vuosina 2014-2016 keskimäärin runsaan 2 prosentin vauhdilla. Edellisvuosista hidastuneen kasvun taustalla on etenkin syksyllä 2013 sovittu maltillinen palkkaratkaisu.

Sosiaaliturvarahastojen kulutusmenot olivat v. 2013 yhteensä 3,4 mrd. euroa ja pysyivät edellisen vuoden tasolla. Suurimpia eriä ovat palkat ja Kelan maksamat luontaismuotoiset sosiaaliavustukset kuten lääkkeet sekä matka- ja kuntoutustuet. Luontaismuotoiset sosiaalietuudet vähenivät viime vuonna hallitusohjelman mukaisten säästöjen myötä, mutta muut kulutusmenoerät kasvoivat. Menojen ennakoidaan jälleen kasvavan ennustejaksolla, mutta hieman totuttua hitaammin.

Kulutus

	2013 osuus, %	2011	2012	2013	2014**	2015**	2016**
	määrän muutos, prosenttia						
Yksityinen kulutus	100,0	2,5	0,3	-0,8	0,0	0,3	1,1
Kotitaloudet	95,5	2,8	0,3	-0,8	0,0	0,3	1,1
Kestokulutustavarat	8,0	8,2	-0,2	-0,9	1,3	1,6	2,3
Puolikestävät kulutustavarat	8,4	3,3	1,4	-1,5	0,5	0,5	1,3
Lyhytikäiset tavarat	28,0	0,5	-0,8	-1,8	-0,3	0,0	0,8
Palvelut	51,3	3,5	0,8	-0,5	0,0	0,3	1,2
Voittoa tavoittelemattomien yhteisöjen kulutus	4,5	-2,7	0,7	-0,5	0,0	0,5	1,0
Julkinen kulutus	100,0	0,5	0,5	0,8	0,3	0,4	0,7
Valtionhallinto	27,8	-1,9	0,7	2,3	-0,5	-0,5	0,1
Paikallishallinto	65,1	1,4	0,5	0,5	0,5	0,8	0,9
Sosiaaliturvarahastot	7,1	1,1	-0,3	-2,1	2,0	-0,2	0,8
Kulutus yhteensä		1,9	0,4	-0,3	0,1	0,3	1,0
Julkisyhteisöjen yksilölliset kulutusmenot		0,8	0,2	0,5	0,9	0,7	1,0
Yksilölliset kulutusmenot yhteensä		2,1	0,2	-0,3	0,2	0,5	1,1
Kotitalouksien käytettävissä oleva tulo		4,0	2,8	1,3	1,7	1,2	2,0
Yksityisen kulutuksen hinta		3,5	2,9	1,7	1,7	1,5	1,3
Kotitalouksien käytettävissä oleva reaalitytulo		0,4	-0,1	-0,4	0,1	-0,3	0,7
		prosenttia					
Kulutuksen osuus bruttokansantuotteesta (käypiin hintoihin)		80,1	81,5	82,3	82,0	81,2	80,6
Kotitalouksien säästämisaste		1,3	0,8	1,2	1,3	0,6	0,2
Kotitalouksien velkaantumisaste ¹⁾		114,9	117,6	119,0	119,0	119,3	119,1

¹⁾ Kotitalouksien velat vuoden lopussa suhteessa käytettävissä oleviin tuloihin.

1.3.3 Yksityiset investoinnit

Kovaa pudotusta viime vuoden lopulla

Investoinnit supistuivat v. 2013 noin 4½ %. Yksityisten investointien supistumistahti oli tätäkin kovempi, lähes 6½ %. Kaikki investointierät pienenivät. Edullisista rahoitusmahdollisuuksista huolimatta uusinvestointien vähäisestä tarpeesta kärsivät erityisesti kone-, laite- ja kuljetusvälineinvestoinnit, jotka alenivat neljänneksestä neljännekseen koko viime vuoden.

Koko kansantalouden investointiaste oli noin 19 % v. 2013. Yksityiset investoinnit suhteessa bkt:hen laskivat prosenttiyksiköllä edellisestä vuodesta, jääden noin 16 %. Pelkääntään yksityisten investointien supistuminen heikensi bkt:n kasvua yli prosenttiyksikön.

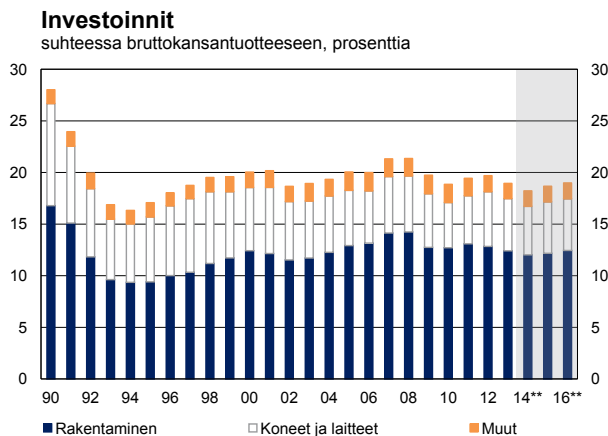
Varovaisuus leimasi viime vuonna investoijia, mikä näkyi sekä kotitalouksien asuntoinvestoinneissa että yritysten tuotantoinvestoinneissa. Esimerkiksi asuntolainakanta supistui joulukuussa 2013 edelliseen kuukauteen verrattuna ensimmäistä kertaa viiteentoista vuoteen. Suomalaiset teollisuusyritykset ovat Elinkeinoelämän keskusliiton investointitiedustelun mukaan investoineet lähes yhtä paljon investoinneistaan ulkomaille kuin Suomeen, kun mukaan luetaan myös omistusjärjestelyt.

Yksityisten investointien kasvu käynnistyy

Vuonna 2014 investoinnit kasvavat neljänneksestä neljännekseen jo hyvää vauhtia. Tästä huolimatta koko vuoden osalta yksityisten investointien taso jää 3,5 % viimevuotista alhaisemmaksi, koska vuoden 2013 loppupuolella investoinnit supistuivat voimakkaasti.

Kun bkt:n ennustetaan kasvavan tänä vuonna, investointisuhde laskee. Se kääntyy uudelleen nousuun vuodesta 2015 lähtien. Investointien kasvua tukevat sekä euroalueen julkisten talouksien alijäämäkehityksen haltuunotto että hyvän tulotason maiden orastava aktiviteetin nousu. Myös Suomen hallituksen vuosina 2013 ja 2014 päättämät elvytystoimet lisäävät sekä asuinrakennusten korjaamista että vuokra-asuntojen uudistuotantoa.

Ennusteperiodin loppuvuosina 2015 ja 2016 yksityiset investoinnit nostavat bkt:n kasvukontribuutiota yhteensä noin 1½ prosenttia. Tästä huolimatta investoinnit alittavat vielä hieman vuoden 2012 tason ja jäävät noin kymmenen prosenttia huippuvuoden 2007 tasosta.

Asuntoinvestoinneissa pohja tänä vuonna

Asuntojen uudisinvestoinnit supistuvat ennusteen mukaan selvästi tänä vuonna. Yhtäältä keskeneräisiä asuntoinvestointikohteita on viime vuotta vähemmän ja toisaalta uusia hankkeita aloitetaan aiempaa vähemmän. Asuntoinvestointien pohja arvioidaan saavutettavan tänä vuonna. Asuntoaloitusten määräksi arvioidaan kuluvana vuonna noin 25 000 kappaletta. Aloitusten supistumiseen on pääsyyinä suhdannetilanteen heikkous ja siihen liittyen pelko työttömyyden kasvusta. Vuokra-asuntotuotannon edellytykset paranevat kuitenkin kun yhtäältä valtion tukemaan tuotantoon tehdään lisäpanostuksia ja toisaalta myös eläkeyhtiöille on tarkoitus sallia vieraan pääoman käyttö vuokra-asuntosijoituksissa ensi vuoden alusta lukien.

Pientaloinvestoinnit ovat kärsineet erityisen paljon talouden epävarmuudesta ja huomattavista Suomea koettelevista alueellisista rakennemuutoksista. Vuonna 2015 asuntorakentaminen käynnistyy ja investoinnit nousevat 3 prosentin vuosivauhtia. Vuosi 2016 on hieman nopeamman kasvun aikaa, kun myös pientalorakentaminen on silloin päässyt vauhtiin.

Yksittäisistä hankkeista laajempaan kasvuun

Muissa talonrakennusinvestoinneissa on kasvua tänä vuonna, mutta viime vuoden jyrkkä lasku vaikuttaa vuositason vertailuihin ja ennuste osoittaa pelkästään 0,2 prosentin kasvua. Kasvu on toistaiseksi yksittäisten hankkeiden varassa. Liikerakentaminen on ollut lähihistoriaan verrattuna varsin vähäistä viime vuonna, mutta nyt se näyttäisi vilkastuvan. Muissa toimitilainvestoinneissa tasot ovat vaatimattomia, yksittäisiä varastoja, asemarakentamista tai maatilatalouden tuotantotiloja lukuun ottamatta.

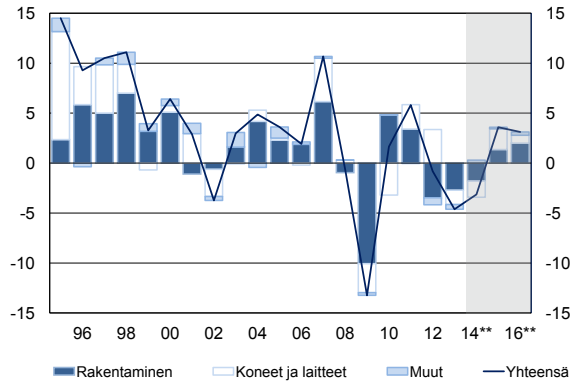
Vuosina 2015 ja 2016 toimitilainvestoinnit kasvavat laaja-alaisemmin. Silti ennusteen viimeisenä vuonna niiden kokonaistaso alittaa vuoden 2012 tason. Aiemmin arvioitua heikommin kehittyneen taloudellisen aktiviteetin myötä myös tarve toimitilainvestoinneille on vastaavasti jäämässä aiemmin ennakoitua vähäisemmäksi.

Korjaaminen jo puolet asuntoinvestoinneista

Korjausinvestoinnit jatkuvat vilkkaina koko ennusteperiodin ajan. Asuntopuolen korjausinvestointeja vauhdittavat huomattavat elvytystoimet, joista hallitus päätti maaliskuussa 2013. Tällaisia toimia ovat mm. asunto-osakeyhtiöille suunnattu perusparannuksen käynnistysavustus, joka on yhteensä 100 milj. euroa kuluvana vuonna. Kehysriihen yhteydessä 2014 hallitus lisäsi valtion asuntorahastosta maksettavia vanhusten ja vammaisten asuntojen korjaustukia, mutta teki samaan aikaan tosin edellisiä pienempiä korjaamista koskevia sopeutustoimia budjetin puolella.

Investoinnit

määrän muutos ja kasvuvaikutukset, prosenttia

Lähde: Tilastokeskus, VM

Asuntokorjaukset ovat arviolta nousemassa suunnilleen yhtä suuriksi kuin asuntojen uusinvestoinnit. Korjaaminen sekä uudistuotanto työllistävät tällä hetkellä suunnilleen yhtä paljon. Toimitilapuolella korjausinvestointien osuus on pienempi osa koko investoinneista. Siellä kysyntää lisäävät mm. homekoulujen saamat avustukset.

Infrapuolen suhdanne heikkenemässä

Maa- ja vesirakennusinvestointien liikevaihdon sekä myynnin määrän kehitys ovat selvästi heikentyneet viime vuoden loppupuolella. Suhdanteiden odotetaan heikkenevän, kun julkiset investoinnit supistuvat mm. 2014 kehyspäätöksen seurauksena. Samaan aikaan asuntojen rakentaminen alenee, jolloin myös katu- ja kunnallistekniikkatyöt vähenevät. Sekä kuluvalle että ensi vuodelle odotetaan laskua maa- ja vesi-investointeihin. Vielä v. 2016 niiden arvioidaan vähenevän noin ½ %, vaikka sekä asuntotuotanto että toimitilarakentaminen ovat normalisoituneet.

Koneet ja laitteet: vuoristoradan jälkeen loiva ylämäki

Kone-, laite- ja kuljetusvälineinvestoinneissa vuoden 2013 mahtui sekä finanssikriisin jälkeinen korkein huippu että lähes yhtä jyrkkä pudotus kuin vuosien 2008-2009 vaihteessa nähtiin. Tähän vaikutti osaltaan yksittäisten suurten alusinvestointien kirjautuminen alkuvuoteen 2013.

Ennusteissa oletetaan kuljetusvälineinvestointien kääntyvän kasvuun. Tätä tukee mm. viime vuoden lopun ja kuluvan vuoden alun ensirekisteröintien positiivinen kehitys. Lisäksi sekä uusia että korvaavia koneita ja laitteita arvioidaan tarvittavan enemmän, kun vienti vähitellen käynnistyy. Elinkeinoelämän keskusliiton investointiedustelun mukaan teollisuuden ja energiahuollon investointien odotetaan kasvavan kuluvana vuonna jo parilla prosentilla. Koko teollisuuden ml. energiahuollon investoinnit ovat vajaa 20 % kokonaisinvestoinneista palvelusektorin vastatessa pääosasta, reilusta 75 prosentista investointeja.

Kiinteät investoinnit pääomatarvityypeittäin

	2013	2011	2012	2013	2014**	2015**	2016**
	osuus, %	määrän muutos, prosenttia					
Talorakennukset	55,9	6,1	-5,1	-4,4	-2,7	2,7	3,6
Asuinrakennukset	35,1	5,5	-4,0	-3,0	-4,5	2,9	4,0
Muut talorakennukset	20,8	7,0	-6,8	-6,8	0,2	2,5	3,0
Maa- ja vesirakennukset	9,7	-0,8	-5,5	-2,7	-2,7	-2,0	-0,4
Koneet ja laitteet	26,6	10,5	14,0	-5,3	-6,1	8,1	3,0
Muut investoinnit	7,8	-0,4	-8,0	-6,0	3,7	1,8	4,0
Yhteensä	100,0	5,8	-0,8	-4,6	-3,1	3,6	3,1
Yksityiset	85,1	6,3	-1,2	-6,4	-3,5	4,6	4,2
Julkiset	14,9	2,6	1,7	6,8	-0,9	-1,9	-3,6
		prosenttia					
Investointien osuus bruttokansantuotteesta (käypiin hintoihin)							
Kiinteät investoinnit		19,4	19,7	18,9	18,2	18,7	19,0
Yksityiset		16,9	17,1	16,1	15,5	16,0	16,4
Julkiset		2,5	2,6	2,8	2,8	2,7	2,6

Kansantalouden tilinpito uudistuu heinäkuussa 2014

Suomessa, samoin kuin muissa EU-maissa, otetaan käyttöön uudistettu kansantalouden tilinpidon järjestelmä EKT 2010 (englanniksi ESA 2010). Uudistettu järjestelmä perustuu YK:n piirissä sovittuun uudistettuun SNA 2008-järjestelmään. Tilastokeskus julkaisee uudella tavalla lasketut kansantalouden tilinpidon luvut 11.7.2014. Tällöin julkaistaan uudistetut vuositilinpidon (1975 – 2013) ja neljännesvuositilinpidon (1990Q1 – 2014Q1) aikasarjat.

EKT 2010 uudistaa kansantalouden tilinpidon menetelmiä ja laajentaa sen tietosisältöä. Edellisen kerran vastaava uudistus tehtiin v. 1999, jolloin otettiin käyttöön kansantalouden tilinpidon järjestelmä EKT 95. Uusi EKT 2010 mm. laajentaa varojen käsittelyä ja ohjeistaa vanhaa järjestelmää paremmin globaalien tuotantotapojen käsittelyyn. Lisäksi julkisyhteisöjen ja yksityisen sektorin rajanvetoa muutetaan ja jäsenmaita edellytetään tuottamaan tietoja eläkejärjestelmiin liittyvistä vastuista. Suurimmat bkt:seen vaikuttavat muutokset ovat tutkimus- ja kehittämismenojen sekä maanpuolustuskalustomien käsittely investointina.

Tilastokeskus on koonnut EKT 2010 -uudistukseen liittyvää materiaalia internet-sivuilleen: www.stat.fi/til/ekt2010. Tilastokeskus tulee vuoden 2014 heinäkuussa julkaistavissa tilinpidon tiedoissa tekemään myös aikasarjatarkistuksen, jossa aikasarjoihin tulee muutoksia muutenkin kuin suoraan EKT 2010 -uudistukseen liittyen. Tilastokeskuksen ennakoarvion mukaan merkittävin uudistukseen liittymätön aikasarjatarkistus tulee todennäköisesti koskemaan korjausrakentamisen tietoja.

1.3.4 Julkiset investoinnit

Julkiset investoinnit lisääntyivät v. 2013 ennakkotietojen mukaan liki 7 % ja niin valtion, kuntien kuin sosiaaliturvarahastojenkin investoinnit kasvoivat tavanomaista enemmän. Julkisista investoinneista noin neljännes on valtion investointeja ja kolme neljäsosa kuntien investointeja. Suurimpia meneillään olevia investointikohteita ovat Länsimetro, Kehärata ja Pohjanmaan radan kunnostus. Investointien määrän ennustetaan lähivuosina vähenevän julkisen talouden heikon rahoitusaseman vuoksi.

Valtion investoinnit ovat lähinnä panostuksia liikenneväyliin. Vuonna 2014 käynnistetään liikennepoliittisen selonteon mukaisesti neljä uutta kehittämishanketta. Valtion investointivolyymien arvioidaan pysyvän lähivuodet selvästi alhaisemmalla tasolla kuin parinkymmenen viime vuoden aikana.

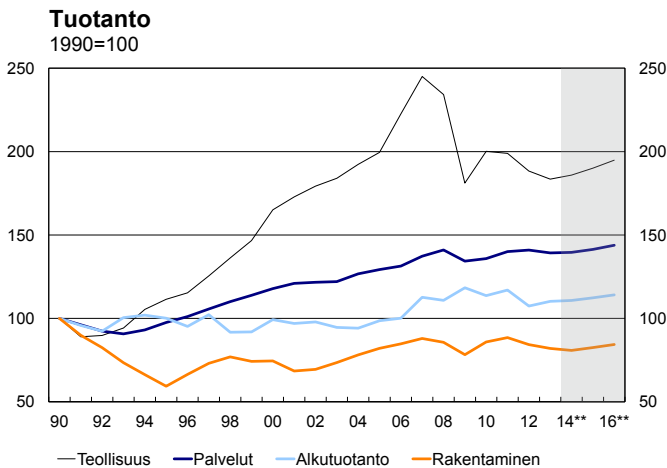
Kuntien ja kuntayhtymien investointipaineet ovat mittavat johtuen mm. peruskorjaustarpeista ja kasvukeskusten suurista hankkeista. Investointisuunnitelmien toteutuminen riippuu kuitenkin pitkälti kuntatalouden taloustilanteesta ja rahoituskustannusten kehityksestä. Lähivuosina paikallishallinnon investointien määrän arvioidaan vuosittain hieman laskevan kuntien taloudellisen tilanteen rajoittaessa uusien investointien aloituksia.

1.4 Kotimainen tuotanto

1.4.1 BKT

Kasvun käynnistyminen siirtyi jälleen

Taloukasvu ei käynnistynyt vielä viime vuonna. Kansantalouden arvonlisäys supistui Suomessa 1,5 % v. 2013. Kokonaistuotanto on nyt vähentynyt kaksi vuotta peräkkäin. Talouden taantuminen oli viime vuonna laaja-alaista, sillä kaikkien päätoimialojen tuotanto supistui metsätaloutta lukuun ottamatta. Teollisuuden ja rakentamisen tuotannon laskut olivat jyrkimmät, 2½ %. Palvelualueiden tuotanto supistui runsaan prosentin ja maatalouden puoli prosenttia. Talouden palveluvaltaistuminen jatkui viime vuonna, sillä palvelutuotannon osuus oli jo selvästi yli 70 % arvonlisäyksestä, kun taas jalostuksen osuus on supistunut noin neljännekseen. Kokonaisarvonlisäys on yhä runsaat 6 % pienempi kuin ennen finanssikriisiä v. 2008.

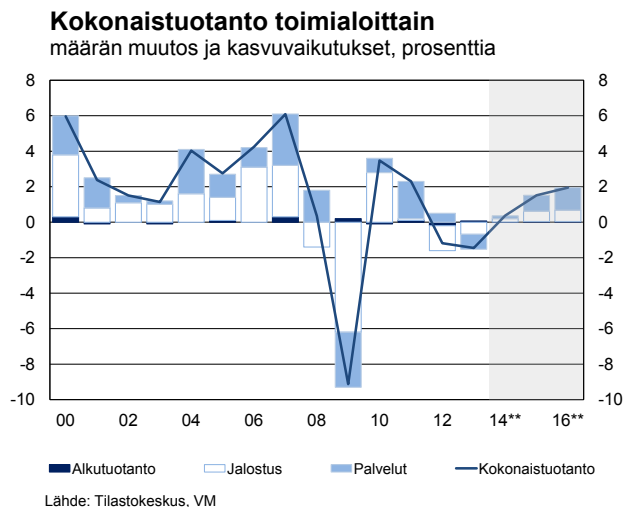

Lähde: Tilastokeskus, VM

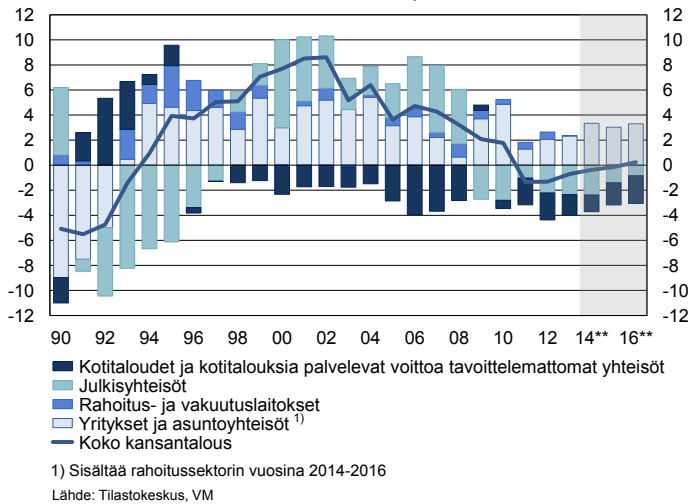
Talouden resurssit olivat viime vuonnakin laajalti vajaakäytössä. Tehdasteollisuudessa kapasiteetin käyttöaste laski noin prosenttiyksikön alle 80 prosenttiin. Työttömyys lisääntyi 6 % ja työttömyysaste kohosi 8,2 prosenttiin siitä huolimatta että työvoiman ulkopuolelle siirtyi pari prosenttia edellisvuotista enemmän työkäisiä. Lisäksi investoinnit tuotannolliseen kiinteään pääomaan ovat vähentyneet kahden vuoden ajan. Taloudessa tehdyt työtunnit supistuivat enemmän kuin arvonlisäys, 1,9 %, joten työn tuottavuus koheni hieman, 0,4 %. Työn tuottavuus on finanssikriisin jälkeen ollut heikkoa, sillä se on tasoltaan edelleen 3½ % huonompi kuin ennen sitä. Osaltaan tähän on vaikuttanut teollisuuden rakennemuutos, kun vahvan tuottavuuden toimialojen osuus kokonaistuotannosta on supistunut.

Talouden ennustetaan pääsevän vähitellen kasvuun. Koko talouden arvonlisäyksen kasvu on tänä vuonna noin ½ %, mutta nopeutuu ensi vuonna 1½ ja v. 2016 kahteen prosenttiin. Suomen päämarkkina-alueen, Euroopan, talousnäkymät ovat viime vuosia myönteisemmät mikä tukee yritysten vientikysyntää. Kehittyvillä markkinoilla kasvun arvioidaan jatkuvan päämarkkinoita selvästi vahvempana. Yrityksillä on kokonaisuutena runsaasti vapaata kapasiteettia vastata nopeasti kysynnän muutoksiin ja varastojen tasoa on viime vuosina sopeutettu, joten kysynnän kohentumisen odotetaan heijastuvan tuotantoon keskimääräistä nopeammin. Kustannuskilpailukyvyyn vuosia jatkuneen heikentymisen kääntäminen ei tapahdu hetkessä, mutta matalat palkankorotukset ovat askel oikeaan suuntaan. Taloudellisesti haastavat ajat ovat yrityksille mahdollisuus tuotteidensa kilpailukyvyyn kohentamiseen, jolloin nousukauden kynnyksellä kilpailuasetelman on mahdollista olla aiempaa suotuisampi.

Pienenä avoimena taloutena Suomen suhdannevaihtelut määräytyvät pitkälti ulkomaankaupan kehityksen perusteella. Tälläkin kertaa teollisen tuotannon odotetaan kohentuvan elpyvän vientikysynnän vetämänä, sillä suurin osa teollisuuden tuotannosta menee vientiin. Palvelutuotannosta suurin osa menee yrityssektorin käyttöön, joten kohentuva yritysten tuotanto parantaa nopeasti palvelualojen tuotantoa. Kotitalouksien ostovoiman kehitys jää ennustejaksolla varsin maltilliseksi, joten yksityinen kulutuskysyntä ei merkittävästi lisää palvelutuotantoa tänä tai ensi vuonna. Rakentamiseen myönnettyjen lupien perusteella uudisrakentaminen jää vielä tänä vuonna niukaksi, mutta lisääntyy muun taloudellisen toiminnan elvyttyä ensi vuodesta alkaen. Rakennusten korjaaminen sen sijaan kasvaa koko ennustejakson ajan.

Nettoluotonanto sektoreittain suhteessa bruttokansantuotteeseen, prosenttia

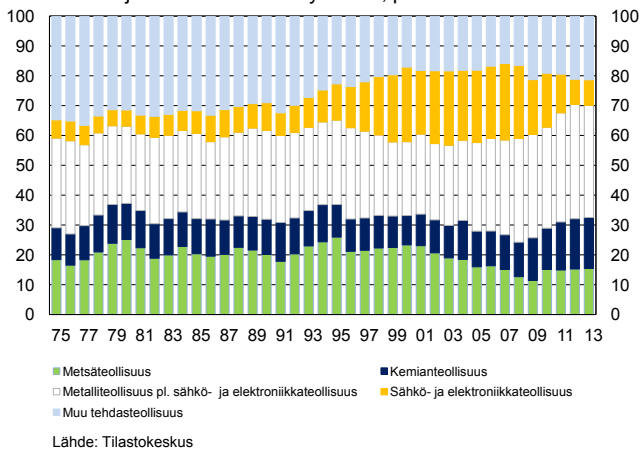

1.4.2 Jalostus

Teollisuustuotannon pohja takana?

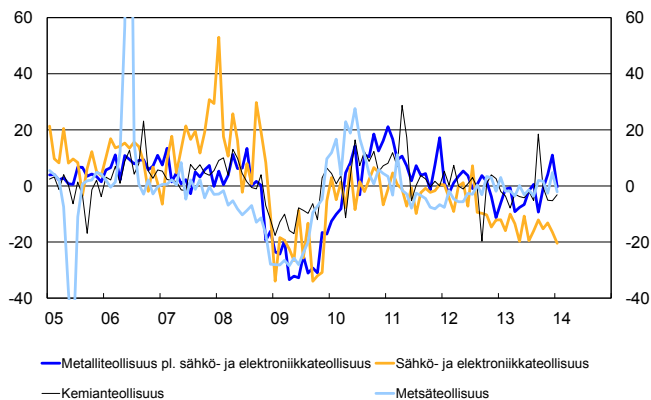
Teollisuustuotannon laskuvauhti hidastui viime vuonna. Teollisuuden arvonlisäys supistui 2,6 % v. 2013, puolet vähemmän kuin v. 2012. Tuotannon lasku oli laaja-alaista, sillä kaikkien päätoimialojen arvonlisäys jäi edellisvuotta pienemmäksi. Jyrkimmin supistui metalliteollisuuden tuotanto, 5,1 %. Kemianteollisuuden tuotanto väheni 0,4 %. Energia-, vesi- ja jätehuollon tuotanto lisääntyi 0,7 %. Keväästä syksyyn tuotanto teollisuudessa jo lisääntyi, mutta vuoden lopulla supistui uudestaan. Vientikysyntä kääntyi arvioiden mukaan jo viime vuonna kasvuun, mutta viennin kasvu jäi vientikysyntää vaatimattomammaksi. Suomessa tuotetun teollisen arvonlisäyksen osuus maailman tuotannosta näyttää siten pienentyneen viime vuonna.

Tehdasteollisuus toimialojen osuus arvonlisäyksestä, prosenttia

Teollisuuden lasku näyttäisi olevan takanapäin. Suhdannekyselyjen mukaan teollisuusyritysten suhdannenäkymät eivät heikentyneet enää viime vuoden lopulla. Tuotanto-odotukset jopa hieman kohenivat. Riittämätön kysyntä vaivaa edelleen lähes puolta Elinkeinoelämän keskusliiton kyselyyn vastanneista yrityksistä, mutta osuus ei enää kohonnut vuoden kuluessa. Tilauskanta ei ole kääntynyt vielä nousuun, joten suhdannekäänteestä on tulossa vaikea, vaikka valmistuotevarastojen tasoa onkin viime aikoina sopeutettu alentuneeseen kysyntään. Lisäksi yritykset kokevat kilpailutilanteen tiukkana, varsinkin päämarkkina-alueen eli Euroopan ulkopuolella. Elpyvä vientikysyntä tulee kääntämään teollisuustuotannon tänä vuonna kasvuun. Parhaimmat kasvunäkymät ovat metsä- ja kemianteollisuudessa, joilla riittämätön kysyntä on muita toimialoja vähäisempi ongelma. Suurinta toimialaa, teknologiateollisuutta vaivaa kysynnän puutteen pienentämä tilauskanta. Metsä- ja kemianteollisuuden vetämänä teollisuuden tuotanto lisääntyy tänä vuonna 1½ % ja kasvu nopeutuu muiden toimialojen avustamana ensi ja seuraavana vuonna päälle kahteen prosenttiin. Kasvun arvioidaan kuitenkin jäävän selvästi finanssikriisiä edeltävään vauhtiin verrattuna maltillisemmaksi, ja tuolloin saavutetusta tuotannon tasosta jäädään vielä 20 %.

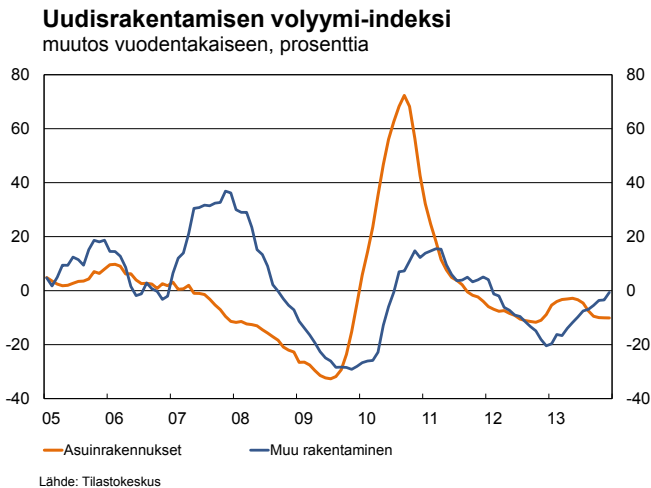
Teollisuustuotannon volyymi-indeksi toimialoittain
muutos vuodentakaiseen, prosenttia

Korjausrakentamisesta uudisrakentamiseen

Rakentamisen suhdannetilanne on edelleen jakautunut kahtia. Uudisrakentamisen määrä supistui lähes kahdeksan prosenttia viime vuonna, mutta korjausrakentamisen määrän arvioidaan lisääntyneen pari prosenttia. Koko rakennusalan arvonnalisäys supistui viime vuonna 2,7 %. Uudisrakentaminen väheni laaja-alaisesti, sillä vain julkinen palvelurakentaminen lisääntyi viime vuonna. Runsaimmin supistuivat yritystoimintaan liittyvät liike- ja toimisto- sekä teollisuus- ja varastorakentaminen. Asuinrakentaminen väheni muuta uudisrakentamista niukemmin.

Uudisrakentamistoiminnassakin kasvuodotukset ovat lisääntyneet. Yrityskyselyjen mukaan suhdannenäkymissä on ohitettu heikoin vaihe ja myönnettyjen rakennuslupien määrä kääntyi loppuvuonna kasvuun. Silti riittämätön kysyntä on kasvun esteenä yleisty- nyt ja kaikkiaan kasvun esteitä kokee useampi kuin kolme neljästä rakennusyri- tyksestä. Lisäksi asuinrakentamisen elpymistä hidastaa myymättömien asuntojen lisääntynyt määrä. Käänteestä rakennusallalla ei tulekaan nopeaa, vaan uudisrakentaminen supistuu vielä tänä vuonna. Korjausrakentaminen lisääntyy yhä, joten koko rakentamisen arvonnalisäys supis- tuu 1½ % tänä vuonna, vähemmän kuin viime vuonna. Muun talouden aktiviteetin kasvu kääntää uudisrakentamisenkin kasvuun ensi ja seuravana vuonna, mutta koko rakennus- alan kasvu ei korjausrakentamisen tukemanakaan aivan yllä noin kahteen ja puoleen pro- senttiin, joka on 2000-luvun keskimääräinen kasvuvauhti. Rakentamisen tuotannon taso alittaa v. 2016 vuoden 2007 huipputason noin neljällä prosentilla.

1.4.3 Palvelut

Tuotantorakenne jatkoi palveluvaltaistumistaan

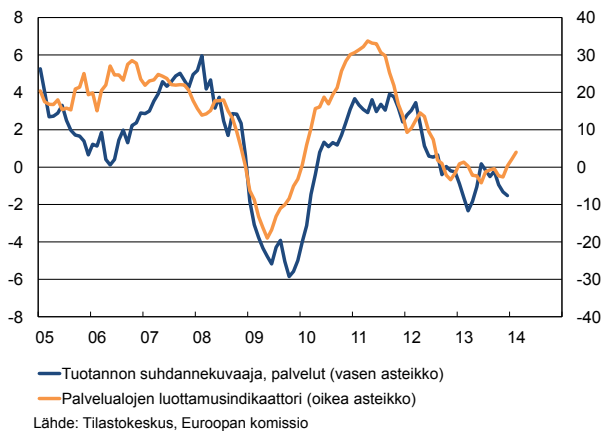
Talouden taantuma iski yksityisiin palveluihin viime vuonna. Palvelujen arvonlisäys supistui 1,2 %, sillä yksityisten palvelualojen tuotanto kääntyi laskuun ja väheni 1,6 %. Julkinen palvelutuotanto laski edellisiä vuosia niukemmin, 0,1 %. Julkisten palveluiden tuotanto on edellisen kerran lisääntynyt v. 2005. Lasku on ollut laaja-alaista ja sitä on johtanut julkisen hallinnon arvonlisäyksen vähentyminen. Yksityisen palvelutuotannon vähentyminen oli seurausta liike-elämän palvelutuotannon supistumisesta. Lisäksi kaupan tuotannonlasku syveni neljään prosenttiin. Palvelutuotannon arvonlisäys oli viime vuonna 71,6 % koko talouden arvonlisäyksestä. Osuus on lisääntynyt runsaat 7 prosenttiyksikköä kymmenen viime vuoden aikana.

Palvelualojen suhdannenäkymät ovat kohentuneet ja myyntiodotukset ovat varovaisessa nousussa. Palvelualoillakin suurin tuotannon ja myynnin kasvun este on riittämättömän kysyntä, muttei yhtä suuressa määrin eikä yhtä yleisesti kuin teollisuudessa ja rakentamisessa. Lisäksi ammattitaitoisen työvoiman puute vaivaa joka kymmentä suhdannekyselyyn vastannutta palveluyritystä, kun teollisuudessa ja rakentamisessa osuus on selvästi vähäisempi.

Palvelutuotannosta suurin osa menee yrityssektorin käyttöön, joten kohentuva yritysten tuotanto parantaa palvelualojen tuotantoa. Yritysten omien odotusten mukaan parhaimmat kasvuedellytykset ovat informaatio- ja finanssipalveluissa. Näillä toimialoilla myynnin kasvua odottavia on enemmän kuin muilla palvelualoilla. Toisaalta kiinteistö- ja siivouspalvelualoilla ammattitaitoisen työvoiman puute on kysyntää yleisempi myynnin kasvun este. Lisäksi kaupan kasvuedellytyksiä painaa ostovoiman ennakoitu, vaimea kehitys. Kasvu käynnistyy yrityksiä palvelevilla yksityisillä palvelualoilla muun aktiviteetin lisätessä kysyntää, mutta tänä vuonna koko palvelutuotanto lisääntyy vain niukasti, 0,2 %. Ensi ja seuraavana vuonna kasvu lähestyy jo vajaata kahta prosenttia, joka vastaa 2000-luvun keskimääräistä kasvuvauhtia. Toisin kuin muilla päätoimialoilla, palvelutuotannon taso ylittää finanssikriisiä edeltäneen tason v. 2016.

Palvelutuotanto

muutos vuodentakaiseen, prosenttia ja saldoluku, 3 kk

Tuotanto toimialoittain

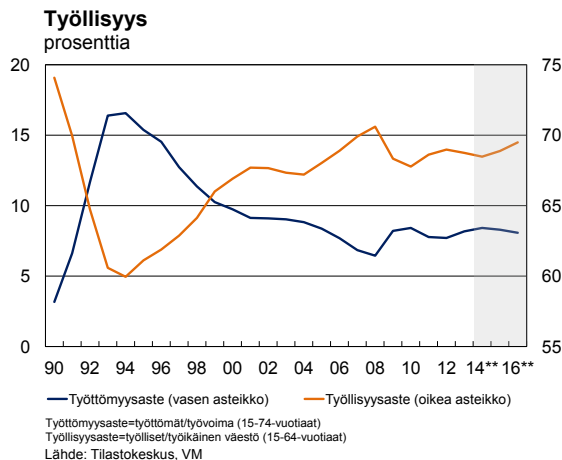
	2013* osuus, % ¹⁾	2011	2012	2013	2014**	2015**	2016**	Keski- määrin 2013/ 2003
Teollisuus	18,7	-0,6	-5,3	-2,6	1,4	2,2	2,5	0,0
Tehdasteollisuus	14,9	-0,1	-8,4	-3,3	1,6	2,2	2,6	-0,4
Rakentaminen	6,8	3,1	-4,8	-2,7	-1,4	2,2	2,2	1,1
Maa- ja metsätalous	2,8	2,9	-8,2	2,6	0,5	1,4	1,5	1,5
Teollisuus ja rakentaminen	25,6	0,3	-5,2	-2,6	0,7	2,2	2,4	0,3
Palvelut	71,6	3,1	0,7	-1,2	0,2	1,3	1,8	1,3
Tuotanto yhteensä perushintaan	100,0	2,3	-1,2	-1,5	0,4	1,5	2,0	1,1
Bruttokansantuote markkinahintaan		2,8	-1,0	-1,4	0,5	1,4	1,8	1,2
Kansantalouden työn tuottavuus		1,0	-1,4	0,4	0,1	0,7	0,7	0,8

¹⁾ Osuus käypähintaisesta tuotannosta perushintaan.

1.5 Työvoima

Työllisyystilanteen heikkeneminen jatkuu

Vuoden 2012 loppupuolella alkanut työllisyyden heikkeneminen jatkui koko viime vuoden ajan. Jyrkintä työllisten määrän väheneminen oli vuoden 2013 kolmannella neljänneksellä, jonka jälkeen vuosimuutos hieman loiveni. Työllisten määrä väheni kaikkiaan 1,1 % edellisvuodesta. Työllisyyden supistuminen oli laaja-alaista, sillä edellisvuonna vielä kasvanut palvelualojen työllisyys alkoi myös heiketä. Teollisuudessa työllisyys supistui viidettä vuotta peräjälkeen. Työllisten määrä on vuoden 2008 jälkeen vähentynyt teollisuudessa lähes 70 000 henkilöllä. Koko taloudessa työllisten tehdyt työtunnit supistuivat viime vuonna 1,7 %. Palkansaajien tunnit kuitenkin vähenivät samaa vauhtia kuin työllisten määrä, eli yrittäjien tekemät työtunnit ovat supistuneet voimakkaasti.

Työttömyysaste nousee vielä tänä vuonna

Työttömyysaste kohosi työvoimatutkimuksen (TK) mukaan viime vuonna puoli prosenttiyksikköä 7,7 prosentista 8,2 prosenttiin ja kuluvana vuonna työttömyysaste nousee ennusteen mukaan edelleen, 8,4 prosenttiin. Viime vuosina työttömyyden arviointia on hankaloittanut eri tilastojen antama jossain määrin ristiriitainen kuva työttömyyskehityksestä. Työnvälitystilaston (TEM) TE-toimistoihin rekisteröityneitä työttömiä työnhakijoita mittaava työttömyys on kasvanut huomattavasti nopeammin kuin Tilastokeskuksen otospohjaisen työvoimatutkimuksen työttömyys. Tähän ovat vaikuttaneet sekä rakenteelliset että suhdanneluonteiset tekijät. Yksi rakenteellinen tekijä on jo vuodesta 2010 tilastoeron kasvuun vaikuttanut työttömyyseläkkeen lakkauttaminen, joka johti ikääntyneiden työttömien siirtymiseen eläkejärjestelmän piiristä työttömyysturvajärjestelmään. Työvoimatoimistoihin rekisteröityneet ikääntyneet työttömät ovat tulleet kirjatuiksi työvoimatutkimuksessa työttömiksi vain jos he ovat aktiivisesti hakeneet töitä.

Kaikki työttömiksi rekisteröidyt eivät aktiivisesti hae töitä

Aktiivisen työnhaun kriteeri voi olla selittävä tekijä myös sille, miksi kaksi eri työttömyysmittaria ovat käyttäytyneet eri tavalla nykyisessä suhdanteessa. Työvoimatutkimuksen työttömissä ovat mukana vain aktiivisesti töitä hakevat työttömät. Matalasuhdanteessa esiintyy kuitenkin myös nk. piilotyöttömyyttä eli sitä, että työttömät luopuvat aktiivisesta työnhausta huonon suhdannetilanteen vuoksi. Tällaiset tapaukset heijastuisivat työnvälitystilaston rekisteröityjen työttömien määrään, mutta ei työvoimatutkimuksen työttömiin. Työttömyystilastojen välinen ero on kasvanut voimakkaasti aina tuoreimpiin tilastojulkistuksiin asti. Tähän eriytymiseen sisältyy riski, että virallinen työttömyys (TK) jatkaa kasvuaan tai pysyy korkeana, vaikka rekisteröityjen työttömien määrä alkaisi kasvun käynnistyttyä laskea.

Vaikka työllisyystilanteen heikkenemisen pahin vaihe näyttää olevan ohi, ei toisaalta myöskään ole konkreettisia merkkejä siitä, että heikkeneminen päättyisi. Kuluvana vuonna työllisten määrän ennakoidaan kaikkiaan edelleen hieman supistuvan. Suhteessa tuotannon kasvuun työllisyys ei edelleenkään ole finanssikriisin jälkeisenä aikana supistunut niin paljoa kuin tätä edeltävältä ajalta arvioidut kvantitatiiviset vuorovaikutussuhteet olisivat antaneet olettaa. Esimerkiksi viimeisen kahden vuoden aikana kokonaistuotanto on Suomessa supistunut yhteensä 2,4 % ja työllisyys vain 0,7 %. Tämä herättää kysymyksen, onko työllisyyden sopeutuminen vielä merkittävästi kesken. Ennusteessa oletetaan, että näin ei ole. Työllisyyden heikkenemisvauhdin hidastumisen lisäksi näyttää siltä, että finanssikriisin jälkeiseen tuotannon jyrkkään, mutta lyhytaikaiseen, pudotukseen on liittynyt tekijöitä, joilla ei ole tekemistä kotimaisen työllisyyden kanssa.

Työvoimatase

	2011	2012	2013	2014**	2015**	2016**
	1000 henkeä keskimäärin vuodessa					
Työikäinen väestö 15-74-vuotiaat	4 059	4 075	4 087	4 095	4 109	4 107
muutos	15	16	12	8	14	-1
Työikäinen väestö 15-64-vuotiaat	3 539	3 524	3 508	3 493	3 480	3 470
muutos	-16	-15	-16	-15	-13	-10
Työlliset (15-74-vuotiaat)	2 474	2 483	2 457	2 449	2 457	2 474
siitä 15-64-vuotiaat	2 428	2 431	2 403	2 392	2 397	2 411
Työttömät (15-74-vuotiaat)	209	207	219	225	222	217
	prosenttia					
Työllisyysaste (15-64-vuotiaat)	68,6	69,0	68,5	68,5	68,9	69,5
Työttömyysaste (15-74-vuotiaat)	7,8	7,7	8,2	8,4	8,3	8,1
Alle 25-vuotiaat	19,8	18,9	19,7
	1000 henkeä vuoden aikana					
Maahanmuutto, netto	16,8	17,4	17,0	17,3	17,4	17,4

Lähivuodet vaisuja

Lähivuosina työllisyyskehitys on hyvin vaisua. Vaikka talouskasvu hiljalleen käynnistyy, sen ei odoteta olevan kovin työllistävää. Yritysten ennakoidaan pyrkivän suhdannekäänteessä ensisijaisesti parantamaan kannattavuuttaan ennen kuin nähdään laajemmassa määrin uusia rekrytointeja. Toiseksi työmarkkinoilla havaitaan rakennemuutoksen seurauksena selviä yhteensopivuusongelmia työttömien työnhakijoiden ja avoimien työpaikkojen välillä. Lisäksi suhdanne-ennusteessa oletetaan teollisuuden johtavan talouden toipumista lähivuosina ja työvoimavaltaiten palvelualojen kasvavan hitaasti. Työllisyys-tilanne alkaa ennusteen mukaan parantua vasta v. 2015. Työllisten määrän kasvu jää kuitenkin edellä mainituista syistä vaatimattomaksi, 0,4 prosenttiin. Työllisyyden para-eminen on vielä v. 2016 hidasta huolimatta laaja-alaisemmasta tuotannon kasvusta. Työllisten määrä kasvaa tuolloin 0,7 %.

Samat syyt, jotka hidastavat työllisyyden parantumista lähivuosina, vaikuttavat myös siihen, että työttömyyden aleneminen on lähivuosina hidasta. Työttömyysaste pysyy koko ennusteajanjakson ajan yli 8 prosentissa. Työllisyysaste (15-64 v.) laski viime vuonna 68,5 prosenttiin, laskun ollessa voimakkainta työuran keskivaiheessa olevilla (25-54 v.). Ennusteajanjaksolla työllisyysaste kohoaa hitaasti 69,5 prosenttiin, osittain siksi että sen nimittäjä, eli työikäinen väestö, supistuu.

Hallituksen kehysriihessä päättämien, valtion taloutta sopeuttavien toimenpiteiden sekä kasvupanostusten vaikutus työllisyyteen on ennusteessa huomioitu.

1.6 Tulot, kustannukset ja hinnat

1.6.1 Kansantulo

Nimellisen nettokansantulon kasvu hidastui viime vuonna puoleen prosenttiin. Kansantulon osatekijöistä palkansaajakorvaukset kasvoivat edellisestä vuodesta 0,9 %. Palkkasumman kasvu hidastui prosenttiin. Vuoden kolmella viimeisellä neljänneksellä palkkasumman kasvu vuoden takaiseen oli kuitenkin 1,3 %. Tämä johtui raamisopimukseen alkuvuonna 2012 kuuluneesta kertaerästä, jonka vuoksi palkkasumma ei vuodentakaiseen verrattuna juuri kasvanut vuoden 2013 ensimmäisellä neljänneksellä. Palkkasumman kasvua hidasti selkeästi työllisyystilanteen heikkeneminen. Palkansaajakorvausten osuus kansantulosta kohosi 62 prosenttiin, mikä selittyy toisaalta taloussuhdanteeseen nähden kohtalaisen nopealla palkansaajakorvausten kasvulla ja toisaalta omaisuus- ja yrittäjätulojen alenemisella.

Yritysten voittoja kuvaava toimintaylijäämä Suomessa aleni viime vuonna yli neljä prosenttia. Kun huomioidaan ulkomailta saadut ja ulkomaille maksetut omaisuus- ja yrittäjätulot, omaisuus ja yrittäjätulot alenivat hieman vähemmän, reilut kolme prosenttia. Etenkin ulkomailta Suomeen maksetut omaisuustulot kasvoivat ensiarvion mukaan yli neljä prosenttia. Tuotannon ja tuonnin verot nettona tukipalkkioista kasvoivat neljä prosenttia heijastaen välillisen verotuksen kiristymistä viime vuonna.

Kuluvana vuonna palkkasumman kasvun ennustetaan aavistuksen nopeutuvan edellisestä vuodesta hidastuvasta palkkakehityksestä huolimatta, sillä työllisyyden heikkeneminen hidastuu. Sosiaaliturvamaksujen ennakoidaan kasvavan palkkasummaa nopeammin,

Käytettävissä oleva tulo

	2013	2011	2012	2013	2014**	2015**	2016**	Keskimäärin
	osuus, %	muutos, prosenttia						
Palkansaajakorvaukset	62,0	4,6	3,3	0,9	1,6	1,9	2,6	3,7
Palkat ja palkkiot	50,3	4,5	3,2	1,0	1,4	1,8	2,5	3,9
Työnantajan sosiaaliturvamaksut	11,6	5,3	3,9	0,7	2,6	2,3	2,8	2,8
Omaisuus- ja yrittäjätulot	22,0	-1,0	-3,7	-3,2	3,2	6,0	5,4	0,1
Tuotannon ja tuonnin verot miinus tukipalkkiot	16,0	13,5	3,6	4,0	4,0	3,9	2,8	3,3
Kansantulo	100,0	4,5	1,7	0,5	2,4	3,1	3,2	2,7
Käytettävissä oleva tulo		4,6	1,8	0,0	2,4	3,2	3,3	2,7
Bruttokansantulo, mrd. euroa		189,2	193,3	194,6	198,6	204,3	211,1	

sillä työnantajien maksuperusteita korotettiin kuluvan vuoden alussa ja sovitut työeläkemaksujen nostot kiristävät veroperusteita myös vuosina 2015 ja 2016. Palkkasumman kasvu kiihtyy vuosina 2015 ja 2016 yleisen taloustilanteen ja työllisyyden kohentuessa, mutta jää kuitenkin selvästi 2000-luvun keskimääräistä kasvua vaimeammaksi.

Toimintaylijäämän ennakoitaan kuluvana vuonna kääntyvän nousuun kotimaassa. Lisäksi kansantulon kasvua vuosina 2014 ja 2015 nopeuttaa välillisen verotuksen kiristyminen. Vuosina 2015 ja 2016 kansantulon kasvu vauhdittuu etenkin omaisuus- ja yrittäjätulojen lisääntyessä viime vuosia nopeammin.

1.6.2 Palkat

Nimelliset ansiot nousivat ansiotasoindeksillä mitattuna kaksi prosenttia viime vuonna. Sopimuspalkkojen nousu oli marraskuussa 2011 neuvotellun raamisopimuksen mukaisesti 1,4 %.

Lokakuun 2013 lopulla työmarkkinakeskusjärjestöt totesivat riittävän monen liittokohdattaisen palkkaratkaisun noudattavan keskusjärjestöjen elokuun 2013 lopulla neuvottelemaa kolmivuotista työllisyys- ja kasvusopimusta. Yksityisellä sektorilla 88 % palkansaajista on työllisyys- ja kasvusopimuksen piirissä, ja julkisella sektorilla kattavuus on 100 %. Kaikkiaan noin 93 % palkansaajista on sopimuksen piirissä. Sopimuksen ulkopuolelle jäivät muun muassa rakennusteollisuuden, elintarviketeollisuuden sekä viestinvälitys- ja logistiikka-alan työntekijät. Eräille sopimuksen ulkopuolelle jääneistä aloista on kuitenkin neuvoteltu kustannusvaikutuksiltaan työllisyys- ja kasvusopimuksen mukainen ratkaisu.

Työllisyys- ja kasvusopimuksen mukaan ensimmäinen sopimuskorotus on suuruudeltaan 20 euroa kuukaudessa, ja se astuu voimaan neljän kuukauden kuluttua sopimuksen alkamisesta. Toinen sopimuskorotus on 0,4 %, ja se astuu voimaan 12 kuukauden kuluttua ensimmäisestä korotuksesta. Kolmannesta sopimuskorotuksesta ja sen ajankohdasta keskusjärjestöt neuvottelevat 15. kesäkuuta 2015 mennessä. Mikäli toisen kauden korotuksista ei päästä sopimukseen, sopimukset on mahdollista irtisanoa alakohtaisesti päättymään ensimmäisen kauden jälkeen.

Palkansaajien ansiotasoindeksi ja työkustannukset tuoteyksikköä kohti

	2011	2012	2013	2014**	2015**	2016**	Keskimäärin 2013/2003
	muutos, prosenttia						
Sopimuspalkkaindeksi	2,0	2,9	1,4	0,7	0,5	0,8	2,5
Palkkojen liukuminen yms. tekijät	0,7	0,3	0,6	0,6	0,7	0,7	0,9
Ansiotasoindeksi	2,7	3,2	2,0	1,3	1,2	1,5	3,4
Reaalinen ansiotaso ¹⁾	-0,7	0,4	0,5	-0,2	-0,5	-0,4	1,6
Keskiansiot ²⁾	3,1	3,1	2,4	1,0	1,0	1,3	3,4
Työkustannukset tuoteyksikköä kohti³⁾							
Koko kansantaloudessa	2,4	4,8	2,3	1,1	0,4	0,6	2,7

¹⁾ Ansiotasoindeksi jaettuna kuluttajahintaindeksillä.

²⁾ Laskettu jakamalla koko kansantalouden palkkasumma palkansaajien tehdyillä työtunneilla. Lukuihin vaikuttavat kansantalouden rakennemuutokset.

³⁾ Palkansaajakorvaukset palkansaajaa kohden jaettuna tuottavuudella työllistä kohden.

Ensimmäiset työllisyys- ja kasvusopimuksen mukaiset sopimukset tulivat voimaan marraskuun 2013 alussa. Näitä olivat esimerkiksi teknologiateollisuuden alat, joilla palkantarkistusten toteutustavasta, ajankohdasta ja suuruudesta voidaan sopia paikallisesti. Monilla muilla aloilla uudet työehtosopimukset astuvat voimaan kevään 2014 aikana nykyisten sopimusten päättyessä. Siten myös korotusten toteutumisojissa on eroavuuksia.

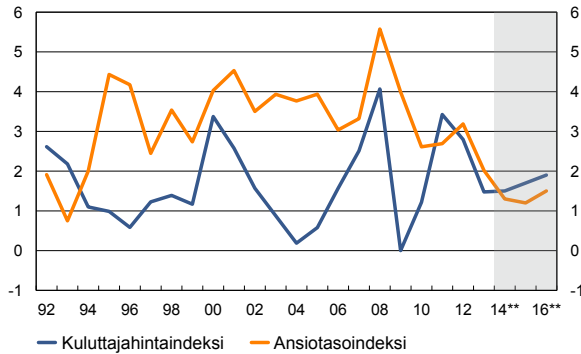
Vuosina 2014 ja 2015 ansiotaso kehittyi tämän uuden työmarkkinaratkaisun mukaisesti. Kasvu- ja työllisyys sopimus nostaa sopimuspalkkoja ensimmäisenä vuonna keskimäärin 0,7 % ja toisena n. 0,5 %. Ansiokehityssuunnusteissa oletetaan muiden tekijöiden kuin sopimuspalkkojen kohottavan ansiota reilut puoli prosenttia molempina vuosina. Nimellisten ansioiden arvioidaan näin ollen kasvavan 1,3 % v. 2014 ja 1,2 % v. 2015 ansiotasoindeksillä mitattuna. Tämä ansiotason nousu on huomattavasti 2000-luvun keskimääräistä vauhtia hitaampaa, mikä on sopusoinnussa hitaan talouskasvun ja väisun työllisyyskehityksen kanssa. Maltillisen ansioiden nousun oletetaan jatkuvan v. 2016 ja ansioiden kasvavan 1,5 %.

1.6.3 Kuluttajahinnat

Kuluttajahinnat kohosivat viime vuonna keskimäärin 1,5 % kansallisella kuluttajahintaindeksillä mitattuna. Alkuvuodesta inflaatio pysytteli reilussa puolessatoista prosentissa, mutta elokuusta alkaen inflaatio hidastui reiluun prosenttiin. Joulukuussa inflaatio kuitenkin kiihtyi jälleen alkuvuoden lukemiin, 1,6 prosenttiin.

Ennuste kuluvaan vuoden inflaation keskiarvoksi on 1,5 %, joten inflaatiovauhdin odotetaan pysyvän viime vuoden tasolla. Välillisten verojen korotuksen vaikutus on liki viime vuoden tasoa, noin 0,5 prosenttiyksikköä. Vuonna 2015 kuluttajahintojen odotetaan kohoavan 1,7 %, sillä talouskasvun odotetaan saavan tuolloin lisää vauhtia ja suunnitellut kiristykset välilliseen verotukseen nostavat jälleen kuluttajahintoja noin 0,4–0,5 prosenttiyksikköä. Vuonna 2016 kuluttajahintojen ennakoitaan kohoavan noin 1,9 prosentin vauhtia,

Kuluttajahinta- ja ansiotasoindeksi
muutos edellisestä vuodesta, prosenttia

Lähde: Tilastokeskus, VM

sillä kohoavat viitekorot sekä suunniteltu ajoneuvoveron kiristys kiihdyttävät inflaatiota, vaikka muutoin hintapaineiden ennakoidaan näillä näkymin pysyvän maltillisina.

Vaimea talouskehitys hidasti inflaatiota

Inflaation hidastumista v. 2013 selittää vaimea talouskehitys. Erityisesti energiahyödykkeet halpenivat, kun raakaöljyn hinta kääntyi laskuun kansainvälisillä markkinoilla. Lisäksi asuntolainojen ja kulutusluottojen korkojen lasku hidasti merkittävästi inflaatiota. Arvonlisäverokantojen yhden prosenttiyksikön nosto vuoden 2013 alkaessa ei näyttäisi menneen heti täysimääräisesti kuluttajahintoihin. Ennen korotuksen voimaantuloa arvio oli, että välillisen verotuksen kiristyminen aiheuttaisi noin 0,6 prosenttiyksikön nousupaineen vuoden 2013 inflaatioon. Vuoden 2013 alkupuolen loppuvuotta korkeampaan inflaatioon vaikuttivat osaltaan kesken vuotta 2012 tehdyt välillisten verojen korotukset. Esimerkiksi ajoneuvo- ja autovero alkoivat vaikuttaa inflaatioon vasta huhtikuun 2012 alussa ja tupakkatuotteita myytiin varastosta vanhalla verolla toukokuun alkuun asti. Taloussuhdanteen aiheuttaman inflaation hidastumisen ohella myös kireä kilpailutilanne matkaviestinpalveluissa hidasti inflaatiota.

Elintarvikkeet ja palvelut ylläpitivät inflaatiota

Viime vuonna inflaatiota pitivät yllä elintarvikkeiden sekä palveluiden hintakehitys. Tuore-elintarvikkeiden eli liha- ja kalatuotteiden sekä hedelmien ja vihannesten hintojen nousu kiihtyi viime vuoden alussa korkeimmillaan liki 14 prosenttiin. Tuore-elintarvikkeiden inflaatio hidastui kuitenkin vuoden lopulla reiluun neljään prosenttiin, kun hyvin onnistunut kotimainen vihannessato oli saapunut alkusyksystä kauppoihin. Jalostettujen elintarvikkeiden hintojen nousu oli vakaampaa, ja se hidastui viime vuoden alun reilusta kolmesta loppuvuoden kahteen ja puoleen prosenttiin. Myös palveluiden hintakehitys jatkoi melko tasaista noin kolmen prosentin nousuvauhtia, vaikka vauhti aavistuksen hidastuikin vuoden loppua kohden.

Taloustilanne ja veromuutokset näkyvät inflaatiossa

Kuluvan vuoden alussa inflaatio pysyi viime vuoden lopun tasolla, noin puolessatoista prosentissa. Vaikka talouden aktiviteetin odotetaan vilkastuvan, raaka-aineiden hintojen oletetaan olevan hienoisessa laskusuunnassa kansainvälisillä raaka-ainemarkkinoilla koko ennusteperiodilla. Kotimaisen kysynnän ennakoidaan jäävän vaisuksi mm. heikon työllisyystilanteen ja historiaan verraten erittäin maltillisten palkankorotusten myötä. Valmisteverotuksen kiristyminen vaikuttaa merkittävästi elintarvikkeiden hintoihin kuluvana vuonna, sillä sokeripitoisiin virvoitusjuomiin, alkoholiin ja tupakkatuotteisiin kohdistuvat veromuutokset kiihdyttävät vuoden keskimääräistä inflaatiota noin 0,4 prosenttiyksikköä. Vuodelle 2015 suunnitellun tupakkaveron kiristymisen arvioidaan nostavan kuluttajahintoja noin 0,1 prosenttiyksiköllä. Samanaikaisesti on tarkoitus kiristää myös makeisveroa, jolla on myös pieni, alle 0,1 prosenttiyksikön, vaikutus kuluttajahintoihin. Muutoin elintarvikkeiden hintakehityksen on arvioitu palautuvan lähelle tavanomaista kehitystään koko ennusteperiodilla.

Energi hinnat laskussa, viitekorot nousuun

Elintarvikkeiden ohella toinen usein merkittävästi hintakehitykseen vaikuttava tekijä on energiahyödykkeiden hinnanvaihtelu. Kuluvan vuoden alussa liikenteen polttoaineiden ja sähkön verotus kiristyi, mikä aiheutti niiden hintoihin noin kahden prosentin nostopaineen. Kokonaisindeksiin energiaverojen korotusten arvioidaan vaikuttavan noin 0,1 prosenttiyksikköä. Energiahyödykkeiden koko vuoden hintakehityksen odotetaan jäävän kuitenkin maltilliseksi, sillä raakaöljyn euromääräiseen hinnan on oletettu olevan hienoisessa laskussa kansainvälisillä markkinoilla koko ennusteperiodilla. Myös sähkön tarjoushintojen on oletettu pysyttelevän suunnilleen nykyisellä tasolla vuosina 2014–2016. Vuoden 2015 alussa voimaanastuvien energiahyödykkeisiin kohdistuvien verojen vaikutus kuluttajahintaindeksiin on niin ikään noin 0,1 prosenttiyksikköä. Kokonaisuutena energiahintojen hienoisesta halpenemisestä oletetaan hillitsevän merkittävästi kuluttajahintaindeksin nousua ennusteperiodilla.

Sen sijaan odotusten mukaan kohoavat viitekorot kiihdyttävät inflaatiota v. 2015 sekä etenkin v. 2016. Lisäksi ajoneuvoveron vuoden 2016 alusta suunnitellun korotuksen arvioidaan nostavan kuluttajahintoja yhteensä noin 0,3–0,4 prosenttiyksikköä. Noin puolet vaikutuksesta on arvioitu ajoittuvan jo vuodelle 2015, sillä käytännössä veron keräämisen on oletettu alkavan vähitellen vuoden 2015 alusta alkaen sitä mukaa kuin uudet 12 kuukauden verokauden veroliput lankeavat maksuun.

Palveluiden inflaatio lievästi hidastumassa

Kuluttajahinnoista vakaimmin ovat lähihistoriassa kehittyneet tavaroiden ja palveluiden hinnat. Tavaroiden hinnat ovat kokonaisuutena polkeneet pitkään paikallaan viihdeelektroniikan halpenemisen myötä. Tavaroiden kontribuutio kokonaisinflaatioon on jäänyt siten hyvin pieneksi, eikä tähän uskota olevan tulossa merkittävää muutosta ennusteperiodilla. Palveluiden hinnat sen sijaan ovat nousseet keskimäärin 2,6 % vuosivauhtia viimeisen kymmenen vuoden aikana, ja niiden kontribuutio inflaatioon on ollut noin prosenttiyksikön luokkaa. Palveluissa palkkakustannusten merkitys on suuri, joten tar-

Hintaindeksejä

	2011	2012	2013	2014**	2015**	2016**	Keskimäärin 2013/2003
	muutos, prosenttia						
Vientihinnat ¹⁾	4,3	1,2	-0,9	0,2	0,4	0,5	0,6
Tuontihinnat ¹⁾	6,2	2,5	-1,0	0,7	0,7	0,6	2,2
Kuluttajahintaindeksi	3,4	2,8	1,5	1,5	1,7	1,9	1,8
Yhdenmukaistettu kuluttajahintaindeksi	3,3	3,2	2,2	1,7	1,4	1,3	2,0
Kotimarkkinoiden perushintaindeksi	6,4	3,1	0,2	0,9	1,3	1,6	2,9
Rakennuskustannusindeksi	3,3	2,4	1,0	1,3	1,6	2,4	2,6

¹⁾ Kansantalouden tilinpidon mukaan.

peen korottaa palveluhyödykkeiden hintoja ennusteperiodilla oletetaan olevan aiempaa pienempi maltillisemman palkkakehityksen myötä. On kuitenkin syytä huomata, että vallitseva markkinatilanne voi vaikuttaa merkittävästi palveluiden alaerien kehitykseen. Esimerkiksi kireä kilpailutilanne matkaviestinpalveluissa sekä lentoliikenteessä on laskeutunut lähihistoriassa hintoja, mutta näin ei enää välttämättä ole jatkossa. Toisaalta merkittävässä osassa olevat vuokrat ovat nousseet ripeästi, kun kasvukeskuksissa vuokra-asuntojen kysyntä on kasvanut niiden tarjontaa nopeammin.

Erot kansallisessa ja EU-indeksissä tulevat omistusasumisesta

EU-maiden yhdenmukaistetulla hintaindeksillä mitaten kuluttajahinnat kohosivat Suomessa keskimäärin 2,2 % v. 2013. Ero kansallisen ja yhdenmukaistetun hintaindeksin välillä oli varsin suuri, 0,7 prosenttiyksikköä. Suurin yksittäinen selittäjä erolle on asuntolainakannan keskikorko, joka on mukana kansallisen, mutta ei yhdenmukaistetun hintaindeksin hyödykekorissa. Lisäksi kansallinen indeksi sisältää osakehuoneistojen, kiinteistöjen ja rahapeliennin hinnat sekä ajoneuvoveron.

Kuluvana vuonna hintaindeksien ero pienenee. Vain kansalliseen indeksiin sisältyvien hyödykkeiden hintojen ennakoidaan vielä kuluvana vuonna kohoavan keskimäärin yhdenmukaistettua indeksiä hitaammin, mikä aiheuttaa maltillisemman hintojen nousun kansallisella indeksillä mitaten. Ennusteen mukaan tilanne kääntyy päinvastaiseksi vuosina 2015–2016, kun ajoneuvoveroa kiristetään ja mm. viitekorkojen oletetaan nousevan taloustilanteen kohenemisen myötä.

Suomen inflaatio euroaluetta nopeampaa vielä kuluvana vuonna

EU-maiden harmonisoidulla kuluttajahintaindeksillä mitattuna Suomessa inflaatio on ollut euroalueen keskimääräistä inflaatiota nopeampaa viime vuosina. Kehitystä selittävät yhtäältä välillisen verotuksen kiristykset ja toisaalta palveluiden sitkeästi euroaluetta nopeampi inflaatio. Viime vuonna euroalueen 1,4 prosentin inflaatio oli 0,8 prosenttiyksikköä Suomea hitaampaa. Myös tänä vuonna inflaatio on Suomessa selvästi euroaluetta nopeampaa, kun euroalueelle odotetaan Euroopan komission ennusteessa noin prosentin nousua kuluttajahintoihin. Ensi vuonna eron ennustetaan kuitenkin selvästi kaventuvan, sillä Suomen inflaatio hidastuu maltillisesti, kun taas euroalueen kuluttajahintojen vuosimuutos kohonnee reiluun prosenttiin.

2 Talouspolitiikka ja julkinen talous

2.1 Julkisyhteisöt yhteensä

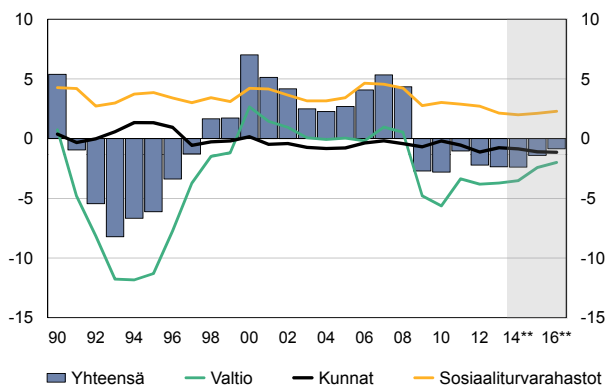
Julkisyhteisöjen talous on ollut jo pitkään alijäämäinen. Heikko suhdannetilanne on heijastunut luonnollisesti myös julkisyhteisöjen talouteen. Vuonna 2013 julkisyhteisöjen alijäämä oli 2,4 % kokonaistuotannosta. Julkisyhteisöjen rahoitusaseman arvioidaan tasa-painottuvan hiljalleen kohti ennusteperiodin loppua. Vaikka talouskasvu nopeutuu hetkeksi ja sopeutustoimet purevat, väestön ikääntymisestä aiheutuva julkisten menojen kasvu luo paineita julkisen talouden rahoitusasemalle.

Suomen julkinen talous koostuu valtiosta, kunnista ja sosiaaliturvarahastoista, jotka jakautuvat vielä lakisääteistä eläkevakuutusta hoitaviin työeläkerahastoihin ja muihin sosiaaliturvarahastoihin. Suhdannevaihtelu heijastuvat selvimmin valtiontalouden rahoitusasemaan erityisesti verotulojen suuren suhdanneherkkyyden vuoksi.

Vuonna 2013 valtiontalouden rahoitusasema koheni hivenen. BKT:hen suhteutettuna alijäämä oli 3,7 %. Vaikka talouden kasvu ja sopeutustoimet pienentävät alijäämää, valtion rahoitusasema pysyy alijäämäisenä ennusteperiodilla. Valtiontalouden alijäämän arvioidaan olevan vuonna 2018 1 % suhteessa BKT:hen. Valtion velkasuhde on taantumassa keskipitkällä aikavälillä.

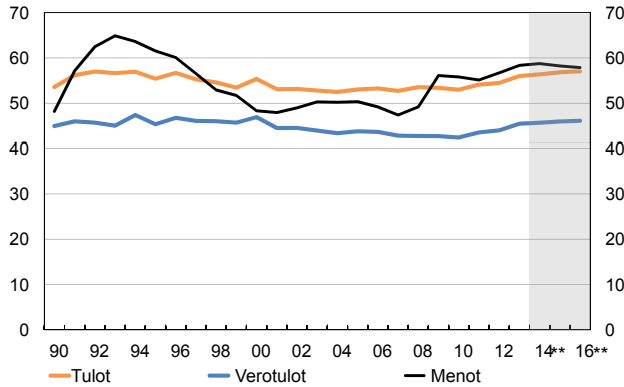
Kuntatalouden alijäämä pieneni vuonna 2013. Pääosin kertaluontoisista tekijöistä aiheutunut, yleiseen taloustilanteeseen nähden vahva verotulojen kasvu ja samaan aikaan kulumenujen hitaampi kasvu kohensivat rahoitusasemaa. Väestön ikääntymisestä aiheutuva sosiaali- ja terveystalouden kysynnän kasvu sekä kuntien valtionosuuksien leikkaukset luovat painetta paikallishallinnon talouteen. Keskipitkällä aikavälillä kuntatalouden arvioidaan pysyvän alijäämäisenä.

Julkisyhteisöjen rahoitusjäämä
suhteessa bruttokansantuotteeseen, prosenttia

Lähde: Tilastokeskus, VM

Julkisyhteisöjen tulot, verotulot ja menot
suhteessa bruttokansantuotteeseen, prosenttia

Lähde: Tilastokeskus, VM

Vuonna 2013 työeläkelaitosten ylijäämä pieneni edellisestä vuodesta. Tulevina vuosina työeläkelaitosten rahoitusasemaan kohdistuu rasisista eläkemenojen kasvun vuoksi. Muiden sosiaaliturvarahastojen odotetaan pysyvän lähellä tasapainoa.

Veroaste eli julkisyhteisöjen keräämien verojen ja sosiaalivakuutusmaksujen osuus kokonaistuotannosta nousi viime vuonna 45,5 prosenttiin. Veroastetta nostivat useat veroperustemuutokset. Veroasteen arvioidaan olevan keskimäärin 46 % vuosina 2015–2018.

Viime vuonna menoaste eli menojen osuus BKT:sta oli yli 58 %. Menoaste pysyy historiaan nähden hyvin korkealla tasolla myös keskipitkällä aikavälillä. Vuonna 2013 käytteenotetun Yle-veron myötä Yle Oy luokitellaan kuuluvaksi julkisyhteisöihin. Tämä sektoriluokituksen muutos nosti veroastetta ja menoastetta noin 0,3 prosenttiyksikköä.

Suomen julkisen talouden rahoitusasema on alijäämästä huolimatta yksi EU:n jäsenmaiden vahvimpia. EU:n vakaus- ja kasvusopimuksen mukaisesti julkisen talouden alijäämä ei saa ylittää 3 prosenttia eikä julkisyhteisöjen velka kivuta yli 60 prosenttiin suhteessa BKT:hen. Suomi on tähän asti pysynyt näissä tavoitteissa hyvin. Lähivuosina julkinen velka kuitenkin nousee yli 60 prosenttiin suhteessa BKT:hen, mutta velkasuhde kääntyy kutienkin loivaan laskuun vuoden 2016 jälkeen.

Suomen julkiselle taloudelle asetettiin kevään 2013 vakausohjelmassa uusi keskipitkän aikavälin tavoite. Tavoite on korkeintaan -0,5 % suuruinen julkisyhteisöjen rakenteellinen rahoitusasema. Vuoden 2013 alussa voimaan tullut valtioiden välinen finanssipoliittinen sopimus ja sen edellyttämänä säädetty kansallinen laki (ns. fipolaki) asettavat juridiset puitteet keskipitkän aikavälin tavoitteelle. Laki määrittää myös korjausmekanismien, jos tavoitteeseen tai siihen johtavaan sopeutumisuuraan verrattuna uhkaa syntyä merkittävä poikkeama. Näyttää siltä, että julkisyhteisöjen rakenteellinen rahoitusasema¹ pysyy lähellä tavoitetta keskipitkällä aikavälillä.

¹ Talouspolitiikan monenkeskeisessä valvonnassa käytettävä ns. EDP-määrittelmän mukainen rakenteellinen rahoitusasema.

Julkisen talouden suunnitelma

Hallitus päätti julkisen talouden suunnitelmasta neuvotteluissaan 24.-25. maaliskuuta 2014. Tässä kehikossa kuvataan lyhyesti, mikä on julkisen talouden suunnitelma.

EU-jäsenvaltioiden on laadittava uskottava ja tehokas julkisen talouden keskipitkän aikavälin kehys, joka mahdollistaa julkisen talouden suunnittelun vähintään kolmen vuoden aikajänteellä sen varmistamiseksi, että finanssipolitiikan kansallisessa suunnittelussa lähtökohdaksi otetaan monivuotisuus. Jäsenvaltioiden on julkistettava vuosittain kansalliset keskipitkän aikavälin finanssipoliittiset suunnitelmansa julkisen talouden keskipitkän aikavälin kehyksensä mukaisesti. Kansallinen keskipitkän aikavälin finanssipoliittinen suunnitelma on tarkoitettu palvelemaan kansallisen tason päätöksentekoa ja sen tarkoitus on finanssipoliittisen strategian kansallisen omistajuuden parantaminen.

Julkisen talouden suunnitelma perustuu valtioneuvoston asetukseen 120/2014 julkisen talouden suunnitelmasta, jonka perustana puolestaan on fipo-laki. Julkisen talouden suunnitelma täyttää vaatimukset sekä direktiivin 2011/85/EU mukaisesta julkisen talouden kehyksestä että budjettisuunnitelmien ennakovalvonta-asetuksen (EU) 473/2013 mukaisesta keskipitkän aikavälin finanssipoliittisesta suunnitelmasta.

Julkisen talouden suunnitelman tarkoituksena on tukea julkista taloutta koskevaa päätöksentekoa sekä julkisen talouden rakenteelliselle rahoitusasemalle asetetun keskipitkän aikavälin tavoitteen noudattamista. Julkisen talouden suunnitelma kattaa koko julkisen talouden sisältäen valtiontaloutta, kuntataloutta, lakisääteisiä työeläkelaitoksia ja muita sosiaaliturvarahastoja koskevat osat. Valtioneuvosto laatii julkisen talouden suunnitelman vaalikaudeksi ja tarkistaa sen vuosittain seuraavaksi neljäksi vuodeksi huhtikuun loppuun mennessä.

Julkisen talouden suunnitelma pitää sisällään

- Kuvauksen suunnitelman laatimista ohjaavista EU:n säännöksistä ja kansallisesta lainsäädännöstä sekä julkisen talouden hoitoa ohjaavista tavoitteista kokonaisuutena ja alasektoreittain sekä hallituksen finanssipoliittisesta linjasta, jolla näiden tavoitteiden saavuttamiseen pyritään.
- Kokonaistaloudellisen ennusteen ja arvion julkisen talouden näkymistä vaalikaudella ja pitkällä aikavälillä. Arvio julkisesta taloudesta perustuu riippumattomiin, ajantasaisiin ja realistisiin arvioihin reaalitalouden näkymistä vaalikaudella sekä talouden kasvuedellytyksistä ja väestön ikääntymisen vaikutuksista talouteen pitkällä aikavälillä.
- Esityksen julkisen talouden tuloihin ja menoihin kohdistuvista keskeisistä toimenpiteistä sekä arvion rakenteellisten uudistusten etenemistä ja niiden fiskaalisista ja kokonaistaloudellisista vaikutuksista.
- Valtiontalouden kehyspäätöksen, joka säilyy sekä sisällöllisesti että valtion talousarviovalmistelun ohjausvälineenä ennallaan.
- Kuntatalouden ohjauksen. Ohjaus perustuu uuteen järjestelmään, jolla on tarkoitus varmistaa, että kuntien tehtävät ja velvoitteet ja niiden rahoitus ovat sopusoinnussa kuntatalouden tasapainotavoitteen kanssa. Ensimmäisessä julkisen talouden suunnitelmassa keväällä 2014 tämä osio korvataan peruspalveluohjelman tiivistelmällä.

Julkisen talouden suunnitelma on tarkoitus laatia vuosittain nykyisen kehysvalmistelun toimivaksi havaituilla aikatauluilla ja prosesseilla. Julkisen talouden suunnitelma on vuonna 2014 osa Suomen vakausohjelmaa vuosille 2014–18.

Julkisyhteisöt ¹⁾

	2011*	2012*	2013**	2014**	2015**	2016**
	miljardia euroa					
Välittömät verot	30,9	30,9	32,7	32,9	34,1	35,7
Tuotannon ja tuonnin verot	26,9	27,8	28,7	29,8	30,8	31,6
Sosiaalivakuutusmaksut	24,0	25,5	26,0	26,9	27,7	28,7
Verot ja sosiaalivakuutusmaksut yhteensä ²⁾	82,2	84,6	88,0	90,2	93,3	96,7
Muut tulot ³⁾	20,3	20,7	21,0	21,7	22,7	23,6
siitä korkotulot	3,3	3,0	2,9	3,0	3,4	4,0
Tulot yhteensä	102,1	104,8	108,3	111,3	115,4	119,6
Kulutusmenot	46,2	48,3	49,7	50,6	51,6	52,8
Tukipalkkiot	2,7	2,8	2,7	2,9	2,8	2,7
Sosiaalietuudet ja -avustukset	33,9	36,1	38,2	39,8	40,7	42,1
Muut tulonsiirrot	5,7	5,8	6,0	6,0	6,0	6,2
Tukipalkkiot ja tulonsiirrot yhteensä	42,3	44,7	46,9	48,6	49,5	50,9
Pääomamenot ⁴⁾	5,4	5,6	6,0	6,1	6,1	6,0
Muut menot	10,1	10,5	10,3	10,6	11,0	11,7
siitä korkomenot	2,7	2,8	2,5	2,7	2,8	3,2
Menot	104,0	109,1	112,9	116,0	118,2	121,3
Nettoluotonanto (+)/nettoluotonotto (-)	-2,0	-4,3	-4,6	-4,7	-2,9	-1,8
Valtionhallinto	-6,4	-7,3	-7,2	-7,0	-4,9	-4,2
Paikallishallinto	-1,0	-2,2	-1,5	-1,7	-2,2	-2,4
Työeläkelaitokset	5,4	4,8	4,1	4,2	4,4	4,8
Muut sosiaaliturvarahastot	0,1	0,4	0,0	-0,2	-0,1	0,0
Perusjäämä ⁵⁾	-2,4	-4,4	-4,9	-4,9	-3,4	-2,4

1) Kansantalouden tilinpidon mukaan.

2) Sisältää pääomaverot

3) Ml. pääomansiirrot ja pääoman kuluminen

4) Pääoman bruttomuodostus ja pääomansiirrot.

5) Nettoluotonanto ilman nettokorkomenoja.

Julkisen talouden keskeisiä tunnuslukuja

	2011*	2012*	2013**	2014**	2015**	2016**
	suhteessa bruttokansantuotteeseen, prosenttia					
Verot ja sosiaaliturvamaksut	43,6	44,0	45,5	45,7	46,0	46,1
Julkisyhteisöjen menot ¹⁾	55,1	56,7	58,4	58,8	58,2	57,9
Nettoluotonanto	-1,0	-2,2	-2,4	-2,4	-1,4	-0,9
Valtionhallinto	-3,4	-3,8	-3,7	-3,5	-2,4	-2,0
Paikallishallinto	-0,5	-1,1	-0,8	-0,9	-1,1	-1,1
Työeläkelaitokset	2,8	2,5	2,1	2,1	2,2	2,3
Muut sosiaaliturvarahastot	0,0	0,2	0,0	-0,1	-0,1	0,0
Perusjäämä ²⁾	-1,3	-2,3	-2,5	-2,5	-1,7	-1,1
Julkisyhteisöjen velka	49,3	53,6	56,9	59,8	61,0	61,4
Valtionvelka	42,2	43,6	46,4	48,7	49,3	49,2
Julkisyhteisöjen työllisyys, 1000 henkeä	614	612	615	614	613	612
Valtio	141	139	141	140	139	138
Paikallishallinto	463	462	464	464	464	464
Sosiaaliturvarahastot	11	11	11	11	11	11

¹⁾ EU-harmonisoitu.

²⁾ Nettoluotonanto ilman nettokorkomenoja.

Eräiden EU-maiden rahoitusjäämät ja velkasuhteet

	2013*	2014**	2015**	2013*	2014**	2015**
	Rahoitusjäämä			Velka		
	suhteessa bruttokansantuotteeseen, prosenttia					
Suomi	-2,4	-2,4	-1,4	56,9	59,8	61,0
Iso-Britannia	-6,3	-5,2	-4,2	91,4	93,4	94,5
Ruotsi	-1,1	-1,5	-0,8	41,5	41,8	40,8
Tanska	-0,3	-1,3	-2,7	42,4	41,6	43,1
Irlanti	-7,2	-4,8	-4,3	122,3	120,3	119,7
Espanja	-7,2	-5,8	-6,5	94,3	98,9	103,3
Alankomaat	-3,1	-3,2	-2,9	74,3	75,3	75,6
Luxemburg	-0,2	-0,5	-2,4	24,3	25,5	28,1
Portugali	-5,9	-4,0	-2,5	129,4	126,6	125,8
Itävalta	-1,7	-2,1	-1,8	74,6	74,3	73,7
Saksa	-0,1	0,0	0,0	79,6	77,3	74,5
Ranska	-4,2	-4,0	-3,9	93,9	96,1	97,3
Belgia	-2,7	-2,6	-2,7	99,8	100,5	100,0
Italia	-3,0	-2,6	-2,2	132,7	133,7	132,4
Kreikka	-13,1	-2,2	-1,0	177,3	177,0	171,9

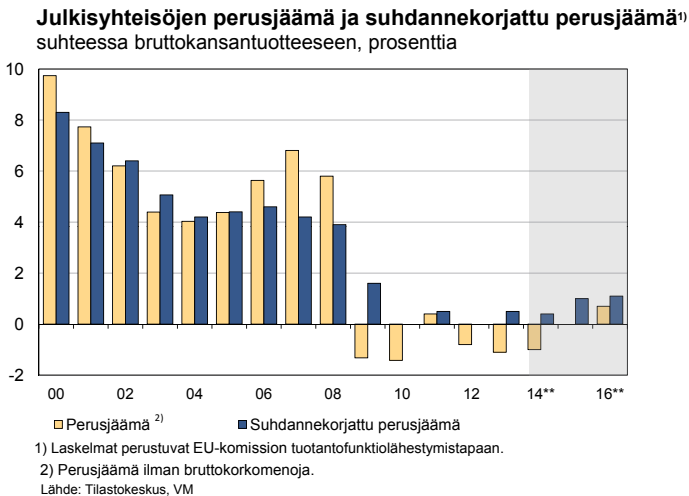
Lähde: EU-komission ennuste kevät 2014, Suomi VM

2.1.1 Arvioita finanssipolitiikan vaikutuksista

Koko julkisen talouden osalta finanssipolitiikka on lähes neutraalia v.2014. Valtion talouden osalta veroperustemuutokset ovat v. 2014 lievästi verotusta keventäviä. Eläkemaksujen korotukset ja kunnallisverojen nousu puolestaan kiristävät verotusta v. 2014. Hallituksen neuvotteluissa 25.3.2014 päätetyt sopeutustoimet kiristävät finanssipolitiikkaa huomattavasti vuosina 2015-2016, ja myös eläkemaksut nousevat 0,4 prosenttiyksikköä molempina vuosina. Veroaste nousee vuoteen 2016 mennessä 0,6 prosenttiyksiköllä 46,1 prosenttiin BKT:sta. Julkisen talouden menoaste alenee 0,5 prosenttiyksikköä ja on 57,9 % BKT:sta v. 2016.

Finanssipolitiikan viritystä voidaan tarkastella myös rakenteellisen perusjäämän muutosten kautta. Rakenteellinen perusjäämä ei juuri muutu v. 2014. Tämä antaa saman neutraalin kuvan finanssipolitiikan virityksestä kuin yksityiskohtaisia vero- ja menoperuste-muutoksia tarkastelemalla tehtävä arvio. Vuosina 2015-2018 rakenteellisen perusjäämän ennakoitaan paranevan keskimäärin 0,3 prosenttiyksikköä vuodessa, kun sopeutustoimet hidastavat menojen kasvua ja kiristävät verotusta. Finanssipolitiikan vaikutus talouskasvuun on voimakkainta v. 2015, jolloin suurin osa sopeutustoimista astuu voimaan.

Rakenteellisen perusjäämän muutos ei suoraan kerro päätösperäisestä finanssipolitiikasta, koska väestörakenteen muutos kasvattaa menoja. Ikäsidonnaiset sosiaali- ja terveydenhoitomenot kasvavat ilman erillisiä päätöksiä ja näin heikentävät rakenteellista perusjäämää, mikäli finanssipolitiikka on muuten neutraalia. Finanssipolitiikka muuttuu kiristäväksi vasta siinä vaiheessa, kun päätösperäiset toimet ylittävät ikäsidonnaisten menojen kasvun.

2.1.2 Julkisyhteisöjen velka

Julkisyhteisöjen velka kasvoi viime vuonna 7 mrd. eurolla ja ylitti jo 110 mrd. euroa. Velkasuhde eli julkisen velan suhde BKT:hen kasvoi runsas 3 prosenttiyksikköä ja oli 57 %. Velkasuhde on ollut näin korkea vain parina vuotena 1990-luvulla. Velkasuhteen arvioidaan kohoavan vaisun talouskasvun seurauksena edelleen lähivuosina ja ylittävän 60 prosentin rajan. Velkasuhteen kasvu kuitenkin taittuu keskipitkällä aikavälillä.

Julkisen velan ennusteen lähtökohtana on valtion budjetin nettolainanoton tarve ja siitä johdettu valtionvelan ennuste. Tämän lisäksi kansantalouden tilinpidossa valtioon kuuluvien muiden yksiköiden kuin budjettitalouden velka otetaan huomioon ennusteessa. Tällaisia yksiköitä ovat mm. yliopistot, Solidium ja Yle Oy. Julkiseen velkaan vaikuttaa myös kuntien alijäämät ja niistä johdettu paikallishallinnon velanottotarve. Sosiaaliturvarahastoilla ei käytännössä ole velkaa lainkaan.

Julkiseen velkaan luetaan kuuluvaksi myös eräitä muita eriä, kuten Euroopan rahoitusvakausvälineen (ERVV) myöntämät lainat avunsaajamaille, valtion velkasalkun hallinnassa käytettyihin johdannaissopimuksiin liittyvät vakuudet, valtion elinkaarihankkeisiin liittyvät velat, ydinjätehuoltorahaston pääoma ja kierrossa olevat kolikot. Suomen julkiseen velkaan on vuoden 2013 loppuun mennessä kirjattu n. 3,4 mrd. euroa velkaa lainoista, joita ERVV on myöntänyt kriisimaille. Kaikkiaan nämä muut velkaerät nostivat v. 2013 velkaa lähes 10 mrd. euroa eli vajaa 8 % suhteessa BKT:hen.

Tilastoituun velkaan vaikuttavat lisäksi julkisyhteisöjen sisäiset velat, jotka sulautetaan pois julkisesta velasta. Näistä eristä tärkein on työeläkelaitosten sijoitukset valtion velkاپapereihin. Näiden kanta on enää n. 3 mrd. euroa. Näillä sijoituksilla ei viime vuosina ole ollut suurta merkitystä julkisyhteisöjen velan muutokseen.

Oheisessa taulukossa eritellään julkisyhteisöjen velkadynamiikka. Taulukon avulla selitetään julkisyhteisöjen rahoitusaseman ja velkasuhteen muutoksen välistä yhteyttä kansantalouden tilinpidossa. Taulukossa plus-merkki tarkoittaa, että tekijä vaikuttaa velkasuhdetta kasvattavasti ja miinus-merkki, että tekijä vaikuttaa velkasuhdetta vähentävästi.

Julkisyhteisöjen velkasuhteen muutos ja siihen vaikuttavat tekijät

	2012	2013*	2014**	2015**	2016**	2017**	2018**
Velkasuhde, % BKT:sta	53,6	56,9	59,8	61,0	61,4	61,3	61,2
Velkasuhteen muutos	4,3	3,3	2,8	1,2	0,4	-0,1	-0,1
Velkasuhteen muutokseen vaikuttavat tekijät							
Perusrahoitusasema	0,8	1,1	1,0	0,0	-0,7	-1,4	-1,8
Korkomenot	1,4	1,3	1,3	1,4	1,5	1,7	1,8
BKT:n määrän muutos	0,5	0,8	-0,3	-0,8	-1,1	-0,9	-0,8
BKT:n hinnan muutos	-1,6	-1,1	-0,9	-0,9	-0,9	-1,1	-1,1
Rahoitusvarojen hankinta (netto)	2,5	2,1	2,1	2,2	2,3	2,2	2,1
Muut tekijät ¹⁾	0,6	-0,8	-0,5	-0,7	-0,8	-0,6	-0,2

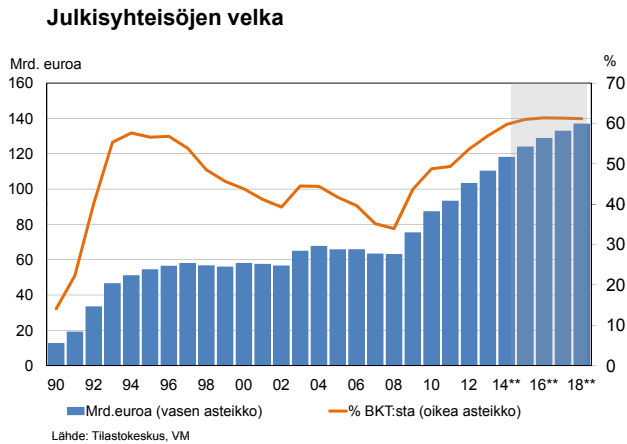
¹⁾ Muut tekijät sisältävät valtion yksityistämistulojen, lainanannon sekä tulojen ja menojen arvostukseen ja ajoittamiseen liittyvien tekijöiden vaikutuksen.

Plus-merkkinen vaikutus korottaa ja miinus-merkkinen vaikutus alentaa velkasuhdetta.

Julkisyhteisöjen perusrahoitusasema oli alijäämäinen viime vuonna, mikä lisäsi velan kasvua 1,1 prosenttiyksikköä. Velkasuhteen kasvusta 1,3 prosenttiyksikköä aiheutui korkomenojen kasvusta. Kun velka suhteutetaan BKT:hen, BKT:n kasvu alentaa velkasuhdetta. Vuonna 2013 BKT:n määrän supistuminen kasvatti velkasuhdetta, mutta hinnan nousu alensi sitä 1,1 prosenttiyksikköä.

Työeläkerastojen luokittelu julkisyhteisöihin vaikuttaa merkittävästi siihen, miten julkisyhteisöjen vuotuinen rahoitusasema näkyy julkisyhteisöjen velan muutoksena. Suomessa osa palkansaajilta ja työnantajilta kerätyistä työeläkevakuutusmaksuista rahastoidaan. Tästä syystä työeläkelaitosten rahoitusasema on ylijäämäinen. Vuonna 2013 ylijäämä oli 2,1 % suhteessa BKT:hen. Koska työeläkelaitosten ylijäämä luetaan mukaan julkisyhteisöjen perusrahoitusasemaan, mutta sillä ei lyhennetä julkisyhteisöjen velkaa, työeläkelaitosten ylijäämä täytyy poistaa velkasuhteen muutokseen vaikuttavien tekijöiden joukosta.

Näiden tekijöiden lisäksi valtion lainananto sekä tulojen ja menojen arvostukseen ja ajoittamiseen liittyvät tekijät pienensivät julkisyhteisöjen velkasuhdetta 0,8 prosenttiyksikköä v. 2013.

2.2 Valtiontalous

BKT:n supistumisesta huolimatta kansantalouden tilinpidon mukainen valtion alijäämä pieneni viime vuonna aavistuksen verran 7,2 miljardiin euroon. Hallituksen päättämät sopeutustoimet estivät osaltaan alijäämän syvenemistä. Verotulot kasvoivat liki 4 %. Verotuloja kasvattivat monet veroperustemuutokset, joista suurin oli yleisen arvonlisäverokannan korotus yhdellä prosenttiyksiköllä. Menot kasvoivat 3 %. Valtion maksamat korkomenot pienenivät ja tulonsiirrot muille julkisyhteisöille kasvoivat.

Talous kasvaa kuluvana vuonna vain vähän, mikä rajoittaa verotulojen kasvua. Toisin kuin edellisenä vuonna, veroperustemuutokset eivät kasvata verotuloja. Veroperustemuutoksilla arvioidaan olevan lievästi verotulokertymää pienentävä vaikutus kuluvana vuonna. Valtion rahoitusasema kohenee hieman, koska menojen kasvu on hyvin hidasta. Valtion henkilöstömäärä supistuu, mikä pienentää kulutusmenoja. Valtionvelan korkomenot ovat historiaan nähden suhteellisen pienet suuresta valtionvelan määrästä huolimatta.

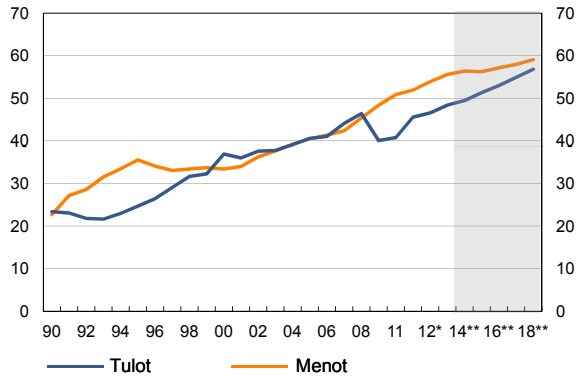
Taloudellisen aktiviteetin asteittainen elpyminen kohentaa rahoitusasemaa lähivuosina ja alijäämä pienenee kehyskauden loppua kohti. Hallituksen kevään 2014 kehysriihessä päättämät sopeutustoimet pienentävät myös alijäämää. Tulojen arvioidaan kasvan keskimäärin 3,5 % ja menojen 1,2 % vuosina 2015-2018. Valtiontalouden alijäämän arvioidaan olevan n. 1 % suhteessa BKT:hen vuonna 2018. Arvion toteutuessa valtiontalous olisi ollut alijäämäinen jo 10 vuoden ajan.

Valtion velka oli vuoden 2013 lopussa 90 mrd. euroa. Koska valtion budjetti on kehyskaudena joka vuosi alijäämäinen, valtionvelka on sopeutustoimista huolimatta kasvamassa keskipitkällä aikavälillä. Hallitusohjelman tavoite valtionvelan kasvun taittamisesta suhteessa BKT:hen vuonna 2015 ei toteudu. Keskipitkällä aikavälillä velka alkaa kuitenkin alentua suhteessa BKT:hen.

Eurokriisi on viimeaikoina osoittanut rauhoittumisen merkkejä. Kriisi on lisännyt Suomen valtion velkaantumista ja taloudellisia sitoumuksia. Suomi on myöntänyt kahdenvälisiä lainoja kriisimaille noin 1,1 mrd. euroa sekä pääomittanut Euroopan vakausmekanismia 1,4 mrd. eurolla ja taannut Euroopan rahoitusvakausvälineen ottamaa velkaa 3,4 mrd. eurolla.

Valtion takauksiin sisältyvät kaikki valtion, valtion liikelaitosten, valtion osakeyhtiöiden ja erityisluottolaitosten myöntämät takaukset, joista valtionhallinto viimekädessä vastaa. Takaukset eivät ole menoja eivätkä ne näy valtion budjetissa, elleivät takaukset laukea. Valtion myöntämien takausten määrä on kasvanut viime vuosien aikana ja kaikkiaan valtion takauskanta oli 33 mrd. euroa vuoden 2013 lopussa.

Valtion tulot ja menot miljardia euroa

Lähde: Tilastokeskus, VM

Valtionhallinto ¹⁾

	2011*	2012*	2013**	2014**	2015**	2016**
	miljardia euroa					
Välittömät verot	11,8	11,5	12,0	11,8	12,4	13,4
Tuotannon ja tuonnin verot	26,9	27,8	28,7	29,8	30,8	31,6
Verot yhteensä ²⁾	39,0	39,8	41,3	42,2	43,9	45,8
Muut tulot ³⁾	6,0	6,3	6,6	6,8	6,9	6,7
siitä korkotulot	0,5	0,5	0,4	0,5	0,5	0,5
Tulot yhteensä	45,1	46,1	47,9	49,0	50,8	52,5
Kulutusmenot	12,7	13,2	13,8	14,0	14,2	14,4
Tukipalkkiot ja muut tulonsiirrot	34,1	35,5	36,9	37,2	36,8	37,3
Siitä muille julkisyhteisöille	22,6	23,7	24,8	25,0	24,6	25,0
Korkomenot	2,5	2,6	2,4	2,5	2,6	2,8
Pääomamenot ⁴⁾	2,1	2,1	2,0	2,2	2,2	2,1
Menot yhteensä	51,4	53,4	55,1	55,9	55,7	56,7
Nettoluotonanto (+) / nettoluotonotto (-)	-6,4	-7,3	-7,2	-7,0	-4,9	-4,2
Perusjäämä ⁵⁾	-4,3	-5,2	-5,3	-4,9	-2,8	-1,9

¹⁾ Kansantalouden tilipidon mukaan

²⁾ Sisältää pääomaverot

³⁾ Ml.pääomansiirrot ilman pääomaveroja ja kiinteän pääoman kuluminen.

⁴⁾ Pääoman bruttomuodostus ja maksetut pääomansiirrot.

⁵⁾ Nettoluotonanto ilman korkomenoja.

2.2.1 Valtiontalouden menot

Kansantalouden tilinpidon mukaiset valtiontalouden menot kasvoivat viime vuonna 3 %, josta vajaa prosenttisyys osuu siitä, että Yle Oy kirjattiin vuoden 2013 alusta alkaen kuuluvaksi valtionhallintoon Yle-veron käyttöönoton vuoksi. Edeltävällä 10 vuoden ajanjaksolla menot kasvoivat keskimäärin 4 % vuodessa.

Siirtomenot kunnille ja sosiaaliturvarahastoille muodostavat valtion menoista 45 % ja kulutusmenot 25 %. Siirtomenojen osuus valtion kokonaismenoista on kasvanut tasaisesti, vuosituhannen vaihteessa osuus oli 10 prosenttisyyskokoä pienempi kuin nyt. Muita suurimpia menokohteita ovat tukipalkkiot, siirrot voittoa tavoittelemille yhteisöille, EU-maksut sekä korkomenot. Tilinpidon mukaiset menot ovat olleet viime vuosina keskimäärin 1,5 mrd. euroa suuremmat kuin valtion tilinpäätöksen mukaiset menot.

Valtion menot kasvavat keskipitkällä aikavälillä varsin hitaasti ja menojen suhde BKT:hen alenee, mutta jää korkeammaksi kuin ennen finanssikriisiä. Muun muassa sopeutustoimet sekä budjettitalouden kehysmenojen aiempaa pienemmät hintatarkistukset rajoittavat menojen kasvua.

Korkomenot ovat pysyneet varsin maltillisina alhaisen yleisen korkotason ja hyvän luotoluokituksen ansiosta, vaikka valtionvelka on kohonnut tuntuvasti jo viisi vuotta peräkkäin. Tilinpidon mukaisten korkomenojen osuus kokonaismenoista oli viime vuonna 4,3 %, kun vastaava luku oli v. 1997 korkeimmillaan yli 16 %. Velan kasvusta huolimatta korkomenot pysyvät vielä tänä ja ensi vuonna maltillisina, mutta tämän jälkeen korkomenojen kasvu kiihtyy, kun velan määrä kasvaa ja yleinen korkotasokin kohoaa ennen pitkää.

Valtiontalouden kehukset 2015-2018

Vastuullisen ja pitkäjänteisen menopolitiikan varmistamiseksi hallitus on sitoutunut valtion menojen kasvua rajoittaviin menokehyskehyksiin, jotka kattavat n. 80 % talousarviomenoista. Menokehys varmistaa osaltaan valtiontalouden vakaan ja uskottavan hoidon.

Huhtikuun 2014 kehyspäätös vuosille 2015–2018 pohjautuu hallitusohjelmassa sovittuihin finanssipolitiikan tavoitteisiin ja tämän vaalikauden aikaisempiin kehyspäätöksiin.

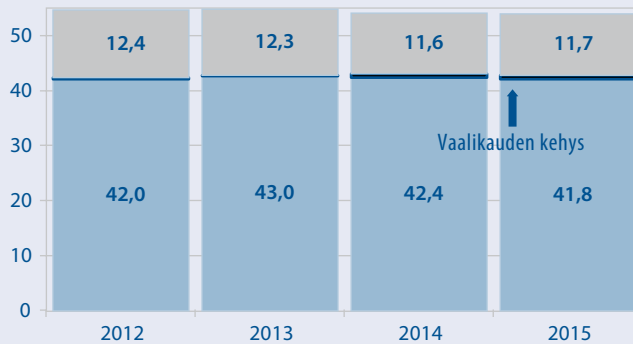
Hallitus on päättänyt uusista sopeutustoimista, jotka vähentävät valtion menoja ja lisäävät tuloja 2,3 mrd. euroa vuoden 2018 tasolla. Toimet toteutetaan pääsääntöisesti v. 2015. Kaikkiaan vaalikauden aikana päätetyt valtiontalouden sopeutustoimet ovat vuoden 2018 tasolla nettomääräisesti n. 6,8 mrd. euroa eli n. 3 % suhteessa kokonaistuotantoon.

Uudet menopuolen sopeutustoimet koskevat erityisesti vuotta 2015: lisäsopeutus on lähes 1 mrd. euroa vuoden 2015 tasolla nousten n. 1,4 mrd. euroon vuoden 2018 tasolla. Menovähennykset kohdistuvat laajalti erityyppisiin menoihin ja eri hallinnonaloille.

Uusina päätöksinä tehdyt sopeutustoimet verotuksen puolella koostuvat pääasiassa valmisteverojen korotuksista sekä ansio- ja pääomatuloverotukseen tehtävistä tuloeroja kaventavista toimenpiteistä. Päätetyt uudet veropoliittiset toimet kasvattavat nettovaikutuksena valtion verotuloa n. 0,5 mrd. euroa v. 2015 ja n. 0,9 mrd. euroa v. 2018.

Budjettitalouden menot ja vaalikauden kehys¹⁾

Mrd. euroa

- Kehyksen ulkopuoliset menot
- Jakamaton varaus ja lisätalousarviovaraus
- Hallinnonalojen kehysmenot yhteensä

¹⁾ Vaalikauden kehystaso 2014 kehyspäätöksen mukainen. Menot kyseessä olevan vuoden hintatasossa. Vaalikauden kehys muodostuu hallinnonalojen kehysmenoista ja jakamattomasta varauksesta.

Lähde: Valtiovarainministeriö

Tehdyt päätökset alentavat vuoden 2015 kehykseen kuuluvien menojen tasoa n. 810 milj. eurolla, josta indeksikorotuksia koskevat säästöt ovat n. 120 milj. euroa alentaen määräraha-kehysten hintakorjausta. Vaalikauden kokonaiskehystasoa alennetaan siten 690 milj. eurolla vuodelta 2015. Kehyksen alentaminen on mahdollista kesken vaalikauden heikentämättä kehysten uskottavuutta.

Hallinnonalojen kehyksiin kuuluvien määrärahojen taso on kehyspäätöksen mukaan 41,7 mrd. euroa v. 2015 laskien 41,4 mrd. euroon v. 2018 (v. 2015 hinta- ja kustannustasossa). Vuoden 2015 jakamaton varaus on tässä vaiheessa teknisesti negatiivinen, eli -65,8 milj. euroa. Tämä johtuu siitä, että hallitus on päättänyt kattaa ns. kasvupakettia osakkeiden myyntituloilla. Kasvupaketin aiheuttamasta kehykseen kuuluvien menojen lisäyksestä katetaan 150 milj. euroa v. 2014 tuloutettavilla osakkeiden myyntituloilla hallitusohjelman kehysäännon puitteissa. Edellyttäen, että osakemyyntitulojen tuloutus toteutuu, nyt esitettävä negatiivinen varaus vastaa tosiasiallisesti positiivista n. 84 milj. euron jakamatonta varausta.

Kehyksen ulkopuolella ovat suhdanteiden mukaan muuttuvat menot, kuten työttömyysturvamenot, palkkaturva, asumistuki sekä valtion osuus toimeentulotukimenoista. Lisäksi kehysten ulkopuolelle jäävät mm. valtionvelan korkomenot, arvonnalisäveromenot, finanssisijoitukset sekä menot, joissa valtio toimii teknisenä ulkopuoliselta saatavan rahoitusosuuden välittäjänä. Kehyksen ulkopuoliset menot ovat arviolta n. 11,7 mrd. euroa v. 2015, josta n. 1,9 mrd. euroa on velan korkomenoja. Korkomenojen ennakoidaan nousevan n. 2,9 mrd. euroon vuoteen 2018 mennessä. Korkomenojen nousua selittää kehyskauden aikana oletettu korkojen nousu sekä valtion alijäämän kehityksestä aiheutuva velkakannan kasvu.

Arvio budjettitalouden tasapainosta vuosina 2014–2018, käyvin hinnoin, mrd. euroa

	2014, TA	2015	2016	2017	2018
Arvioidut menot yhteensä (käyvin hinnoin ¹)	54,1	53,5	53,7	54,6	55,9
Arvioidut tulot yhteensä	46,9	49,6	50,4	52,0	53,4
Arvio budjettitalouden tasapainosta	-7,1	-3,9	-3,3	-2,6	-2,5

¹ Menot on muutettu käypähintaiseksi VM:n valtionmenojen hintaindeksiennusteella, joka antaa suuntaa antavan arvion hintakehityksestä kehyskaudella.

Valtion budjettitalouden kokonaismenojen arvioidaan olevan kehyskaudella n. 52,9–53,5 mrd. euron tasolla (arviot vuoden 2015 hintatasossa). Reaalisesti valtiontalouden menot alenevat keskimäärin n. ½ prosentilla vuosittain. Nimellisesti menot kasvavat keskimäärin n. 1 prosentilla vuodessa. Budjettitalouden menoja nostavat mm. ikäsidonnaisten menojen kasvu, hallitusohjelmassa päätetyt lisäpanostukset, indeksikorotukset sekä kasvavat valtiovelan korkomenot. Toisaalta menoja alentavat hallituksen päättämät menosäästöt.

Budjettitalouden varsinaisten tulojen arvioidaan kasvavan kehyskaudella keskimäärin 3,3 % vuodessa. Verotulojen kasvuksi arvioidaan 3,6 %. Tuloarvioiden lähtökohtana on arvio kansantalouden keskipitkän aikavälin kehityksestä. Talouskasvun ennakoidaan olevan hidasta keskipitkällä aikavälillä, mikä rajoittaa myös veropohjien kasvua. Tuloarvioissa on uusien sopeutus päätösten lisäksi otettu huomioon hallitusohjelman veropoliittiset linjaukset sekä muut hallituksen jo aiemmin tekemät päätökset.

Valtion budjettitalouden alijäämä alenee vuoden 2014 n. 7,1 mrd. eurosta arviolta n. 2,5 mrd. euroon vuoteen 2018 mennessä. Valtiontaloutta heikentää viime kevään arviota selvästi matalampi makroennuste. Toisaalta hallitus on päättänyt valtiontaloutta kohdentavista lisäsopeustoimista.

Valtionvelka nousee kehyskaudella yhteensä n. 12 mrd. eurolla n. 108 mrd. euroon v. 2018. Valtionvelan suhde kokonaistuotantoon nousee vielä v. 2015 mutta kääntyy laskuun kehyskaudella.

Valtionvelka on v. 2018 arviolta n. 48 % suhteessa bruttokansantuotteeseen.

Valtion budjettitalouden tasapainon muutokseen vaikuttaneita tekijöitä verrattuna kevään 2013 kehyspäätökseen, mrd. euroa

	2014	2015	2016
Tasapainoarvio, kehyspäätös 27.3.2013 (täyd. 8.4.2013)	-3,8	-2,4	-2,3
Hallituksen päättämät uudet menosäästöt, netto	1,0	1,1	1,3
Hallituksen päättämät uudet veroperustemuutokset, netto	0,5	0,8	0,9
Hallituksen päättämän kasvupaketin lisäpanostukset	-0,3	-0,1	0,0
Hallituksen päättämät lisätuloutukset omistusjärjestelyistä	1,0	0,0	0,0
Valtionvelan korkomenoarvion nousu	0,0	0,0	0,0
Suhdanne-ennusteen heikkeneminen	-2,9	-3,3	-3,3
Muu muutos ml. hintakorjauksen tarkentuminen	+0,6	+0,6	+0,8
Muutos yhteensä	-0,1	-0,9	-0,3
Tasapainoarvio, kehyspäätös 3.4.2014	-3,9	-3,3	-2,6

2.2.2 Valtiontalouden tulot

Valtion tuloista verotuloja on runsas 85 %. Merkittävimmät verotuloerät ovat ansio- ja pääomatuloverot, arvonlisävero sekä yhteisövero. Verotulojen kehitys määräytyy pitkälti yleisen talouskehityksen ja sen rakenteen perusteella. Lisäksi hallitus pystyy päätöksillään vaikuttamaan verokertymiin ja verotuksen rakenteeseen. Valtion verotulokertymään vaikuttaa myös muutokset valtion, kuntien ja seurakuntien välisissä verojen jako-osuuksissa.

Verotulojen kasvu on ollut vaihtelevaa viime vuosina. Kahtena viime vuotena kokonaistuotanto on supistunut, mutta verotulot kasvoivat 2 prosenttia vuonna 2012, ja viime vuonna verotulojen kasvu kiihtyi liki neljään prosenttiin veroperustemuutosten vauhdittamana. Eniten kasvoi arvonlisäveron tuotto, kun verokantaa nostettiin. Pankkiveron ja yleisradioveron käyttöönotto nostivat myös verotulokertymää.

Kuluvana vuonna BKT kasvaa on verkkaisesti, mikä rajoittaa veropohjien kasvua. Merkittävimmät veroperustemuutokset ovat vuoden alusta voimaan tullut yhteisöverokannan alentaminen 4,5 % -yksiköllä 20 prosenttiin sekä osinkoverouudistus. Kaiken kaikkiaan veroperustemuutokset heikentävät verotulojen kasvua lievästi v. 2014. Kansantalouden tilinpidon mukaisten verotulojen arvioidaan kasvavan 2 % tänä vuonna.

Eräiden veronalaisiin tuloihin ja veropohjaan vaikuttavien tulo- ja kysyntäerien kehitysarviot 2012- 2018, vuosimuutos, %

	2012	2013	2014	2015	2018/2015
	muutos, prosenttia vuodessa				
Veronalaiset ansio- ja pääomatulot	3,2	3,1	2,4	2,4	3
Palkkatulot	3,7	1,0	1,3	1,8	2
Eläkkeet ja muut sosiaalietuudet	5,9	6,8	3,9	3,2	3 1/2
Pääomatulot	-14,7	9,7	1,8	3,4	4
Ansiotasoindeksi	3,2	2,0	1,3	1,2	1 1/2
Toimintaylijäämä	-4,7	-4,1	3,5	5,6	5
Kotitalouksien kulutusmenojen arvo	3,3	0,8	1,7	2,0	3
Arvonlisäveron pohja	5,7	-0,2	1,8	2,0	3
Bensiinin kulutus	-3,6	-2	-1½	-2,0	-2
Dieselöljyn kulutus	-0,4	-0,8	1	1	1½
Sähkön kulutus	- 3/4	-5,1	4	1½	1½
Verollisen alkoholin kulutus	-1,8	-4,3	-2	-2	-½
Verotettavat uudet henkilöautot	-11,5	-7,2	2,7	3,9	4
Kuluttajahintaindeksi	2,8	1,5	1,5	1,4	1 1/2

Vuonna 2015 monien veropohjien kasvun arvioidaan nopeutuvan, mikä vauhdittaa valtion verotulojen kasvua. Vuonna 2015 verotusta keventää väylämaksujen puolittaminen ja tavaraliikenteen rataveron poistaminen. Hallitus päätti kevään 2014 kehysriihessä useista veroperustemuutoksista osana valtiontalouden sopeutustoimia. Veroperustemuutoksia toteutetaan useisiin valmisteveroihin sekä sekä ansio- ja pääomatuloveroihin. Veroperustemuutokset vahvistavat verotulojen kasvua v. 2015. Verotulojen arvioidaan kasvavan runsas 4 % v. 2015.

Vuodesta 2016 eteenpäin ennusteperiodin loppuun verotulojen arvioidaan kasvavan keskimäärin hieman alle 4 %. Ajanjaksolla astuu voimaan muutamia veroperustemuutoksia. Samalla osa hallituksen päättämistä väliaikaisista toimita päättyy.

Valtion muissa tuloissa merkittäviä eriä ovat omaisuustulot sekä Valtion Eläkerahastolta saadut siirrot. Valtion Eläkerahastolta saadut siirrot määräytyvät siten, että ne kattavat vuosittain 40 % valtion eläkemenosta. Hallitus päätti kevään 2014 kehysriihessä valmistella lainmuutoksen, jonka perusteella Valtion eläkerahaston tuloutusta voidaan nostaa vuosina 2014 ja 2015. Myös muiden valtion saamien omaisuustulojen arvioidaan kasvavan tavallista enemmän vuosina 2014 ja 2015, koska osana sopeutustoimia hallitus päätti toteuttaa lisätuloutuksia liikelaitoksista. Valtionyhtiöistä nostetaan myös osinkotuloja tavanomaista enemmän.

Eräiden veropohjaerien muutoksen vaikutus verotuottoon

Verolaji	Veropohja / kysyntäerä	Muutos	Verotuoton muutos, milj. euroa
Ansiotuloverot	Palkkatulot	1%-yks.	380 josta valtio 129, kunnat 169, sotut 70
	Eläketulot	1%-yks.	119, josta valtio 32, kunnat 76
Pääomatulovero	Pääomatulot	1%-yks.	28
Yhteisövero	Toimintaylijäämä	1%-yks.	43, josta valtio 27, kunnat 15, srk 1
ALV	Yksityisen kulutuksen arvo	1%-yks.	118
Autovero	Uusien henkilöautojen myynti, kpl	1000 kpl	7
Energiaverot	Sähkön kulutus *	1 %	8
	Bensiinin kulutus	1 %	13
	Dieselin kulutus	1 %	14
Alkoholijuomaverot	Alkoholin kulutus	1 %	14
Tupakkaverot	Savukkeiden kulutus	1 %	7

*muut kuin teollisuus ja kasvihuoneet

Ansio- ja pääomatuloverot

Ansio- ja pääomatuloverokertymä koostuu progressiivisen ansiotuloveron, pääomatuloveron sekä rajoitetusti verovelvollisten maksaman lähdeveron tuotosta. Näistä kertymältään merkittävin on progressiivinen ansiotulovero. Ansiotuloveron veropohjasta vajaat 70 % koostuu palkkatuloista, runsas neljännes veronalaisista sosiaalietuuksista ja vajaat viisi prosenttia muista tuloista.

Kuluvana vuonna ansio- ja pääomatuloverojen kertymä kasvaa, vaikka taloudellinen aktiiviteetti pysyy vaimeana ja työllisyystilanne heikkenee. Veroperustemuutoksissa on verokertymää sekä heikentäviä että vahvistavia toimia. Osana syksyn 2013 työmarkkinajärjestöjen työllisyys- ja kasvusopimukseen liittyviä valtion toimia tuloveroasteikon tulo-rajaja korotettiin vuoden alusta 1,5 prosentilla, lukuun ottamatta ylintä tulo-rajaa. Toisaalta vuoden alusta osinkoverotusta kiristettiin.

Vuonna 2015 työllisyystilanne kohenee maltillisesti taloudellisen aktiiviteetin viriämissenmyötä ja palkkasumman kasvu on nopeampaa. Ansio- ja pääomatulojen arvioidaan kasvavan 4 % vuosivauhtia. Hallitus päätti kevään 2014 kehysriihessä, että vuonna 2015 ansiotuloverotusta kiristetään jättämällä ansiotaso- ja inflaatiotarkistukset tekemättä. Progressiivisen tuloveroasteikon ylimmän tuloluokan raja alennetaan 90 000 euroon ja tuloluokan voimassaoloa jatketaan vuoteen 2018 saakka. Toisaalta verotusta kuitenkin kevennetään perus- ja työtulovähennystä korottamalla.

Työttömyyden ennustetaan kohenevan ennusteen loppua kohti ja palkkasumman arvioidaan kasvavan keskimäärin n. 2½ % vuodessa v. 2016-2018. Ansio- ja pääomatuloverokertymä kasvaa hieman palkkasummaa nopeammin. Ennusteessa on oletettu, että nykyisen hallituskauden jälkeisinä vuosina valtion tuloveroasteikkoon tehdään ansiotason nousun tai inflaation mukaiset tarkistukset.

Yhteisövero

Yhteisöveron osuus verotuloista on laskenut viime vuosina. Tähän ovat vaikuttaneet heikko taloustilanne, yhteisöverokannan alentamiset sekä jossain määrin kansainvälinen verokilpailu. Yritysten tuloksestaan maksaman yhteisöveron tuotto jaetaan valtion, kuntien ja seurakuntien kesken. Yhteisöveroennusteessa yhteisöveron veropohjan oletetaan seuraavan kansantalouden tilinpidon toimintaylijäämän kehitystä ja kuluvan vuoden yhteisöveroennusteessa huomioidaan myös kertymätiedot alkuvuoden ajalta.

Yhteisöverokantaa on hallituskauden aikana alennettu yhteensä 6,5 prosenttiyksikköä. Yhteenlaskettuna verotuoton menetyks on huomattava. Yhteisöverokannan keventämisellä ajatellaan kuitenkin olevan merkittäviä talouskasvua vauhdittavia vaikutuksia pitkällä aikavälillä. Kannan alentamisella arvioidaan olevan vaikutuksia mm. yritysmuodon valintaan, yritysten rahoitusrakenteeseen, voiton siirtämiseen, investointien määrään ja investointien sijoittumiseen. Yhteisöverokannan alentamisella tavoitellaan Suomen aseman parantamista kiristyneessä kansainvälisessä verokilpailussa. Valtio korvaa kunnille yhteisöverokannan laskemisesta aiheutuneet verotuottomenetykset.

Kuluvana vuonna toimintaylijäämä kasvaa maltillisesti. Verokannan alentamisen johdosta yhteisöveron tuotto supistuu reilusti edellisvuodesta. Maltillinen palkkaratkaisu ja verokannan alentaminen vahvistavat kuitenkin yritysten tuloksia.

Ensi vuonna toimintaylijäämän kasvu nopeutuu, ja yhteisöveron tuotto kasvaa. Ennusteperiodin loppuun yhteisöveron tuoton arvioidaan kasvavan suurin pirtein toimintaylijäämän mukaisesti. Vuosina 2015–2018 toimintaylijäämän arvioidaan kasvavan keskimäärin 5 % vuodessa ja yhteisöveron tuoton arvioidaan kasvavan keskimäärin noin 6 % vuosittain.

Valtion yhteisöverokertymän kehitys voi poiketa yhteisöveron koko tuoton kehityksestä useista syistä. Kalenterivuoden yhteisöverokertymä voi kasvaa hitaammin tai nopeammin kuin verovuoden yhteisövero. Verovuoden vero kertyy usean vuoden aikana ja esimerkiksi verovuoden päättymistä seuraavana vuonna maksettavien ennakon täydennysmaksujen taso vaihtelee huomattavasti. Valtion yhteisöveron tuoton arvioidaan supistuvan tänä vuonna huomattavan paljon. Koska yhteisöverokannan muutokset kompensoidaan täysimääräisesti kunnille, näkyy kuluvan vuoden yhteisöverokannan alentuminen vain valtion verotuotossa. Vuonna 2016 päättyy kunnille maksettava korotettu yhteisövero-osuus, mikä puolestaan lisää valtion yhteisöverotuottoa.

Välilliset verot

Välillisistä veroista tuotoltaan merkittävin on arvonlisävero. Noin kolmannes talousarvion verotuloista tulee arvonlisäverosta. Kuluvana vuonna arvonlisäveron tuoton arvioidaan vähenevän, sillä vuoden alusta ei astunut voimaan merkittäviä veroperustemuutoksia ja yksityinen kulutus ei juuri kasva. Merkitykseltään pieni vuoden alusta voimaan astunut veroperustemuutos on ammattikorkeakouluihin liittyvä uudistus, joiden osalta vuokrien verotus muutettiin arvonlisäverolliseksi. Kansantalouden tilinpidon mukaisen arvonlisäverotuoton arvioidaan kasvavan runsas 2%. Kehyskauden loppuun arvonlisäverokertymän arvioidaan kasvavan tasaisesti keskimäärin 3 % vuodessa.

Yksityinen kulutus on noin 60 % arvonlisäveron veropohjasta. Viime vuosina yksityisen kulutuksen kehitys on ollut historiaan nähden vaimeaa. Hitaasti paraneva työllisyystilanne ja maltillinen ansiotason nousu rajoittavat kotitalouksien kulutusta ennusteperiodilla.

Energiaveron kertymästä noin 60 % koostuu moottoribensiinin ja dieselin valmisteveroista, 20 % sähköstä ja loput muiden energiatuotteiden veroista. Energiaveroja on nostettu viime vuosina huomattavasti. Hallitusohjelman mukaiset energiaveronkorotukset kohdistetaan liikennepolttoaineisiin, joiden veroja korotettiin kahdessa vaiheessa. Ensimmäisen kerran korotus toteutettiin v. 2012 ja toisen kerran korotus toteutettiin kuluvan vuoden alusta. Kuluvan vuoden alusta voimaan nousi myös voimalaitosvero. Toisaalta datakeskuksille on myönnetty sähköveron huojennuksia. Hallitus päätti kiristää lisää energiaverotusta kevään 2014 kehysriihessä korottamalla yleisen sähköveroluokka I:n veroa. Myös lämmitys-, voimalaitos- ja työkonepolttoaineiden hiilidioksidiveroa korotetaan. Lisäksi liikenteen polttonesteiden veroa korotetaan.

Muiden valmisteverojen tuotto kehittyi tasaisemmin kuin energiaverojen. Vuoden alussa toteutettiin tupakka-, alkoholijuoma- sekä makeisten, jäätelön ja virvoitusjuomaveroihin veroperustemuutoksia, jotka lisäävät niiden verotuottoa huomattavasti. Tupakkaveron osalta kertymä jää tänä vuonna suhteellisen pieneksi, joka selittyy veroperustemuutoksen johdosta syntyneestä verosuunnittelusta viime vuoden puolella. Verotuksen ulkopuolelle jäävän matkustaja- ja harmaatuonnin lisääntyminen on merkittävä uhka, joka voi alentaa alkoholi- ja tupakkaveron tuottoa ennusteperiodilla. Tupakkaveroa korotetaan uudelleen v. 2015.

Autovero on voimakkaasti vaihteleva veroerä. Henkilöautojen osuus autoveron verotuotosta on noin 90 %. Henkilöautojen kysynnän arvioidaan pysyvän lähivuosina viime vuosia alhaisemmalla tasolla. Autoveron tuottoa lisää v. 2015 verotukien karsiminen, sillä taksien (pl. erityisvarustellut taksit) ja muuttotavarana tuotujen autojen autoveroalennuksesta luovutaan. Autoveron arvioidaan kasvavan ennusteperiodilla keskimäärin 3,5 % vuodessa. Ajoneuvovero on aikaan sidottu vero, joka kannetaan juoksevasti 12 kuukauden jaksoissa henkilö- ja pakettiautoilta sekä kuorma-autoilta. Ajoneuvoveroa korotettiin hallitusohjelman mukaisesti vuoden 2013 alussa ja sitä korotetaan uudelleen 2016 alusta osana hallituksen kevään 2014 päättämiä veroperustemuutoksia.

Valtion budjettitalouden tulojen arviot, mrd, euroa

	2013 tilin- päättös	2014 TA	2015	2016	2017	2018	2018/2014 vuosi- muutos
Verotuloarviot yhteensä	38,7	39,8	41,0	42,8	44,3	45,9	3
Tulon ja varallisuuden perusteella kannettavat verot ¹	12,1	12,1	12,7	13,8	14,7	15,5	4 1/2
Liikevaihtoon perustuvat verot	17,3	17,9	18,1	18,7	19,3	19,9	3
Valmisteverot	6,6	6,9	7,2	7,3	7,2	7,2	1
Muut verotulot	2,8	2,9	3,0	3,1	3,2	3,3	2
Sekalaiset tulot	5,1	4,7	5,4	5,1	5,2	5,1	0
Korkotulot ja voitontuloutukset	2,0	2,0	2,7	2,0	2,0	2,0	- 1/2
Tuloarviot yhteensä	46,2	46,9	49,6	50,4	52,0	53,4	3

¹ MI Yle-vero vuodesta 2013 lähtien (keskimäärin 500 milj, euroa vuosittain),

Keskeisten perustemuutosten verotuottovaikutuksia julkisyhteisöjen verotuloihin

	2013	2014	2015	2016	2017	2018
	miljoonaa euroa					
Ansiotuloverot	90	-33	27	-78	-76	-94
Keskimääräinen kunnallisveroprosentin nousu	135	360	0	0	0	0
Pääomatulovero	108	74	84	41	0	0
Yhteisövero	-50	-921	113	0	0	0
Yle-vero	440	77	-6	7	5	0
Muut välittömät verot	166	162	65	29	0	0
Arvonlisävero	742	151	2	0	0	0
Energiavero	76	169	256	35	1	0
Muut välilliset verot	177	167	281	101	0	0
Sosiaaliturvamaksut	11	580	306	279	205	155

2.2.3 Budjettitalous ja kansantalouden tilinpito

Tänä vuonna valtion budjetin nettorahoitustarve on n. 6,5 mrd. euroa eduskunnan hyväksymän talousarvion mukaan, jota on täydennetty tarkentuneilla tuloarvioilla sekä hallituksen sopeutuspäätöksillä 25.3.2014. Kansantalouden tilinpidon kehikossa laaditun ennusteen mukaan valtiosektorin nettoluotonotto on puolestaan n. 7 mrd. euroa. Viime vuosina yleensä tilinpidon mukainen rahoitusasema on ollut vahvempi kuin budjettitalouden.

Budjettitalouteen kuuluu n. 70 erillistä kirjanpitoyksikköä. Kansantalouden tilinpidossa valtionalouteen luetaan budjettitalouden lisäksi 10 budjetin ulkopuolista rahastoa. Yliopistot eivät kuulu budjettivaltioon mutta kylläkin tilinpidon valtio -käsitteeseen. Myös valtion sijoitusyhtiö Solidium ja Yle Oy luetaan tilinpidossa kuuluvaksi valtioon. Edelleen tämän vuoden tilinpitouudistuksen yhteydessä valtio –sektoriin luokitellaan uusia budjettitalouden ulkopuolisia yksiköitä.

Budjettitalouden ja kansantalouden tilinpidon käsitteistö ja luokittelut poikkeavat monilta osin toisistaan. Esimerkiksi budjettitalouden kulutusmenomomenttien sisältö poikkeaa aika tavalla tilinpidon kulutusmenoista ja samoin budjetin reaalisijoitukset sisältävät vain pienen osan tilinpidossa investoinneiksi luokitelluista menoista. Yksi merkittävä ero muodostuu budjetin siirtomäärärahojen käytöstä. Siirtomäärärahat ovat kaksi- tai kolmevuotisia määrärahoja, jotka budjetoidaan yhden vuoden talousarvioon. Kansantalouden tilinpitoon siirtomäärärahat kirjautuvat niiden käytön mukaan. Siirrettyjen määrärahojen nettovaikutus voi vaihdella suuresti vuosittain.

Kenties merkittävin ero budjetin nettorahoitustarpeen ja tilinpidon nettoluotonannon välille syntyy finanssisijoituksista. Valtion budjettiin kirjataan menoina erilaiset finanssisijoitukset, kuten valtion myöntämät lainat, pääomitukset, osakehankinnat jne. Vastavasti tulopuolella näkyvät takaisinmaksetut lainat, osakemyynnit jne. Tilinpidossa nämä käsitellään rahoitustaloustoimina, jotka eivät vaikuta nettoluotonotolla mitattuun valtionalouden rahoitusasemaan.

Jokainen EU-maa raportoi ns. EDP-raportoinnin yhteydessä kaksi kertaa vuodessa EU:n tilastovirastolle Eurostatille budjetin ja tilinpidon välisten lukujen eroavuuksia. Näissä raporteissa kuvataan valtion lisäksi muidenkin julkisyhteisöjen alasektoreiden budjettien ja tilinpidon välisiä eroavuuksia. Raportit julkaistaan Eurostatin sivuilla.

Budjettitalouden rahoitusasema ja valtionhallinnon nettoluotonanto¹⁾, mrd. euroa

	2012	2013*	2014**	2015**	2016**
	miljardia euroa				
Budjettitalouden ylijäämä (+) / alijäämä (-)²⁾	-7,8	-8,4	-6,5	-4,0	-3,3
Yksityistämistulot (nettotulot osakemyynnistä)	-0,1	-0,1	-1,1	-1,1	-0,5
Finanssijoitukset, netto	0,7	0,9	0,5	0,5	-0,2
Rahastotalouden ja yliopistojen tuloylijäämä	-0,5	-0,6	0,0	0,0	0,0
Kassa-/suoriteperusteiden korjaus	0,0	0,3	0,2	0,2	0,2
Muut erät ³⁾	0,3	0,6	0,0	-0,5	-0,4
Valtionhallinnon nettoluotonanto (+) / -otto (-)	-7,3	-7,2	-7,0	-4,9	-4,2

¹⁾ Kansantalouden tilinpidon mukaan.

²⁾ Sisältää velanhallintamenot.

³⁾ Sisältää mm. velkojen peruutukset, suorien ulkomaisten sijoitusten uudelleensijoitetut voitot, budjetin siirtomäärärahojen ajoittumisen vaikutus.

2.3 Paikallishallinto

Vuonna 2013 paikallishallinnon alijäämä supistui 0,8 prosenttiin suhteessa bruttokansantuotteeseen ja rahoitusasema koheni noin 700 milj. eurolla edellisvuoteen nähden. Rahoitusaseman vahvistuminen oli seurausta sekä verotulojen kasvusta että menojen kasvun hidastumisesta. Paikallishallinnon velka nousi 7½ prosenttiin suhteessa BKT:hen.

Verotulot kasvoivat viime vuonna suhdannekehitykseen nähden poikkeuksellisen voimakkaasti, noin 7 %. Keskimääräinen kunnallisveroprosentti nousi 0,1 prosenttiyksikköä 19,38 prosenttiin. Suurin osa verotulojen kasvusta syntyi kuitenkin kertaluonteisista tekijöistä. Paikallishallinnon tuloja lisäsi etenkin kuntien ja valtion välisissä ansiotulo- ja pääomaverojen tilityksissä sovellettavan jako-osuuden oikaisu kuntien hyväksi. Paikallishallinnon kokonaismenojen kasvu hidastui edellisvuodesta noin 2 ½ prosenttiin. Kulutusmenojen kasvua hillitsivät kuntien toteuttamat sopeutustoimet. Sen sijaan investointimenojen kasvu jatkui nopeana.

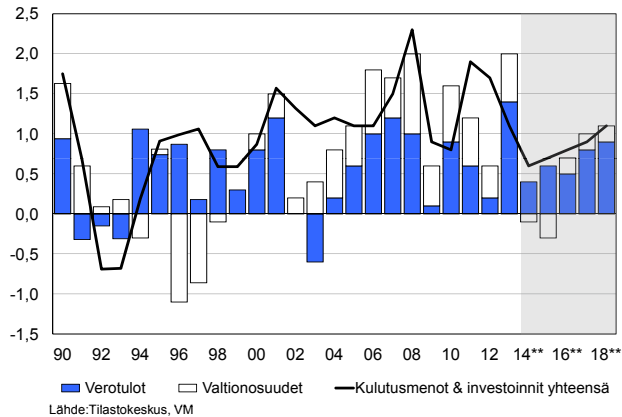
Vuonna 2014 paikallishallinnon alijäämän suhteessa BKT:hen arvioidaan pysyvän lähes ennallaan edellisvuoteen nähden. Sekä kokonaismenojen että -tulojen kasvu hidastuu. Kuntatalouden velka nousee runsaaseen 8 prosenttiin suhteessa BKT:hen.

Paikallishallinnon kokonaistulojen kasvu jää kuluvaan vuonna runsaaseen prosenttiin. Verotulojen arvioidaan kasvavan 2 %. Etenkin kiinteistöveron tuotto kasvaa ripeästi, sillä kiinteistöjen arvostamisperusteisiin tehtiin muutoksia ja osa kunnista korotti vuoden alusta kiinteistöveroprosenttejaan. Myös kunnallisveron tuotto kasvaa, kun lähes puolet kunnista korotti kunnallisveroprosenttiaan. Keskimääräinen kunnallisveroprosentti nousi 0,36 prosenttiyksikköä. Sen sijaan kuntien saamat valtionosuudet supistuvat valtion sopeutustoimien seurauksena.

Kuntien nimellisten kulutusmenojen arvioidaan kasvavan vajaat 2 %. Valtaosa kuntien kulutusmenoista koostuu henkilöstömenoista, joiden kasvua hidastaa vuosille 2014-2015 sovittu maltillinen palkkatarkaisu. Lisäksi kuntien omat sopeutustoimet hidastavat kulutusmenojen kasvua.

Paikallishallinnon investointimenot ovat kasvaneet voimakkaasti viime vuosina ja ovat nyt poikkeuksellisen korkealla tasolla. Kunnissa on edelleen runsaasti paineita korjaus- ja uusinvestointeihin. Pitkään jatkunut kireä taloustilanne alkaa kuitenkin rajoittaa kuntien uusien investointien aloituksia. Siksi ennustekaudella investointien määrän arvioidaan vuosittain hieman laskevan.

Kuntien verot, valtionosuudet, kulutusmenot ja investoinnit
muutos edellisestä vuodesta, mrd. euroa (käyvin hinnoin)

Kuntatalous pysyy lähivuosina kireänä

Paikallishallinnon arvioidaan pysyvän selvästi alijäämäisenä vuosina 2015-2018. Talouskasvun vähittäisestä kohentumisesta huolimatta yleiset talousnäkyvät ovat vaimeat, minkä vuoksi veropohjien ja kuntien verotulojen kasvu jää aiemmin totuttua hitaammaksi.

Kuntien verotulot kasvavat vuosina 2015-2018 keskimäärin runsas 3 %. Kuntien yhteisöveron jako-osuuden 5 prosenttiyksikön määräaikainen korotus poistuu v. 2016, mikä alentaa kuntien verotulokertymää kyseisenä vuonna.

Verotuloarvioon sisältyy useita hallituksen päättämiä veroperustemuutoksia, joilla ei kuitenkaan ole vaikutusta kuntatalouden tulokehitykseen, koska valtionosuuksiin on tehty verotulovaikutuksia vastaava korjaus. Näihin kuuluu ansiotuloverotuksen perus- ja työtulovähennyksen korottaminen sekä kiinteistöveron ala- ja ylärajojen nosto v. 2015. Lisäksi työmatkavähennystä supistetaan ja asuntolainan korkovähennysoikeutta rajoitetaan asteittain vuosina 2015-2018. Vuosina 2016-2017 ansiotuloveroperusteisiin oletetaan tehtävän valtion tuloveroasteikon inflaatiotarkistus.

Valtionosuudet supistuvat vielä v. 2015 ja kasvavat sen jälkeen maltillisesti, keskimäärin runsas 1½ % vuodessa. Hallituksen sopimat valtionalouden sopeutustoimet leikkaavat valtionosuuksia yhteensä 1,4 mrd. eurolla vuoden 2017 tasolla. Yhteensä kuntien verotulojen ja valtionosuuksien kasvu jää siten keskimäärin 2,3 prosenttiin.

Kuntien kokonaismenojen arvioidaan kasvavan hieman kokonaistuloja nopeammin. Paikallishallinnon kulutuksen määrän oletetaan seuraavan väestörakenteen muutoksesta aiheutuvaa palvelujen kysynnän kasvua ja kasvavan vajaan prosentin vuosittain. Kuntien ansiotasokehityksen oletetaan seuraavan yleistä ansiotasokehitystä.

Ennusteeseen ei sisälly oletusta kunnallisveroprosenttien korotuksista, vaikka korotuspaineet ovat tuntuvat. Siinä ei myöskään ole oletettu vuosille 2015–2018 vielä täsmentämättömiä paikallishallinnon toimia menotason sopeuttamiseksi ja toiminnan tehostamiseksi. Ennuste on siten luonteeltaan painelaskelma, joka osoittaa kuntatalouteen kertyvän vajeen mittaluokan, jos kunnat eivät ryhdy tasapainottaviin toimiin.

Ilman tehokkaita toimenpiteitä kuntatalous on kestäättömällä pohjalla

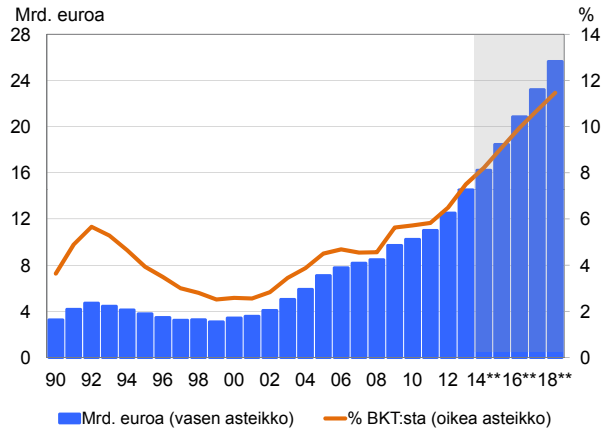
Kuntatalouden tila on huolestuttava. Mikäli tässä esitetty tulo- ja menokehitys toteutuu, paikallishallinto pysyy vuoteen 2018 saakka selvästi alijäämäisenä. Pysyvä alijäämäisyys kasvattaa paikallishallinnon velan määrän runsaaseen 25 mrd. euroon vuoteen 2018 mennessä, mikä on yli 11 mrd. euroa enemmän kuin v. 2013. Velka nousee yli 11 prosenttiin suhteessa BKT:hen. Tilannetta pahentaa entisestään se, että ikääntymisestä johtuvat kuntiin kohdistuvat menopaineet jatkavat kasvuaan tarkastelujakson jälkeen. Siksi paikallishallinnon velkasuhteen nousu uhkaa kiihtyä entisestään, ellei kuntatalouteen syntynyttä kestävyysvajetta purkaviin toimiin tartuta ajoissa.

Hallitus on ottanut rakennepoliittisessa ohjelmassaan tavoitteeksi kuntatalouden tasapainon saavuttamisen. Ohjelman mukaan hallitus vähentää kuntien tehtäviä ja velvoitteita siten, että saavutetaan yhden miljardin euron vähennys kuntien toimintamenoissa vuoden 2017 tasolla. Lisäksi verorahoituksella ja kuntien omin toimin, mm. tuottavuutta parantamalla, tulisi saavuttaa miljardin euron säästö vuoden 2017 tasolla. Toisaalta rakennepoliittiseen ohjelmaan sisältyy kuntien menoja lisääviä toimia. Tässä ennusteessa on huomioitu toimenpidepaketista vain ne osat, joiden yksityiskohdat (ml. mittaluokka) ovat täsmentyneet ja joista on jo päätetty. Valtion toimenpiteiden arvioidaan vähentävän kuntien menoja nettomääräisesti noin 280 milj. eurolla vuoden 2017 tasossa.

Rakennepoliittisen ohjelman mukaisesti kuntatalouden ohjausta uudistetaan siten, että turvataan kuntatalouden tasapaino. EU:n direktiivi julkisen talouden kehyksiä koskevista vaatimuksista (2011/85/EU) velvoittaa jäsenmaat vahvistamaan koko julkisen talouden ja sen alasektoreiden hallintaa. Sen mukaisesti valtioneuvoston asetus julkisen talouden suunnitelmasta (120/2014) edellyttää, että myös kuntataloudelle asetetaan v. 2015 rahoitusasematavoite ja euromääräinen rajoite valtion toimenpiteistä kuntataloudelle aiheutuvalla menojen muutoksella (menorajoite). Näin kuntatalouden ohjaus saadaan nivottua tiiviimmin yhteen koko julkisen talouden ohjaukseen ja suunnitteluun. Myös kuntalain taloussäännöksiä on tarkoitus uudistaa siten, että ne tukevat paremmin koko kuntatalouden tasapainon ylläpitoa.

Tässä esitetty painelaskelma osoittaa, kuinka tärkeää kuntataloutta vahvistavien toimenpiteiden tehokas toteutus on kuntatalouden kestävyuden kannalta. Kunnat ovat viime vuosina tarttuneet sopeutustoimiin mm. nostamalla kunnallisveroprosenttejaan, mutta kuntatalouden tasapainon saavuttaminen edellyttää vielä mittavia toimenpiteitä. Kuntatalouden makro-ohjauksen uudistus tulee ensi vuonna täysimääräisesti voimaan ja antaa tällöin uusia välineitä kuntatalouden vakauden parantamiseen. Tämä edellyttää sekä valtion että kuntien sitoutumista asetettuihin tavoitteisiin.

Kuntien velka

Lähde: Tilastokeskus, VM

Paikallishallinto¹⁾

	2011	2012*	2013**	2014**	2015**	2016**
	miljardia euroa					
Verot ja sosiaaliturvamaksut	19,2	19,4	20,7	21,1	21,8	22,3
Siitä kunnallisvero	16,3	16,8	17,9	18,3	18,8	19,4
Yhteisövero	1,6	1,2	1,5	1,3	1,4	1,3
Kiinteistövero	1,2	1,3	1,4	1,5	1,6	1,6
Muut tulot ²⁾	16,1	16,7	17,3	17,3	17,1	17,4
Siitä korkotulot	0,3	0,3	0,3	0,3	0,3	0,3
Siitä tulonsiirrot valtiolta	12,2	12,6	13,3	13,2	12,9	13,1
Tulot yhteensä	35,3	36,0	38,0	38,4	38,9	39,6
Kulutusmenot	30,1	31,5	32,4	33,0	33,7	34,6
Siitä palkansaajakorvaukset	19,9	20,7	21,0	21,0	21,2	21,5
Tulonsiirrot	2,8	3,0	3,0	3,2	3,4	3,6
Siitä sosiaalietuudet ja -avustukset	1,1	1,2	1,3	1,3	1,3	1,4
Tukipalkkiot ja muut tulonsiirrot	1,4	1,5	1,6	1,6	1,8	1,8
Korkomenot	0,2	0,2	0,2	0,2	0,3	0,5
Pääomamenot ³⁾	3,4	3,7	4,1	4,0	4,0	3,9
Menot yhteensä	36,3	38,2	39,5	40,1	41,1	42,0
Nettoluotonanto (+) / nettoluotonotto (-)	-1,0	-2,2	-1,5	-1,7	-2,2	-2,4
Perusjäämä ⁴⁾	-1,1	-2,3	-1,6	-1,8	-2,3	-2,3

¹⁾ Kansantalouden tilinpidon mukaan.

²⁾ Ml. saadut pääomansiirrot ja kiinteän pääoman kuluminen

³⁾ Pääoman bruttomuodostus ja maksetut pääomansiirrot.

⁴⁾ Nettoluotonanto ilman nettokorkomenoja.

2.4 Sosiaaliturvarahastot

2.4.1 Työeläkerahastot

Työeläkerahastojen ylijäämä supistui viime vuonna 2,1 prosenttiin suhteessa BKT:hen, kun v. 2012 ylijäämä oli 2,5 %. Viidessä vuodessa työeläkerahastojen ylijäämä on supistunut yli 2 prosenttiyksikköä.

Eläkemenot ovat kasvaneet nopeasti viime vuosina eläkeläisten määrän kasvaessa sekä eläkkeiden keskimääräisen tason noustessa, kun alkavat eläkkeet ovat maksussa olevia eläkkeitä suurempia. Heikentynyt työllisyystilanne ja hidastunut ansiotason nousu ovat puolestaan vaimentaneet maksutuloja kasvua. Alhainen korkotaso on puolestaan vähentänyt eläkevarojen korkotuloja. Korkotuloja on pienentänyt myös se, että sijoitusten painopiste on siirtynyt osakkeisiin. Eläkevarallisuuden määrä on kuitenkin kohonnut jo 162 mrd. euroon vuoden 2013 lopussa.

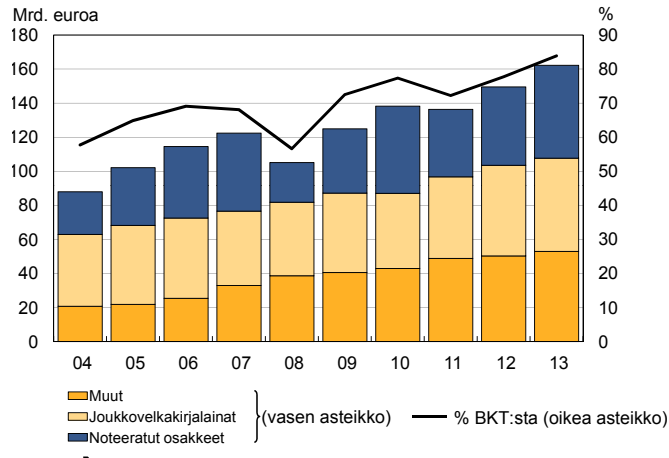
Eläkeläisten määrän kasvu sekä keskimääräisen eläketason nousu pitävät yllä eläkemenojen kasvua koko ennustejakson. Hallituksen neuvotteluissa 25.3.2014 sovittiin eläkkeiden indeksikorotuksen alentamisesta 0,4 prosenttiin vuonna 2015. Hallitus päätti myös siirtää valtion eläkerahastosta budjettiin yhteensä 500 milj. euroa tänä ja ensi vuonna. Hidastunut inflaatio ja ansiotason nousu pitävät eläkkeiden vuosittaiset indeksikorotukset alle kahdessa prosentissa vuosina 2016-2018. Eläkemenot kasvavat keskimäärin 5 % vuodessa ennustejakson aikana. Eläkemenojen suhde BKT:hen kohoaa 13 prosenttiin v. 2018, kun vielä v. 2008 eläkemenojen suhde kokonaistuotantoon oli alle 9 %.

Työeläkemaksu nousi 0,8 prosenttiyksikköä vuoden 2014 alussa ja palasi aiemmin sovittulle maksu-uralle viime vuoden korotustauon jälkeen. Vuosille 2015 ja 2016 on sovittu 0,4 prosenttiyksikön suuruiset työeläkemaksun korotukset, jotka jakautuvat puoliksi työntekijän ja työnantajan kesken. Palkkasumman kasvu pysyy vaimeana vielä tänä ja ensi vuonna heikon työllisyyskehityksen ja maltillisten palkankorotusten takia. Eläkevarojen tuottojen odotetaan kasvavan ennustejaksolla korkotason noustessa. Täna vuonna eläkerahastojen ylijäämä pysyy 2,1 prosentissa suhteessa BKT:hen. Vuosina 2015 ja 2016 maksujen korotukset ja korkotuottojen kasvu parantavat työeläkerahastojen rahoitusasemaa.

Maksukorotusten sekä korko- ja pääomatulojen kasvun ansiosta työeläkerahastojen ylijäämän ennakoidaan pysyvän yli kahdessa prosentissa suhteessa BKT:hen myös vuosina 2017-2018¹. Eläkemenot jatkavat nopeaa kasvuaan myös keskipitkällä aikavälillä, vaikka elinaikakerroin leikkaa alkavia eläkkeitä v. 2018 jo 4,4 %. Työeläkerahastojen rahoitusasema ilman nettokorkomenoja heikkenee 1,3 mrd. euroa ennustejaksolla, vaikka kokonaisrahoitusasema pysyy lähes ennallaan. Tämä kuvastaa korko-oletuksen merkitystä ennusteessa.

¹ Keskipitkän aikavälin laskelmassa on oletettu eläkemaksujen nousevan 0,3 prosenttiyksikköä v. 2017 ja 0,2 prosenttiyksikköä v. 2018.

Työeläkeyhtiöiden sijoituskanta sijoituslajeittain (kaikki jäsenyhteisöt)

Sosiaaliturvarahastot ¹⁾

	2011	2012*	2013*	2014**	2015**	2016**
	miljardia euroa					
Sijoitustulot	4,0	3,8	3,7	4,2	4,7	5,2
Sosiaaliturvamaksut	24,0	25,5	25,9	26,9	27,7	28,7
Siitä työnantajien maksut	16,9	17,7	17,9	18,4	18,8	19,4
Vakuutettujen maksut	7,1	7,8	8,0	8,5	8,8	9,3
Tulon- ja pääomansiirrot julkisyhteisöiltä	11,6	12,3	12,9	13,2	13,2	13,3
Muut tulot	0,6	0,5	0,5	0,6	0,6	0,6
Tulot yhteensä	40,2	42,1	43,1	44,9	46,1	47,8
Kulutusmenot	3,4	3,6	3,6	3,7	3,7	3,8
Sosiaalietuudet ja -avustukset	28,7	30,6	32,5	34,0	34,8	36,0
Muut menot	2,6	2,7	2,9	3,3	3,3	3,1
Menot yhteensä	34,7	36,8	38,9	40,9	41,8	43,0
Nettoluotonanto (+) / nettoluotonotto (-)	5,4	5,2	4,1	3,9	4,3	4,8
Työeläkelaitokset	5,4	4,8	4,1	4,2	4,4	4,8
Muut sosiaaliturvarahastot	0,1	0,4	0,0	-0,2	-0,1	0,0
Perusjäämä ²⁾	3,0	3,1	2,0	1,7	1,7	1,7

¹⁾ Kansantalouden tilinpidon mukaan.

²⁾ Nettoluotonanto ilman nettokorkomenoja.

2.4.2 Muut sosiaaliturvarahastot

Muihin sosiaaliturvarahastoihin kuuluvat perusturvasta vastaava Kansaneläkelaitos sekä ansiosidonnaisesta työttömyysturvasta vastaava Työttömyysvakuutusrahasto.

Muiden sosiaalirahastojen menot kasvoivat 5,5 % v. 2013. Menojen nopean kasvun takana olivat ansiosidonnaisten työttömyysturvan menojen kasvu 16,7 prosentilla sekä työttömyyden perusturvan menojen kasvu 18,2 prosentilla. Työttömyydestä aiheutuvat menot ylittävät 4 mrd. euroa. Sairasvakuutusmenot vähenivät marginaalisesti viime vuonna, kun lääke- ja matkakorvausmenot pienenivät hallitusohjelman mukaisten säästöjen ansiosta. Valtion ja kuntien tulonsiirrot muille sosiaaliturvarahastoille kasvoivat 400 milj. euroa edellisestä vuodesta, mikä piti muiden sosiaaliturvarahastojen rahoituksen tasapainossa v. 2013.

Työttömyydestä aiheutuvien menojen ennakoidaan kasvavan vielä tänä vuonna, mutta kääntyvän laskuun, kun työttömyys alenee ennustejakson loppua kohden. Työttömyysmenoja vähentää myös hallituksen 25.3.2014 päättämät 50 milj. euron säästö ansiosidonnaisiin työttömyysmenoihin vuodesta 2015 alkaen. Hallituksen päätti myös yhteensä 51 milj. euron säästöistä sairaskorvausmenoissa. Säästöistä huolimatta sairaskorvausmenot kasvavat ennustejaksolla keskimäärin 3 % vuodessa. Hallitus päätti myös kansaneläkeindeksin korottamisesta 0,4 prosentilla v. 2015, mikä on noin prosenttiyksikön vähemmän kuin normaali inflaatiotarkistus. Säästöpäätösten johdosta muiden sosiaaliturvarahastojen menojen kasvu hidastuu selvästi ensi vuodesta alkaen.

Vuoden 2014 alusta työtekijöiden sairaskorvausmaksu nousi 0,12 % ja työnantajien työtulovakuusmaksu 0,1 %. Vastaavasti sekä työnteekijöiden että työnantajien työttömyysvakuutusmaksu aleni 0,1 %. Työttömyysvakuutusmaksun aleneminen ja työttömyysmenojen kasvu painavat työttömyysvakuutusrahaston, ja sitä kuutta muiden sosiaaliturvarahastojen rahoitusaseman, 0,1 % BKT:sta alijäämäiseksi tänä vuonna. Keskipitkällä aikavälillä muiden sosiaaliturvarahastojen rahoitus on lähellä tasapainoa.

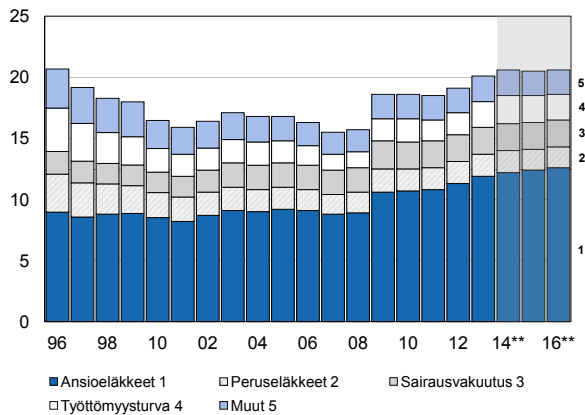
Kuntien ja valtion Kela:n rahoitusosuuksissa tapahtuu muutos v. 2015, kun kunnille siirretään vastuuta pitkäaikaistyöttömien työmarkkinatuen rahoituksesta. Vuoden 2017 alusta perustoimeentulon laskenta ja maksatus siirtyvät puolestaan kunnilta KELA:lle. Vuonna 2012 Kela:n rahoituksesta 69 % tuli valtiolta, 26 % sosiaalivakuutusmaksuista ja 5 % kunnilta.

Sosiaalivakuutusmaksut ja eläkeindeksit

	2011	2012	2013	2014**	2015**	2016**
Sosiaalivakuutusmaksut ¹⁾						
Työnantajat						
Sairausvakuutus	2,12	2,12	2,04	2,14	2,15	2,15
Työttömyysvakuutus	2,32	2,32	2,32	2,20	2,20	2,20
Työeläkevakuutus (TyEL)	17,1	17,35	17,35	17,75	17,95	18,15
Kuntien eläkevakuutus	23,60	23,60	24,00	23,70	23,70	23,50
Työntekijät						
Sairausvakuutus	2,01	2,04	2,04	2,16	2,18	2,20
Työttömyysvakuutus	0,60	0,60	0,60	0,50	0,50	0,50
Työeläkevakuutus	4,92	5,45	5,45	5,85	6,05	6,25
Eläkeläiset						
Sairausvakuutus	1,36	1,39	1,47	1,49	1,50	1,53
Eläkeindeksit						
Työeläkeindeksi	2323	2407	2475	2509	2519	2558
Kansaneläkeindeksi	1508	1565	1609	1630	1637	1664

¹⁾ Vuosikeskiarvoina. Työnantajien maksut sekä vakuutettujen työttömyys- ja työeläkemaksut prosentteina palkoista.
Luvut ovat painotettuja keskiarvoja.

Sosiaalietuudet, -avustukset ja sairaanhoitokorvaukset prosenttia bruttokansantuotteesta

Lähde: Tilastokeskus, VM

2.5 Julkisen talouden kestävyys pitkällä aikavälillä

Julkinen talous ei ole kestäväällä pohjalla pitkällä aikavälillä, vaikka suhdannetilanteen normalisoituminen ja sopeutustoimet tasapainottavat julkisen talouden keskipitkällä aikavälillä. Väestörakenteen muutos on alkanut näkyä ikäsidonnaisten julkisten menojen kasvuna sekä työikäisen väestön supistumisena. Väestön ikääntymisen aiheuttama paine julkiseen talouteen tulee jatkumaan voimakkaana seuraavat kaksi vuosikymmentä.

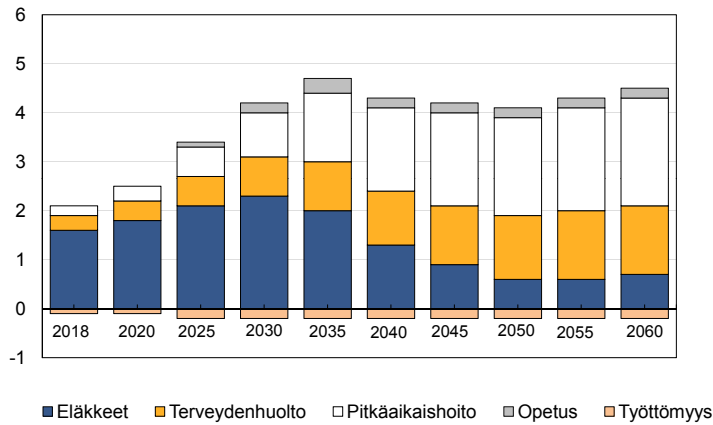
Valtiovarainministeriö laskee väestön ikääntymisen vaikutuksia julkisiin menoihin Sosiaali- ja terveysministeriössä kehitetyllä SOME-mallilla. Mallin avulla voidaan ikäsidonnaisten menojen kehitystä vuoteen 2060 asti. Pohja-aineistona käytetään Tilastokeskuksen vuoden 2012 väestöennustetta, ikäryhmäkohtaisia jakaumia sosiaali- ja terveysmenoista sekä arviota makrotalouden kehityksestä pitkällä aikavälillä. Mallin avulla voidaan muodostaa näkemys eläke-, terveydenhuolto-, pitkäaikaishoito- sekä työttömyysmenojen kehityksestä väestörakenteen muuttuessa. Mallin ulkopuolelta laskelmiin on sisällytetty myös arvio koulutusmenoista. Ikäsidonnaisiksi laskettavia menoja oli v. 2012 noin puolet kaikista julkisista menoista.

Eläkemenojen ennakoitaan kasvavan 2,3 prosenttiyksikköä 15 prosenttiin suhteessa BKT:hen vuoteen 2030 mennessä, kun yli 65-vuotiaan väestön määrän arvioidaan kasvavan yli 400 000 henkilöllä. Ikääntyneen väestön määrän kasvu lisää myös terveydenhuollon ja pitkäaikaishoidon menoja, jotka kohoavat molemmat lähes prosenttiyksiköllä suhteessa BKT:hen vuoteen 2030 mennessä. Työttömyys- ja koulutusmenojen ennakoitaan pysyvän lähellä nykyistä tasoa koko tarkastelujakson ajan. Ikäsidonnaisten menojen ennakoitaan kasvavan yhteensä yli 4 % suhteessa BKT:hen vuoteen 2030 mennessä. Eläkemenojen arvioidaan supistuvan maltillisesti vuoden 2030 jälkeen, kun elinaikakerroin leikkaa alkavia eläkkeitä eliniän kasvun mukaisesti. Terveydenhuollon ja pitkäaikaishoidon menojen kasvun ennakoidaan kuitenkin jatkuvan koko tarkastelujaksolla väestörakenteen vanhetessa, vaikka ikääntyvän väestön parantuvan terveydentilan oletetaan vähentävänkin ikäryhmävakiointua hoidon tarvetta. Ikäsidonnaiset menot kasvavat 4,4 % vuosina 2012-2060.

Ikäsidonnaisten menojen avulla voidaan arvioida julkisen talouden sopeutustarvetta pitkällä aikavälillä eli ns. kestävyysvajetta. Valtiovarainministeriö arvioi julkisen talouden kestävyysvajeen suuruudeksi 3 % suhteessa BKT:hen vuoden 2018 tasossa. Kestävyysvajeesta -1,8 prosenttiyksikköä muodostuu lähtövuoden 2018 rakenteellisesta alijäämästä, 0,9 prosenttiyksikköä nykyisen velan tulevasta korkomenoista, 1,7 prosenttiyksikköä omaisuus-tulojen vähenemisestä ja 2,2 prosenttiyksikköä ikäsidonnaisten menojen kasvusta. Kestävyysvajeen laskennassa ei ole huomioitu toimia, joita valmistellaan, mutta joiden sisällöstä ei ole vielä päätetty. Laskelma perustuu nykyiseen lainsäädäntöön ja jo päätettyihin toimiin.

Kestävyyslaskelma on luonteeltaan painelaskelma, jossa projisoidaan nykyisten sääntöjen mukaista kehitystä tulevaisuuteen väestöennusteen, ikäryhmäkohtaisten meno-osuuk-sien ja talouskehityksen pitkän aikavälin arvioiden avulla. Mitä pidemmälle ajassa men-nään sitä suuremmaksi laskelmaan liittyvä epävarmuus kasvaa, minkä vuoksi laskelma on herkkä käytetyille oletuksille.

Ikäsidonnaisten menojen muutos vuodesta 2012, % BKT:sta

Kuvio on laadittu STM:n kehittämällä SOME mallilla.

Julkinen talous vuosina 2012-2060, % BKT:sta

	2012	2018	2030	2040	2060	2060-2012
	prosenttia kokonaistuotannosta					muutos, %
Kokonaismenot	56,7	57,5	59,6	59,7	59,9	3,2
mistä ikäsidonnaiset ja työttömyysmenot	28,4	30,4	32,5	32,6	32,8	4,4
Eläkkeet	12,7	14,2	15,0	14,0	13,4	0,7
Ansioeläkkeet	11,3	13,0	13,8	12,9	12,4	1,1
Kansaneläkkeet	1,3	1,2	1,1	1,1	0,9	-0,4
Terveydenhuolto	6,0	6,3	6,8	7,1	7,4	1,4
Pitkäaikaishoito	2,1	2,3	3,0	3,8	4,3	2,2
Opetus	5,9	5,9	6,1	6,1	6,1	0,2
Työttömyys	1,8	1,7	1,6	1,7	1,6	-0,2
Korkomenot	1,4	1,8	3,8	5,1	9,7	8,3
Kokonaistulot	54,5	57,4	57,8	56,9	56,4	1,9
mistä omaisuustulot	3,7	4,5	4,8	4,0	3,5	-0,2
Nettoluotonanto*	-2,2	0,0	-3,9	-6,0	-11,4	-9,2
mistä siirto eläkerahastoihin	2,5	2,0	0,5	0,8	1,1	-1,4
Julkisyhteisöjen velka	53,6	61,2	78,1	104,3	199,3	145,7
Julkisyhteisöjen varat	123,8	135,0	122,6	106,4	97,3	-26,5
mistä työeläkerahastot	77,5	89,0	85,0	74,5	72,3	-5,2

* Vuodesta 2017 lähtien suhdannekorjattu jäämä.

Kestävyytlaskelman oletukset

	Oletukset, prosenttia			
	2018	2030	2040	2060
Työn tuottavuuden kasvu	1,0	1,4	1,4	1,4
BKT:n kasvu	1,4	1,4	1,6	1,5
Työvoimaosuudet				
Miehet (15-64 vuotiaat)	76,6	78,4	78,5	78,6
Naiset (15-64 vuotiaat)	75,6	74,6	75,1	75,6
Kaikki (15-64 vuotiaat)	75,9	76,6	76,7	77,0
Työttömyysaste	7,6	7,0	7,0	7,0
Vanhushuoltosuhte %*	35	44	45	50
Inflaatio	1,8	2,0	2,0	2,0
Reaalikorko	1,0	3,0	3,0	3,0
TyEL- rahastojen reaalituotto	2,0	3,5	3,5	3,5

*65 vuotta täyttäneen väestön suhde 15-64-vuotiaaseen väestöön, %

Lähde: Sosiaali- ja terveysministeriö, Tilastokeskus, VM

Ennustemuutokset

Liite 1

Taulukko 1. Ennusteiden tarkentuminen¹

	2013*				2014**				2015**				2016**
	sk1	tk2	sk2	tk1	sk1	tk2	sk2	tk1	sk1	tk2	sk2	tk1	tk1
BKT markkinahintaan, määrän muutos, %	-0,4	-0,5	-1,2	-1,4	1,2	1,2	0,8	0,5	1,9	1,9	1,8	1,4	1,8
Kulutus, määrän muutos, %	0,6	0,4	-0,1	-0,3	0,8	0,8	0,4	0,1	1,2	1,2	0,9	0,3	1,0
Vienti, määrän muutos, %	0,0	-0,5	-0,8	0,3	3,7	3,7	3,6	3,5	4,2	4,2	4,1	4,1	4,8
Työttömyysaste, %	8,3	8,3	8,2	8,2	8,1	8,2	8,4	8,4	7,8	7,9	8,2	8,3	8,1
Kuluttajahinta-indeksi, muutos, %	1,7	1,6	1,5	1,5	2,1	2,1	1,5	1,5	2,0	2,0	1,6	1,7	1,9
Valtion rahoitusjäämä, % BKT:sta	-3,7	-3,8	-3,8	-3,7	-3,0	-3,3	-3,6	-3,5	-2,5	-3,0	-3,2	-2,4	-2,0
Julkisyhteisöjen rahoitusjäämä, % BKT:sta	-2,5	-2,6	-2,6	-2,4	-2,1	-2,3	-2,5	-2,4	-1,6	-1,9	-2,0	-1,4	-0,9
Valtionvelka, % BKT:sta	46,5	47,5	46,6	46,4	48,0	49,3	49,3	48,7	48,3	50,1	50,7	49,3	49,2

¹ Julkaisujankohdat: Suhdannekatsoaus 19.6.2013 (sk1), Taloudellinen katsoaus 16.9.2013 (tk2), Suhdannekatsoaus 19.12.2013 (sk2) sekä Taloudellinen katsoaus 3.4.2014 (tk1)

Lähde: Tilastokeskus, VM

Taulukko 2. Vuoden 2013 toteutuma ja budjettiprosessissa käytettyjä ennusteita, %-muutos

	Vuoden 2013 ennuste		Toteutuma 2013	Keskimääräiset ennustevirheet	
	Kevät 2012	Syysy 2012		Ennusteen ali- tai yliarviointi ¹	Ennustevirheen suuruus ²
BKT (volyymi)	1,5	1,0	-1,4	2,3	4,1
BKT (arvo)	4,0	3,4	0,6	2,6	4,5
Yksityinen kulutus (arvo)	3,8	3,6	0,8	1,1	3,3
Vaihtotase, % BKT:sta	-0,3	-1,4	-0,8	1,5	1,8
Inflaatio	2,6	2,4	1,5	0,6	1,0
Palkkasumma	2,6	2,5	1,0	1,5	2,0
Työttömyysaste	7,9	8,1	8,2	0,0	1,1
Valtionvelka, % BKT:sta	45,4	47,2	47,6	-1,1	3,6
Valtion nettoluotonanto, % BKT:sta	-2,5	-2,8	-3,7	1,2	1,8
Julkisen talouden nettoluotonanto, % BKT:sta	-0,5	-1,2	-2,4	1,3	2,2

Ennusteiden vertailu tehdään kansantalouden tilipidon ennakkotietoon maaliskuussa.

Viiden viimeisen vuoden keskiarvot on laskettu keväällä ja syksyllä tehdyistä budjettivuotta koskevista ennusteista.

¹ Ali- tai yliarviointin indikaattori on keskimääräinen ennustevirhe.

² Virheiden itseisarvojen keskiarvo kertoo ennustevirheiden keskimääräisestä suuruudesta, virheen suunnasta riippumatta.

Taloudellisia tapahtumia elokuu 2013 – joulukuu 2013

30.8.2013

Työmarkkinakeskusjärjestöt saavuttivat 30.8.2013 neuvottelutuloksen työllisyys- ja kasvusopimukseksi Suomen työllisyyden ja talouskasvun turvaamiseksi. Keskusjärjestöt esittävät, että työ- ja virkaehtosopimukset uudistetaan kahdessa jaksossa. Ensimmäinen jakso kestää 24 kuukautta, jos nykyinen sopimus päättyy viimeistään 31.12.2013. Muussa tapauksessa ensimmäinen jakso kestää 22 kuukautta. Toinen jakso päättyy työ- ja virkaehtosopimusosapuolten päättämänä ajanjaksona 1.11.2016-31.1.2017.

Ensimmäisen sopimusjakson korotus on 20 euroa kuukaudessa. Sopimuskorotus toteutetaan 4 kuukauden kuluttua ensimmäisen sopimusjakson alkamispäivästä lukien. Toinen sopimuskorotus on 0,4 %, joka toteutetaan 12 kuukauden kuluttua ensimmäisestä korotuksesta. Työmarkkinakeskusjärjestöt kokoontuvat vuoden 2015 kesäkuussa tarkastelemaan yleistä taloudellista tilannetta, rakenteellisten uudistusten toteutumista, työllisyyden, viennin ja kilpailukyvyyn kehitystä sekä näihin vaikuttaneita tekijöitä. Tämän perusteella työmarkkinakeskusjärjestöt sopivat toisen jakson palkkaratkaisun kustannusvaikutuksesta ja toteutusajankohdasta.

5.9.2013

Valtioneuvosto antoi eduskunnalle hallituksen esityksen vuoden 2013 toiseksi lisätalousarvioksi. Vuoden 2013 toinen lisätalousarvioesitys lisää nettolainanoton tarvetta 10 milj. eurolla. Valtion nettolainanotoksi arvioidaan noin 7,8 mrd. euroa.

12.9.2013

Valtioneuvosto antoi eduskunnalle hallituksen esityksen vuoden 2013 kolmanneksi lisätalousarvioksi. Tuloarvioiden vähennykseksi ehdotetaan nettomääräisesti 899 milj. euroa ja määrärahojen lisäykseksi nettomääräisesti 389 milj. euroa. Vuoden 2013 kolmas lisätalousarvioesitys on siten noin 1,3 mrd. euroa alijäämäinen. Valtion nettolainanotoksi v. 2013 arvioidaan noin 9,1 mrd. euroa.

16.9.2013

Valtioneuvosto antoi eduskunnalle hallituksen esityksen valtion talousarvioksi vuodelle 2014. Talousarvioesityksessä varsinaisiksi tuloiksi ilman nettolainanottoa arvioidaan 47,2 mrd. euroa ja määrärahoiksi 53,9 mrd. euroa. Talousarvioesitys on 6,7 mrd. euroa alijäämäinen, mikä ehdotetaan katettavaksi lainanotolla. Valtionvelan arvioidaan vuoden 2014 lopulla nousevan noin 100 mrd. euroon eli noin 49 prosenttiin bruttokansantuotteesta. Budjettitalouden tulojen arvioidaan kasvavan vajaat 3 % vuodelle 2013 budjetoituun verrattuna (ml. lisätalousarvioesitykset). Kokonaistuotannon supistuminen kuluvana vuonna ja vaatimaton talouskasvu v. 2014 rajoittavat veropohjien kasvua. Mittaluo- kaltaan merkittävin veropoliittinen ratkaisu on yhteisö- ja osinkoverouudistus: yhteisö- verokantaa alennetaan 4,5 prosenttiyksiköllä 20 prosenttiin samalla kun osinkotulojen verotusta muutetaan. Veropohjaa laajennetaan elinkeinoverotuksessa muun muassa poista- malla edustuskulujen vähennysoikeus ja rajoittamalla yritysten korkomenojen vähen- nysoikeutta. Kunnille ja seurakunnille sovelletaan edelleen väliaikaisesti korotettua yhtei- sövero-osuutta. Vuonna 2014 voimaan tulevat veropoliittiset sopeutustoimenpiteet ovat pääosin valmisteveron korotuksia: alkoholijuomaveroa, tupakkaveroa ja virvoitusjuoma- veroa korotetaan, kuten myös liikennepolttoaineiden veroa ja sähköveroa. Työtulovähenn- nystä ja perusvähennystä korotetaan ansiotuloverotuksessa. Asuntolainan korkomeno- jen vähennyskelpoisuutta rajoitetaan edelleen 5 prosenttiyksiköllä. Kilometrikorvausten verotuksen perusteita muutetaan. Kotitalousvähennyksen enimmäismäärää korotetaan 2 400 euroon. Ansiotuloverotukseen jätetään tekemättä inflaatio- ja ansiotasotarkistus. Hintatason nousu huomioiden hallinnonalojen määrärahat alenevat reaalisesti 2,9 % vuo- den 2013 varsinaisesta talousarviosta ja 3,8 % vuodelle 2013 budjetoidusta. Hallituksen päätökset valtiontalouden sopeuttamiseksi hillitsevät menokasvua ja alentavat valtion menoja talousarviovuonna nettomääräisesti noin 0,6 mrd. eurolla vuoden 2013 säästöi- hin verrattuna. Säästöjä kohdistuu aiemmin päätetyn mukaisesti muun muassa kuntien peruspalveluiden valtionosuuteen. Valtionvelan korkomenot ovat vuoden 2013 tasolla. Kehykseen kuuluviksi määrärahoiksi ehdotetaan 42,5 mrd. euroa. Jakamattomaksi vara- ukseksi esityksessä jäisi noin 83 milj. euroa 200 milj. euron lisätalousarviovarauksen ohella.

20.9.2013

Eduskunta päätti, että vuoden 2013 toista lisätalousarviota sovelletaan 1.10.2013 alkaen.

11.10.2013

Eduskunta päätti, että vuoden 2013 kolmatta lisätalousarviota sovelletaan 21.10.2013 alkaen.

24.10.2013

Valtioneuvosto antoi eduskunnalle hallituksen esityksen vuoden 2013 neljänneksi lisäta- lousarvioksi. Tuloarvioiden lisäksi ehdotetaan nettomääräisesti 48 milj. euroa ja mää- rärahojen lisäksi nettomääräisesti 189 milj. euroa. Vuoden 2013 neljäs lisätalousarvio-

esitys on siten 141 milj. euroa alijäämäinen. Valtion nettolainanotoksi v. 2013 ehdotetaan noin 9,2 mrd. euroa.

25.10.2013

Työmarkkinakeskusjärjestöt vahvistivat neuvottelutuloksen työllisyys- ja kasvusopimukseksi. Alakohtaiset sopimusosapuolet ovat ilmoittaneet saavuttamistaan neuvottelutulokista keskusjärjestöille. Työllisyys- ja kasvusopimuksen mukainen neuvottelutulos saavutettiin sopimusaloilla, jotka kattavat 93 % palkansaajista.

7.11.2013

EKP:n neuvosto päätti, että eurojärjestelmän perusrahoitusoperaatioiden korko lasketaan 0,25 prosenttiin alkaen operaatiosta, jonka maksut suoritetaan 13.11.2013.

21.11.2013

Valtioneuvosto antoi eduskunnalle hallituksen esityksen vuoden 2014 talousarvioesityksen täydentämisestä. Talousarvioesityksen määrärahoihin ehdotetaan 108 milj. euron nettolisäystä ja varsinaisiin tuloihin 261 milj. euron nettovähennystä. Täydentävä esitys lisää siten valtion nettolainanoton tarvetta 369 milj. eurolla. Valtion nettolainanotoksi v. 2014 ehdotetaan 7,1 mrd. euroa, jonka seurauksena valtionvelan arvioidaan nousevan noin 100 mrd. euroon vuoden 2014 loppuun mennessä. Verotuloarviota ehdotetaan alennettavan nettomääräisesti 265 milj. eurolla. Osana työmarkkinajärjestöjen työllisyys- ja kasvusopimukseen liittyviä valtion toimia tuloveroasteikkoon ehdotetaan tuloerajojen korottamista 1,5 prosentilla lukuun ottamatta ylintä tuloerajaa. Lisäksi talousarvioesityksessä vuodelle 2014 ehdotetun verovapaan kilometrikorvauksen laskentaperusteiden muutos peruttaisiin. Talousarvioesityksen määrärahoihin ehdotetaan 108 milj. euron nettolisäystä.

27.11.2013

Eduskunta päätti, että vuoden 2013 neljättä lisätalousarviota sovelletaan 1.12.2013 alkaen.

12.12.2013

Valtioneuvosto antoi eduskunnalle hallituksen esityksen vuoden 2013 viidenneksi lisätalousarvioksi. Vuoden 2013 viides lisätalousarvioesitys lisää nettolainanoton tarvetta 31 milj. eurolla. Valtion nettolainanotoksi arvioidaan noin 9,2 mrd. euroa.

20.12.2013

Eduskunta päätti, että vuoden 2013 viidettä lisätalousarviota sovelletaan 30.12.2013 alkaen.

Eduskunta päätti, että vuotta 2014 koskevaa talousarviota sovelletaan 1.1.2014 alkaen.

VALTIOVARAINMINISTERIÖ
Snellmaninkatu 1 A
PL 28, 00023 VALTIONEUVOSTO
Puhelin 0295 16001
Telefaksi 09 160 33123
www.vm.fi

13a/2014
Valtiovarainministeriön julkaisu
Huhtikuu 2014

ISBN 978-952-251-556-8 (nid.)
ISSN 1459-3394 (nid.)

ISBN 978-952-251-557-5 (PDF)
ISSN 1797-9714 (PDF)

VM:N
JULKAISUSARJAN
TEEMAT:

Budjetti
Hallinnon kehittäminen
ICT-toiminta
Kunnat
Ohjaus ja tilivelvollisuus
Rahoitusmarkkinat
Taloudelliset ja
talouspoliittiset
katsaukset
Valtion työmarkkinalaitos
Verotus